

Emanciperen kun je leren

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein emancipatie en
gelijke behandeling, 1965 – 1998

PIVOT-rapport nummer 131

Dit rapport is een uitgave van
Rijksarchiefdienst/PIVOT

's-Gravenhage, 2001

Tekst: drs. T.I. van Galen-Steegstra
Vormgeving: Rijksarchiefdienst/PIVOT
Illustraties: W. Küller
Druk: Krips BV

ISBN: 90-5909-031-4

© Rijksarchiefdienst/PIVOT. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Rijksarchiefdienst/PIVOT.

PROJECT INVOERING VERKORTING OVERBRENGINGSTERMIJN

Voor u ligt het rapport waarin de uitkomsten van een onderzoek, gehouden in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT), zijn weergegeven. PIVOT is een project-organisatie die in mei 1991 door de Algemene Rijksarchivaris in het leven is geroepen. De aanleiding daarvoor vormde de (voorgenomen) verkorting van de overbrengingstermijn conform de nieuwe Archiefwet van vijftig naar twintig jaar. Vanuit het oogpunt van democratisering van het openbaar bestuur moet deze termijnverkorting positief worden beoordeeld. Immers, eerder overgedragen archieven worden ook eerder volledig toegankelijk voor het publiek. Voor de Rijksarchiefdienst betekent deze termijnverkorting echter dat, wanneer er geen maatregelen worden genomen, hij overstromd wordt met archiefmateriaal. De neerslag van dertig jaar overheidshandelen zou bij de invoering van de nieuwe wet in een korte periode moeten worden overgebracht naar de depots van de archiefdiensten. Voor de centrale rijksorganen wordt de omvang van deze stroom van gegevensbestanden geschat op ongeveer 600 strekkende kilometer over de periode 1943-1973 en over de periode 1973-1990 op nog eens eenzelfde hoeveelheid. Omdat een dergelijke hoeveelheid archiefmateriaal niet beheersbaar, noch hanteerbaar is en de opslag ervan te kostbaar, heeft de Rijksarchiefdienst in het kader van PIVOT tezamen met de verschillende Hoge Colleges van Staat en de ministeries maatregelen getroffen om deze vloed te kanaliseren.

Bij het uitvoeren van deze inhaaloperatie moesten reeds bestaande problemen bij de archiefzorg van de rijksoverheid in versneld tempo worden opgelost. Onder de Archiefwet 1962 zijn grote achterstanden ontstaan in het selecteren van naoorlogs archiefmateriaal en in het overbrengen van archief van vóór 1940 naar de Rijksarchiefdienst. In inspectierapporten van de Rijksarchiefdienst werd daar al op gewezen, maar door het rapport 'Archiefbeheer en -behoud bij het Rijk' dat de Algemene Rekenkamer in 1988 uitbracht, is dit probleem pas in zijn volle omvang tot politiek Den Haag doorgedrongen.

PIVOT is mogelijk geworden door de inzet van extra financiële middelen die de minister van WVC in 1991 heeft toegezegd: fl. 17 miljoen over een periode van tien jaar (de looptijd van het project). Daarnaast zetten de ministeries en de Hoge Colleges van Staat, verantwoordelijk voor selectie en overdracht van hun archieven, elk eigen middelen in om deze operatie mogelijk te maken. Afspraken daarover zijn vastgelegd in convenanten die de verschillende secretarissen-generaal of vertegenwoordigers van de Hoge Colleges van Staat met de Algemene Rijksarchivaris hebben gesloten.

1. De uitgangspunten van PIVOT

Om de hierboven beschreven papiervloed op een verantwoorde manier te kunnen beperken heeft PIVOT een nieuw selectie-instrument ontworpen. De traditionele selectiemethoden zijn voor een operatie van deze omvang niet toereikend: zij zijn te arbeidsintensief en dus te kostbaar, terwijl de basis van de gevoerde selectie niet altijd duidelijk is geformuleerd. Bij de traditionele selectie worden als criteria gebruikt: de inhoudelijke of informatieve waarde van documenten en de plaats die zij innemen in het geheel van een dossier, een archief of verzameling archieven. Aangezien men bij die manier van selecteren geen model hanteert waarmee men de context van de gegevens in kaart kan brengen, kan men aan de gegevens op zich moeilijk een waarde toekennen. De functie van de gegevens is in dat geval niet te achterhalen. Het gevolg hiervan is een subjectieve selectie omdat iedereen die selecteert een eigen interpretatie aan de gegevens geeft.

PIVOT gaat ervan uit dat de selectie moet worden uitgevoerd vanuit het gezichtspunt van het overheidsorgaan of de organen die deze documenten in het kader van hun taak en het daaruit voortvloeiende handelen hebben ontvangen of geproduceerd: niet de informatiewaarde van documenten, maar de waardebepaling van handelingen van overheidsorganen staat centraal. Met de gegevensbestanden die naar de Rijksarchiefdienst worden overgebracht moet het handelen van de overheid in relatie tot haar omgeving op hoofdlijnen te reconstrueren zijn. Daarbij wil PIVOT met het resultaat van de selectie op basis van deze doelstelling bronnen voor de kennis van en het inzicht in de Nederlandse samenleving (en cultuur) veiligstellen voor blijvende bewaring.

De methode om dit te bereiken is de methode institutioneel onderzoek van PIVOT. Deze methode is in de afgelopen jaren ontwikkeld aan de hand van praktijkervaringen en nieuwe, theoretische inzichten uit binnen- en buitenland. Via wet- en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen wordt nagegaan welke handelingen overheidsorganen verrichten. Op basis van de handelingen kan achterhaald worden welke neerslag er in principe zou *moeten* zijn. Met andere woorden, de selectie zal niet meer plaatsvinden op basis van het archiefstuk zelf, maar op basis van de handeling. Handelingen worden gewaardeerd in het kader van de context.

Uiteindelijk zal PIVOT de overbrenging van het geselecteerde materiaal naar de depots van de Rijksarchiefdienst begeleiden. De rijksorganen zijn zelf verantwoordelijk voor de fysieke selectie en bewerking die de archieven en andere gegevensbestanden moeten ondergaan om ze geschikt te maken voor overdracht. Desgewenst zal PIVOT hen daarbij adviseren. Richtsnoer voor de bewerking na het institutioneel onderzoek en de institutionele selectie vormen de door de Permanente Commissie Documentaire Informatievoorziening (PCDIN) in september 1991 aanvaarde 'Normen voor goede en geordende staat' (zie hiervoor ook de PIVOT-brochure 'Om de kwaliteit van het behoud: normen 'goede en geordende staat' (Rijksarchiefdienst/PIVOT, 's Gravenhage 1993).

2. Het institutioneel onderzoek

Om het voor de selectie noodzakelijke inzicht te krijgen in het handelen van de overheidsorganen is PIVOT institutionele onderzoeken gestart bij de verschillende ministeries. De onderzoekers worden door PIVOT zelf en door de verschillende ministeries ingezet. Zij nemen gezamenlijk ongeveer 130 onderzoeksgebieden of beleidsterreinen voor hun rekening. Per beleidsterrein beschrijft de onderzoeker de historische ontwikkeling van dat beleidsterrein als context van de handelingen die er sinds 1940 zijn verricht. De onderzoeksperiode verschilt per beleidsterrein, maar bestrijkt in het algemeen de periode 1940 tot heden.

Uitgangspunt bij de onderzoeken vormt de Methode van Institutioneel Onderzoek (MIO), neergelegd in de brochure 'Handelend optreden' (PIVOT-brochure, 's Gravenhage 1994). De resultaten van een institutioneel onderzoek worden beschreven in een Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Een RIO is de contextbeschrijving van een beleidsterrein waarop overheidsorganen handelend optreden en omvat:

1. een historische schets van het beleidsterrein waarop het onderzoek betrekking heeft, inclusief:
  - de doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein;
  - de overheidsorganen en overige actoren;
  - de onderlinge relaties tussen de actoren;
  - de beleidsinstrumenten;
  - een beschrijving van het taakgebied waartoe het beleidsterrein behoort.
2. een overzicht van de handelingen die overheidsorganen verrichten of hebben verricht, inclusief:
  - de looptijd van elke handeling (begin- en einddatum);
  - de grondslag (bron) van elke handeling;
  - het product van de handeling (indien bekend).

Zo mogelijk worden de handelingen thematisch of procedureel geordend, waardoor men de handelingen in hun context kan zien.

Een belangrijk begrip in het institutioneel onderzoek vormt de 'handeling'. Een handeling is een complex van activiteiten, gericht op het totstandbrengen van een product, dat een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. Aangezien we niet alleen willen beschrijven wat de overheid moet doen maar ook wat zij daadwerkelijk doet, gebruiken we als bron voor het beschrijven van het handelen niet alleen officiële wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten, ministeriële regelingen en beschikkingen zoals instellings-, opheffings- en organisatiebesluiten als onderzoeksbron, maar ook jaarverslagen en jaaroverzichten, staatsalmanakken, memories van toelichting op de rijksbegroting en op bovengenoemde wetten, beleidsnota's, archieven en literatuur. Daarnaast vormen interviews met beleidsmedewerkers en andere deskundigen - in en buiten de overheid- op het beleidsterrein een bron van informatie.

Naast het begrip 'handeling' neemt het begrip 'actor' in het institutioneel onderzoek een belangrijke plaats in. 'Actor' volgens de PIVOT-methode wordt gedefinieerd als "een overheidsorgaan of een particuliere organisatie of persoon die een rol speelt op een beleidsterrein". Strekten de PIVOT-onderzoeken zich tot 1995 uit tot de handelingen van overheidsorganen in de strikte zin van het woord, in de Archiefwet 1995 wordt, gebaseerd op de Algemene wet bestuursrecht, onder 'overheidsorgaan' verstaan "organen van overheidsstichtingen, verenigingen en vennootschappen die, ook voor zover zij niet krachtens publiekrecht zijn ingesteld, toch met openbaar gezag zijn bekleed of waaraan toch één of meer overheidstaken zijn opgedragen en de daarvoor benodigde publiekrechtelijke bevoegdheden zijn toegekend". Het begrip 'overheidsorgaan' is hiermee aanzienlijk verbreed.

In de onderzoeksrapporten worden de handelingen van particuliere instellingen niet opgenomen. Wel wordt hun

rol op het beleidsterrein beschreven. Op grond van het acquisitieprofiel van het Algemeen Rijksarchief wordt bepaald of de archieven van particuliere instellingen voor overbrenging in aanmerking komen.

3. De toepassingsmogelijkheden

De resultaten van het institutioneel onderzoek, neergelegd in het RIO, worden daarna verwerkt in een wettelijk voorgeschreven selectie-instrument: de selectielijst, in PIVOT-termen het "basis selectiedocument" (BSD). De selectielijst is een lijst van handelingen die elk voorzien zijn van de waardering 'bewaren' of 'vernietigen'. De selectielijst volgt uit de beschrijving van het RIO. In overleg met de betreffende instelling(en) wordt aan de hand van deze selectielijst bezien welke gegevensbestanden voor 'de eeuwigheid' geselecteerd moeten worden en uiteindelijk overgebracht worden aan de Rijksarchiefdienst. De ontwerp selectielijst wordt ter inzage gelegd bij verscheidene instanties en de zorgdrager(s) bied(t)(en) de ontwerp-selectielijst aan aan de minister van OCenW. De definitieve selectielijst wordt vastgesteld door de zorgdrager(s) in kwestie en de minister/staatssecretaris van OCenW.

Wanneer de inhaaloperatie eenmaal voltooid is, zijn we er nog niet. In de toekomst moet worden voorkomen dat nieuwe achterstanden ontstaan bij selectie en overbrenging van gegevensbestanden. Om de toepassingsmogelijkheden van het institutioneel onderzoek ook voor de toekomst te kunnen garanderen, is het daarom noodzakelijk om ontwikkelingen in taken, handelingen en organisatie van de overheid, alsmede de grondslag van die taken en handelingen bij te houden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de zorgdragers. Het RIO en het BSD kunnen gebruikt worden als basis voor de ontwikkeling van een structureel documentair informatieplan teneinde het beheer van de gegevensbestanden die de Rijksarchiefdienst na 20 jaar verwerft en het beheer van de gegevensbestanden bij de verantwoordelijke organen zelf te verbeteren.

Zo kan in samenwerking met de betreffende organen worden voorkomen, dat zich in de toekomst nieuwe, onbeheersbare stuwmeren van archief en andere gegevensbestanden zullen vormen.

4. Volumevermindering archieven en vergroting opslagcapaciteit

Ook op deze terreinen is PIVOT werkzaam. Volumevermindering kan voor bepaalde archieven worden bereikt door middel van substitutie: het overzetten van de informatie op een andere drager, bijvoorbeeld microfilm, microfiches en in de toekomst wellicht beeldplaat. Inmiddels is uitbreiding van de opslagcapaciteit met ca. 25 km. van bestaande depots in het Algemeen Rijksarchief gerealiseerd door de installatie van verrijdbare stellingen (compactus).

Gewapend met de opgedane ervaring zal PIVOT ook over deze kwesties de rijksorganen kunnen adviseren, die daarvan bij het moderne gegevensbeheer weer hun voordeel kunnen doen.

Algemeen Rijksarchief/PIVOT/Den Haag, juni 1995.

INHOUDSOPGAVE

LIJST VAN AFKORTINGEN	10
1. VERANTWOORDING	12
1.1. DOEL VAN HET ONDERZOEK	12
1.2. METHODIEK VAN HET ONDERZOEK	12
1.3. INDELING VAN HET RAPPORT	12
1.4. LEESWIJZER HANDELINGEN	13
2. TAAKGEBIEDEN EN BELEIDSTERREINEN OP MINISTERIEEL NIVEAU	14
2.1. TAKEN EN BELEIDSTERREINEN	14
2.2. HET COÖRDINEREND MINISTERIE	14
2.3. DE DIRECTIE COÖRDINATIE EMANCIPATIEBELEID	15
3. HET BELEIDSTERREIN EMANCIPATIE	17
3.1. DEFINIËRING	17
3.2. BELEIDSDOELSTELLINGEN	17
3.3. BELEIDSINSTRUMENTEN	18
3.4. AFBAKENING VAN HET ONDERZOEK	19
4. EMANCIPATIEBELEID IN HISTORISCHE CONTEXT	22
4.1. VROUWENEMANCIPATIE	22
4.1.1. <i>Gelijkheid als norm</i>	22
4.1.2. <i>Feministische golf</i>	22
4.1.3. <i>Begin overheidsemancipatiebeleid</i>	22
4.1.4. <i>Van rolverandering naar meer werk voor vrouwen</i>	23
4.1.5. <i>De interdepartementale coördinatie van het emancipatiebeleid</i>	24
4.1.6. <i>Is vrouwenemancipatie volbracht?</i>	25
4.2. HOMO-EMANCIPATIE	26
4.3. EMANCIPATIE VAN ALLOCHTONE VROUWEN	27
4.4. INTERNATIONAAL EMANCIPATIEBELEID	29
4.4.1. <i>Algemeen</i>	29
4.4.2. <i>Verenigde Naties</i>	29
4.4.3. <i>Wereldvrouwenconferenties</i>	30
4.4.4. <i>Internationale Arbeidersorganisatie</i>	31
4.4.5. <i>Europese Gemeenschap</i>	31
5. ACTOREN	33
5.1. OVERHEID	33
5.2. OVERIGE	36
6. DE COÖRDINATIE VAN HET EMANCIPATIEBELEID	39
6.1. INLEIDING	39
6.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	40
6.3. TOTSTANDKOMING VAN WET- EN REGELGEVING	40
6.4. VERANTWOORDING VAN BELEID	41
6.5. INFORMATIEVERSTREKKING	42
6.6. ONDERZOEK	42
6.7. INTERDEPARTEMENTALE COÖRDINATIECOMMISSIE EMANCIPATIEBELEID	42
6.7.1. <i>Instelling en benoeming</i>	42
6.7.2. <i>Uitvoering</i>	43
6.7.3. <i>Verantwoording en verslaglegging</i>	44
6.8. NATIONALE ADVIESCOMMISSIE EMANCIPATIE	44
6.8.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	44
6.8.2. <i>Uitvoering</i>	46
6.8.3. <i>Verantwoording en verslaglegging</i>	47
6.9. EMANCIPATIERAAD	47

6.9.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	47
6.9.2. <i>Uitvoering</i>	49
6.9.3. <i>Verantwoording en verslaglegging</i>	49
7. GELIJKE BEHANDELING	51
7.1 INLEIDING	51
7.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	52
7.3. TOTSTANDKOMING VAN WET- EN REGELGEVING	52
7.4. VERANTWOORDING VAN BELEID	54
7.5. INFORMATIEVERSTREKKING	55
7.6. ONDERZOEK	55
7.7. COMMISSIE GELIJKE BEHANDELING	55
7.7.1. <i>Instelling</i>	55
7.7.2. <i>Benoemingen</i>	57
7.7.3. <i>Uitvoering</i>	62
7.7.4. <i>Verantwoording en verslaglegging</i>	64
8. VROUWENEMANCIPATIE	67
8.1. INLEIDING	67
8.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	67
8.3. TOTSTANDKOMING VAN WET- EN REGELGEVING	67
8.4. VERANTWOORDING VAN BELEID	68
8.5. INFORMATIEVERSTREKKING	70
8.6. ONDERZOEK	70
8.7. ADVIESGROEP VROUWENHULPVERLENING	71
8.7.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	71
8.7.2. <i>Uitvoering</i>	72
8.7.3. <i>Verantwoording en verslaglegging</i>	72
8.8. PROJECTGROEP VROUW EN WERKGELEGENHEID	72
9. HOMO-EMANCIPATIE	74
9.1. INLEIDING	74
9.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	74
9.3. TOTSTANDKOMING VAN WET- EN REGELGEVING	74
9.4. VERANTWOORDING VAN BELEID	74
9.5. INFORMATIEVERSTREKKING	75
9.6. ONDERZOEK	76
9.7. ADVIESGROEP BESTRIJDING ANTI-HOMOSEKSUEEL GEWELD	76
10. EMANCIPATIE VAN ALLOCHTONE VROUWEN	78
10.1. INLEIDING	78
10.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	78
10.3. TOTSTANDKOMING VAN WET- EN REGELGEVING	78
10.4. VERANTWOORDING VAN BELEID	78
10.5. INFORMATIEVERSTREKKING	79
10.6. ONDERZOEK	80
10.7. INTERDEPARTEMENTALE WERKGROEP VROUWEN- EN MINDERHEDENBELEID	80
11. EMANCIPATIEONDERZOEK	82
11.1. INLEIDING	82
11.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	82
11.3. TOTSTANDKOMING VAN WET- EN REGELGEVING	82
11.4. VERANTWOORDING VAN BELEID	82
11.5. INFORMATIEVERSTREKKING	83
11.6. VOORLOPIGE BEGELEIDINGSGROEP EMANCIPATIEONDERZOEK	84
11.6.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	84
11.6.2. <i>Uitvoering</i>	85
11.7. STIMULERINGSBEGROEP EMANCIPATIEONDERZOEK	86
11.7.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	86

11.7.2. <i>Uitvoering</i>	86
12. JOKE SMIT-PRIJS	88
12.1. INLEIDING	88
12.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	88
12.3. VERANTWOORDING VAN BELEID	88
12.4. INFORMATIEVERSTREKKING	89
12.5. ONDERZOEK	89
12.6. INSTELLING EN JURY JOKE SMIT-PRIJS	89
12.8. TOEKENNING JOKE SMIT-PRIJS	90
13. SUBSIDIERING	91
13.1. INLEIDING	91
13.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	92
13.3. TOTSTANDKOMING VAN REGELGEVING	92
13.4. VERANTWOORDING VAN BELEID	92
13.5. INFORMATIEVERSTREKKING	93
13.6. ONDERZOEK	94
13.7. NATIONAAL COMITÉ INTERNATIONAAL JAAR VOOR DE VROUW	94
13.8. SUBSIDIEREGELING PROJECTEN EMANCIPATIEWERKERS	95
13.8.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	95
13.8.2. <i>Uitvoering</i>	95
13.9. SUBSIDIEREGELING VROUW EN WERKWINKELS	97
13.9.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	97
13.9.3. <i>Uitvoering</i>	97
13.10. SUBSIDIEREGELING EMANCIPATIE-ONDERSTEUNING VROUWENORGANISATIES	98
13.10.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	98
13.10.2. <i>Uitvoering</i>	98
13.11. SUBSIDIEREGELING EMANCIPATIEVOORZIENING OP REGIONAAL NIVEAU	98
13.11.1. <i>instelling en benoemingen</i>	99
13.11.2. <i>Uitvoering</i>	100
13.12. SUBSIDIEREGELING VOOR DE VROUWEN-EMANCIPATIEBUREAUS	101
13.12.1. <i>Instelling en benoemingen</i>	101
14. INTERNATIONAAL EMANCIPATIEBELEID	103
14.1. INLEIDING	103
14.2. BELEIDSONTWIKKELING EN EVALUATIE	103
14.3. INTERNATIONAAL BELEID	103
14.4. BENOEMINGEN	103
14.5. RAADSBSLUITEN	103
14.6. UITVOERINGSBEPALINGEN VAN DE EUROPESE COMMISSIE	106
14.7. IMPLEMENTATIE VAN EUROPESE REGELGEVING	106
14.8. VERANTWOORDING EN VERSLAGLEGGING	107
15. BIJLAGEN	110
15.1. OVERZICHT WET- EN REGELGEVING	110
15.1.1. <i>De coördinatie van het emancipatiebeleid</i>	110
15.1.2. <i>Gelijke behandeling</i>	110
15.1.3. <i>Vrouwenemancipatie</i>	112
15.1.4. <i>Homo-emancipatie</i>	112
15.1.5. <i>Emancipatie van allochtone vrouwen</i>	112
15.1.6. <i>Onderzoek</i>	112
15.1.7. <i>Joke Smit-prijs</i>	112
15.1.8. <i>Subsidiëring</i>	112
15.1.9. <i>Internationaal</i>	113
15.2. LITERATUUROVERZICHT	115
15.3. NOTEN	116

Lijst van afkortingen

AWB	Algemene wet bestuursrecht
AWGB	Algemene wet gelijke behandeling
CAS	Centrale archief selectiedienst
CBS	Centraal bureau voor de statistiek
CEDAW	Commission on the elimination of discrimination against women Commissie voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen
CRM	ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
CSW	Commission on the status of women Commissie voor de positie van de vrouw
DCA	Dienst collectieve arbeidsvoorwaarden
DCE	Directie coördinatie emancipatiebeleid
DIA	Dienst inspectie arbeidsverhoudingen
DOE	Departementaal overleggroep emancipatiezaken
ECOSOC	Economic and social commission Economische en sociale raad van de VN
EG	Europese gemeenschap
EK	Emancipatiecommissie Nationale adviescommissie emancipatie
ER	Emancipatieraad
ICE	Interdepartementale coördinatiecommissie emancipatiebeleid
IIAV	Internationaal informatiecentrum en archief voor de vrouwenbeweging
ILO	International labour organisation Internationale arbeidersorganisatie
I-SZW	Dienst voor inspectie en informatie van SZW
IWOH	Interdepartementale werkgroep overheidsbeleid en homoseksualiteit
LAO	Landelijke advies en overlegstructuur minderhedenorganisaties
LVE	Landelijke vereniging van emancipatiebureaus
MCE	Ministeriële commissie emancipatiebeleid
OJE	Overlegkader jongeren en emancipatie

OVM	Overlegkader vrouwen uit minderheden
PbEG	Publicatieblad van de EG
PIVOT	Project invoering verkorting overbrengingstermijn
Rbr-ew	Rijksbijdrageregeling ter stimulering van emancipatiewerk
RSCB	Raad voor het sociaal en cultureel beleid
SER	Sociaal Economische Raad
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
STEO	Stimuleringsgroep emancipatie-onderzoek
SZW	ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Trb	Tractatenblad van de EG
VBEO	Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatie-onderzoek
VeM	Vrouwen en minderheden(-bureau)
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse gemeenten
VWS	ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WVC	ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
ZMV	Zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen

1. VERANTWOORDING

1.1. Doel van het onderzoek

Dit rapport institutioneel onderzoek is het resultaat van het convenant van 21 januari 1992 tussen de secretaris-generaal van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de Algemene Rijksarchivaris. In dat convenant werd onder meer afgesproken, dat er institutioneel onderzoek zou worden verricht naar de ontwikkeling van taken en organisaties na 1940 op de beleidsterreinen van het ministerie. Doel van het institutioneel onderzoek is het ontwikkelen van een selectie-instrument dat toegepast kan worden op de neerslag van het handelen van de rijksoverheid.

In dit rapport worden de taken en handelingen van de rijksoverheid op het terrein van het emancipatiebeleid over de periode na 1940 beschreven. Dit rapport biedt tevens een instrument tot het formuleren van selectiecriteria ten aanzien van de handelingen van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en andere actoren op het terrein van het emancipatiebeleid. De selectiekeuzes zijn omschreven in een basisselectiedocument, dat het wettelijk voorgeschreven selectie-instrument vormt voor de rijks- en provinciale archieven. In het basisselectiedocument is de neerslag van handelingen onderscheiden in aan het Algemeen Rijksarchief over te dragen neerslag, en neerslag die op termijn te vernietigen is.

1.2. Methodiek van het onderzoek

Als belangrijke bron van handelingen kan wet- en regelgeving worden gebruikt. In het kader van het emancipatiebeleid gaat het met name om wetgeving waarin de gelijke behandeling van mannen en vrouwen is geregeld, om subsidieregelingen waarmee landelijke emancipatie-instellingen in de loop der jaren ondersteund zijn, en om besluiten tot instelling van bijvoorbeeld coördinerende commissies. Behalve van wet- en regelgeving, is voor dit onderzoek tevens gebruik gemaakt van beleidsdocumenten als begrotingen en nota's, van literatuur, en van interviews. Een overzicht van de gebruikt bronnen is als bijlage in dit rapport opgenomen.

1.3. Indeling van het rapport

Dit rapport is ingedeeld in vijftien hoofdstukken. Na dit eerste hoofdstuk, volgt een beschrijving van de taakgebieden en beleidsterreinen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Tevens wordt ingegaan op de invulling van de coördinatie van het emancipatiebeleid als taak van dit ministerie. In het derde hoofdstuk wordt het emancipatiebeleid van de overheid nader gedefinieerd, en komen de beleidsdoelstellingen en beleidsinstrumenten aan de orde. Daarnaast wordt in dat hoofdstuk de afbakening van dit onderzoek in relatie tot de overige PIVOT-onderzoeken weergegeven. In hoofdstuk 4 wordt het overheidsbeleid ten aanzien van emancipatie in haar historische context beschreven voor alle deelreinen waarop dit beleid gevoerd wordt.

In hoofdstuk 5 zijn de actoren die actief zijn (geweest) op het gebied van de emancipatie beschreven. De hoofdstukken 6 tot en met 14 geven een overzicht van het emancipatiebeleid van de overheid in handelingen. Een leeswijzer voor deze handelingen vindt u in de volgende paragraaf.

In het vijftiende en laatste hoofdstuk staan de voor dit onderzoek geraadpleegde bronnen vermeld.

Naast een overzicht van de wet- en regelgeving op het gebied van de emancipatie, bevat dit hoofdstuk een literatuuroverzicht, en de noten van dit rapport.

1.4. Leeswijzer handelingen

De handelingen die in de hoofdstukken 6 tot en met veertien beschreven staan, zijn allemaal op dezelfde wijze opgetekend. Hieronder volgt een leeswijzer voor de handelingenblokken.

- (X) Dit is het volgnummer van de handeling. Dit nummer is uniek voor de handeling en correspondeert met het nummer van de handeling in het bijbehorende basiselectiedocument.

Actor	Hier staat het orgaan dat formeel verantwoordelijk is voor de uitvoering van de handeling. Wanneer meerdere organen dezelfde handeling verrichten, dan worden deze actoren onder elkaar vermeld. De jaartallen geven in geval van opvolgende verantwoordelijkheid aan in welke periode welke actor verantwoordelijkheid droeg.
Handeling	Dit is een complex van activiteiten die door een actor verricht worden ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. In de praktijk komt een handeling veelal overeen met een procedure of een werkproces.
Periode	Hier staat het tijdvak vermeld gedurende welke jaren de handeling is verricht. Wanneer er geen eindjaar staat vermeld, dan wordt de handeling op het moment van het verschijnen van het rapport institutioneel onderzoek nog steeds uitgevoerd.
Grondslag	Dit is de wettelijke basis op grond waarvan de actor de handeling verricht. Wanneer er geen wettelijke grondslag voor een handeling is aan te wijzen, kan de bron worden genoemd waarin de betreffende handeling staat vermeld.
Product	Hier staat het product vermeld waarin de handeling resulteert of zou moeten resulteren. Niet alle handelingen worden daadwerkelijk uitgevoerd. De gegeven opsomming van producten is niet altijd uitputtend. Vaak wordt volstaan met een algemeen omschreven voorbeeld.
Opmerking	Indien de strekking van de handeling toelichting behoeft, wordt hier aanvullende informatie opgenomen.

2. TAAKGEBIEDEN EN BELEIDSTERREINEN OP MINISTERIEEL NIVEAU

2.1. Taken en beleidsterreinen

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid speelt, samen met de departementen van Economische Zaken en Financiën, een belangrijke rol bij het tot stand komen van het sociaal-economisch beleid van de Nederlandse regering.

De hoofddoelen die het ministerie zich stelt, liggen op het terrein van arbeid en inkomen. Ten aanzien van arbeid wordt beoogd de deelname aan betaalde, kwalitatief goede arbeid te bevorderen, en te trachten onvrijwillige uitval te voorkomen. Wat inkomen betreft, heeft het ministerie een waarborgfunctie: zij streeft ernaar dat voor een ieder die onvrijwillig geheel of gedeeltelijk zonder arbeid zit, alsmede voor een ieder die de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, een basis niveau van inkomen gehandhaafd wordt.

Bij de aanvang van een nieuwe regeringsperiode wordt in het regeerakkoord aangegeven met welk beleid invulling zal worden gegeven aan de hoofddoelstellingen van het sociaal-economisch beleid, en welke beleidsdoelen prioriteit krijgen. Ook in de memorie van toelichting op de jaarlijkse rijksbegroting worden de hoofdlijnen van het beleid toegelicht.

Sinds 1992 wordt daarnaast door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de jaarlijkse sociale nota opgesteld. Hierin zijn de beleidsvoornemens van het ministerie voor de middellange termijn beschreven.

In PIVOT-termen kunnen de hoofddoelstellingen van het beleid worden vertaald in taakgebieden.

Binnen de taakgebieden arbeid en inkomen onderscheiden we de volgende beleidsterreinen:

1. arbeidsomstandighedenbeleid
2. arbeidsmarktbeleid, waaronder arbeidsvoorzieningsbeleid
3. arbeidsverhoudingen, waaronder ontslagzaken, overlegstructuren en publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties
4. inkomens- en arbeidsvoorwaardenbeleid
5. sociale zekerheidsbeleid
6. migratiebeleid
7. tewerkstelling van erkende gewetensbezwaarden
8. de coördinatie van het emancipatiebeleid

Dit laatstgenoemde beleidsterrein, de coördinatie van het emancipatiebeleid, is het onderwerp van dit rapport. De andere beleidsterreinen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn allen in andere PIVOT-rapporten aan de orde gekomen.

2.2. Het coördinerend ministerie

Halverwege de jaren zeventig werd door de toenmalige regering besloten een actief rijksbreed emancipatiebeleid te voeren. Het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aangewezen als coördinerend ministerie¹. Van Doorn, die in 1974 minister van CRM was, werd de eerste coördinerend minister voor het emancipatiebeleid.

Toen in 1981 de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van het emancipatiebeleid van het ministerie van CRM naar het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verhuisde, werd de minister van SZW de coördinerend bewindspersoon voor het emancipatiebeleid.

De voornaamste taken van de coördinerend bewindspersoon zijn het stimuleren van de ontwikkeling en uitvoering van het emancipatiebeleid en, in samenhang daarmee, het ondersteunen van het emancipatieproces in de samenleving en het omzetten van de uitkomsten van dat proces in beleid. De coördinatie van beleid bestaat voornamelijk uit het formuleren van de prioriteiten en het vooropgaan in en behulpzaam zijn bij het operationaliseren van die prioriteiten in concrete beleidsmaatregelen. Het coördinerend ministerschap betekende dat minister Van Doorn, en alle coördinerend ministers na hem, niet alleen verantwoordelijk was voor het emancipatiebeleid zoals dat binnen het ministerie van

Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk tot stand kwam, maar tevens voor de afstemming tussen alle emancipatiebeleid van de verscheidene ministeries.

Emancipatiebeleid diende facetbeleid te zijn; een aspect dat in elk beleidsterrein terug hoorde te komen. Iedere minister draagt op zijn beurt de verantwoordelijkheid voor dat deel van het emancipatiebeleid dat binnen zijn ministerie wordt ontwikkeld en uitgevoerd. Om versnippering en elkaar tegenwerkend beleid te voorkomen, werd het coördinerend ministerschap ingesteld. De coördinatie van het emancipatiebeleid bestaat voor een niet onbelangrijk deel uit het uitoefenen van aandring om voldoende mensen en middelen in te zetten voor het emancipatiebeleid en, wat de mensen betreft, te zorgen voor voldoende deskundigheid.

Binnen elk departement zijn deskundige ambtenaren belast met de zorg voor het emancipatiebeleid. Hierbij dient een onderscheid gemaakt te worden tussen intern en extern emancipatiebeleid van de departementen. Intern emancipatiebeleid omvat die maatregelen die op het ministerie genomen worden om ten aanzien van het eigen personeel de doelstellingen van het emancipatiebeleid te bereiken. Hierbij valt te denken aan maatregelen die betrekking hebben op het eigen personeelsbeleid, zoals positieve actie ten aanzien van vrouwelijke sollicitanten².

Extern emancipatiebeleid is al dat beleid dat gericht is op het bereiken van de emancipatiedoelen van de regering. Deze doelen richten zich op het bevorderen van gelijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen. Het beleid richt zich daarbij niet alleen op vrouwen, maar evenzeer op mannen en op de samenleving als geheel. Voorbeelden van extern emancipatiebeleid zijn het beleid ten aanzien van allochtone vrouwen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, het beleid gericht op het stimuleren van vrouwelijk ondernemerschap bij het ministerie van Financiën, en bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de maatregelen gericht op de positie van de vrouw in de agrarische sector.

De minister belast met de coördinatie van het emancipatiebeleid:

1974 – 1981 de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1981 – heden de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

2.3. De Directie Coördinatie Emancipatiebeleid

Naast het coördinerend ministerschap werd in de loop van de jaren zeventig een ambtelijke organisatie in het leven geroepen om het emancipatiebeleid van de verschillende departementen te initiëren, te stimuleren en te integreren.

De Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE) begon in 1978 als onderdeel van het Directoraat-generaal voor Maatschappelijke Ontwikkeling van het ministerie van CRM. Kort gezegd is de taak van DCE het ontwikkelen, coördineren en uitvoeren van een samenhangend beleid dat gericht is op de emancipatie van vrouwen. Voor wat het emancipatiebeleid betreft is DCE, in zijn coördinerende rol, een schakel tussen de departementen.

Met de verhuizing van de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van het emancipatiebeleid van het ministerie van CRM naar het ministerie van SZW, in 1981, verhuisde ook de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid mee naar het nieuwe ministerie. Bestuursorganisatorisch staat DCE binnen het ministerie van Sociale Zaken los van de voormalige Directoraten-generaal.

De Directie Coördinatie Emancipatiebeleid neemt een bijzondere plaats in binnen de rijksoverheid. DCE houdt zich bezig met het externe emancipatiebeleid van alle departementen; en functioneert aldus op het grensvlak van de interdepartementale en departementale structuur.

De belangrijkste taken van de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid zijn:

1. Het ontwikkelen van de hoofdlijnen en prioriteiten van het interdepartementale emancipatiebeleid
2. Het stimuleren en evalueren van de integratie van het emancipatiebeleid in het beleid van de afzonderlijke departementen
3. Het ondersteunen van het emancipatieproces in de samenleving

4. De ontwikkeling van het emancipatiebeleid in diverse internationale verbanden, met name in de EU, de Raad van Europa en de VN.

3. HET BELEIDSTERREIN EMANCIPATIE

3.1. Definiëring

Ons woord emancipatie is afgeleid van de Latijnse aanduiding voor een plechtige vrijlating van een zoon uit de vaderlijke macht. Tegenwoordig verstaan we hieronder meer in het algemeen een bevrijding van wettelijke, sociale, politieke, morele of intellectuele beperkingen; een streven naar gelijkgerechtigdheid.

In ons taalgebruik wordt het begrip 'emancipatie' veelal gelijkgesteld met 'feminisme'. Feminisme is een streven naar een gelijkwaardige behandeling van vrouwen ten opzichte van mannen (met name op het maatschappelijke, economische, en juridische vlak), alsook naar doorbreking van traditionele rolpatronen. Waar het feminisme uitsluitend betrekking heeft op vrouwen, kan emancipatie op veel meer groepen uit de samenleving betrekking hebben. Zo kunnen ook gehandicapten, allochtonen, of homoseksuelen streven naar emancipatie van hun groep.

Beleid wordt wel gedefinieerd als 'het streven naar het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen en bepaalde tijdskeuzen'³. Behalve een samenstel van doeleinden, middelen en tijdskeuzen is beleid tevens een antwoord op een probleem. Een probleem is te omschrijven als een discrepantie tussen een maatstaf (norm of gewenste situatie) en een voorstelling van een bestaande of verwachte situatie. In het geval van emancipatie is een ongelijkheid in de behandeling van mannen en vrouwen geconstateerd. Deze ongelijkheid wordt als een probleem ervaren, doordat in onze samenleving de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen de norm is.

In de instellingsbeschikking van de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid (ICE) uit 1987 is emancipatiebeleid als volgt verwoord:

het beleid dat is gericht op verbetering van de positie van vrouwen en op de daarmee samenhangende veranderingen in de positie van mannen en in de maatschappij als geheel

Het beleidsterrein emancipatie omvat het geheel van het beleid van de Nederlandse overheid dat zich richt op het (helpen) creëren van gelijke kansen, gelijke rechten en gelijke verantwoordelijkheden van vrouwen en mannen.

Wat als een probleem wordt gezien, hoe een probleem gedefinieerd wordt, en welke doeleinden en middelen acceptabel zijn, zijn elementen die sterk afhankelijk zijn van subjectieve maatstaven en beelden. Daarnaast zijn deze elementen allen aan verandering onderhevig. In de loop der jaren zijn er in het beleid door de overheid verschillende accenten gelegd. Het bereiken van sociaal-economische zelfstandigheid van vrouwen door deelname aan betaalde arbeid vormde en vormt de basis van het beleid. De doelstellingen en instrumenten van het emancipatiebeleid zullen in de volgende twee paragrafen nader aan de orde komen.

3.2. Beleidsdoelstellingen

- opheffen van achterstand van vrouwen -

Met het veranderende denken over de positie van de vrouw in de Nederlandse samenleving, zijn ook de doelstellingen van het emancipatiebeleid in de loop der jaren verschoven. Toen de overheid in het begin van de jaren zeventig een begin maakte met emancipatiebeleid, werd de achterstand van vrouwen als uitgangspunt genomen. Het ging hierbij met name over het wegnemen van formele ongelijke berechtiging, en over het doorbreken van rolpatronen. Mede gevoed door een tekort aan onderwijzeressen en verpleegsters werden gehuwde vrouwen aangespoord niet langer thuis te blijven, maar weer aan het werk te gaan.

- opheffen van structureel ongelijke machtsverhoudingen -

In de loop van de jaren tachtig verschoof de aandacht van het doorbreken van rolpatronen naar de verschillen tussen mannen en vrouwen op sociaal-economisch gebied. Niet langer werd de achterstand van vrouwen als het probleem gezien. In plaats daarvan ging de aandacht uit naar de structurele en

culturele belemmeringen die de verdere totstandkoming van een geëmancipeerde samenleving in de weg zouden staan.

De doelstelling van het emancipatiebeleid is door de overheid in het Beleidsprogramma Emancipatie uit 1985 als volgt gedefinieerd:

Het bevorderen van de ontwikkeling van de huidige maatschappij, waarin sekse nog in zo hoge mate is geïnstitutionaliseerd, naar een pluriforme maatschappij, waarin ieder ongeacht sekse of burgerlijke staat de mogelijkheid heeft een zelfstandig bestaan te verwerven en waarin vrouwen en mannen gelijke rechten, kansen, vrijheden en verantwoordelijkheden kunnen realiseren.

In de praktijk ging het voornamelijk om herverdeling van arbeid en inkomen. Vrouwen moesten meer dan tevoren de kansen en mogelijkheden krijgen om volwaardig aan het arbeidsproces deel te nemen, en op die wijze een eigen positie, aanzien, macht en inkomen te verwerven.

Daarnaast besteedde de overheid aandacht aan de bestrijding van het geweld tegen vrouwen

- bereiken van zelfstandigheid van de jongere generaties -

Aan het eind van de jaren tachtig, kwam het accent meer te liggen op de jongere generaties. Het beleid was gericht op de verwezenlijking van zelfstandigheid van de generatie die na 1990 de leeftijd van 18 jaar zouden bereiken. Aanvankelijk richtte de overheid zich vooral op het bevorderen van economische zelfstandigheid van meisjes. Later groeide het besef dat ook de jongens niet alleen op economisch, maar ook op maatschappelijk gebied (zorgtaken) zelfstandigheid dienden te verwerven.

- mogelijk maken van combinatie van arbeid en zorg -

Begin jaren negentig kwam de overheid, mede op basis van het onderzoeksrapport 'Emancipatie ten halve geregeld', tot de conclusie dat de arbeidsparticipatie van vrouwen wel vergroot was, maar dat er weinig vooruitgang was geboekt ten aanzien van de verdeling van arbeid en zorg voor kinderen en overige onbetaalde arbeid⁴. De doelstelling van het emancipatiebeleid verschoof hiermee naar het bereiken van een situatie waarin mannen en vrouwen in staat gesteld worden arbeid, zorg, en sociale en politieke activiteiten op meerdere manieren te combineren; iedereen moet actief kunnen zijn in verschillende levenssferen.

- erkenning van diversiteit als bron van kwaliteit -

Behalve het mogelijk maken van het combineren van arbeid en zorg, was in de jaren negentig het emancipatiebeleid van de overheid gericht op het bereiken van een mentaliteitsverandering. Te lang was binnen het emancipatiebeleid uitgegaan van de gedachte dat (groepen) vrouwen in een achterstandspositie verkeerden. In plaats daarvan moest de diversiteit in de samenleving - in sekse, leeftijd, etniciteit, seksuele voorkeur, en religie - gezien worden als een bron van kwaliteit. Doelstelling van het emancipatiebeleid werd de erkenning van het belang van diversiteit voor de samenleving als geheel.

3.3. Beleidsinstrumenten

De instrumenten die de rijksoverheid in de loop der jaren heeft benut om de hierboven opgesomde doelstellingen te bereiken, zijn divers. Ze zijn zowel afzonderlijk, als in samenhang met elkaar ingezet om de doelstellingen van het emancipatiebeleid te bereiken.

1. juridische en wetgevingsactiviteiten

Deze instrumenten zijn in de eerste plaats ingezet voor het opheffen van formele ongelijke berechtiging van mannen en vrouwen; en het bestrijden van discriminatie. Het maken van onderscheid tussen mannen en vrouwen bij de aanvaarding, uitvoering, en beloning van arbeid werd verboden. Voor het toezicht op de naleving van de wetten werden commissies ingesteld waar individuen en groepen een klacht in konden dienen indien ze meenden dat er een onwettig onderscheid was gemaakt op grond van hun sekse. Een voorbeeld van dergelijke wetgeving in Nederland is de Wet gelijke

behandeling van mannen en vrouwen uit 1980. Op supranationaal niveau kunnen bijvoorbeeld de Europese richtlijnen inzake gelijke behandeling genoemd worden.

2. subsidies

Binnen het emancipatiebeleid is subsidie als beleidsinstrument sterk ontwikkeld. Subsidies zijn vooral gericht op de emancipatieondersteuning. Landelijk opererende emancipatie instellingen kunnen subsidie krijgen voor hun activiteiten. Doel van het ondersteuningsbeleid is het stimuleren van de wisselwerking tussen overheid en vrouwenbeweging, om zo de vernieuwing van het beleid te bevorderen. Subsidies worden zowel op structurele basis (bijvoorbeeld aan het IIAV) als tijdelijk (zoals aan de VeM-bureaus) toegekend.

3. onderzoek

Ook wordt onderzoek, zoals bijvoorbeeld aan de vakgroepen Vrouwenstudies gestimuleerd. Enerzijds probeert de overheid bestaande onderzoekskaders te stimuleren emancipatieaspecten in hun onderzoeken op te nemen. Anderzijds stimuleert zij specifiek emancipatieonderzoek. In 1979 was in dat kader de Voorlopige Begeleidingsgroep Emancipatie-Onderzoek (VBEO) ingesteld. Deze werd in 1985 opgevolgd door de Stimuleringsgroep Emancipatie-Onderzoek (STEO). Vanaf 1997 stelt DCE jaarlijks een onderzoeksprogramma op. Dit onderzoeksprogramma is gericht op resultaten die bijdragen aan het emancipatiebeleid van de overheid.

4. voorlichting en communicatieplannen

Door de jaren heen zijn mentaliteitsverandering en doorbreking van rolbeperkingen belangrijke doelstellingen geweest van het emancipatiebeleid. In dit kader zijn er veel overheidspublicaties verschenen. Ook zijn er enkele landelijke campagnes geweest die met name vanwege hun televisiespotjes bekend zijn geworden. Voorbeelden hiervan zijn: 'Kies exact', 'Een slimme meid is op haar toekomst voorbereid', en 'Seks is natuurlijk maar nooit vanzelfsprekend'. Voorlichting is ook een belangrijk instrument waar het de informatievoorziening over nieuwe wet- en regelgeving betreft. Met behulp van brochures als 'Gelijke behandeling je goed recht' en 'Medezeggenschap en positieve actie voor vrouwen' worden bedrijven en personen op de hoogte gebracht van hun rechten en plichten. Over het emancipatiebeleid verschijnt van de overheid het tijdschrift 'Op gelijk voet'.

5. emancipatie-effect rapportage en evaluatie

Een emancipatie-effectrapportage is een systematisch onderzoek dat uitgevoerd wordt naar beleidsvoornemens waarin wordt nagegaan wat de gewenste en ongewenste (neven)effecten kunnen zijn van het voorgenomen beleid voor de positie van vrouwen en mannen in de samenleving. Mogelijke gewenste en ongewenste effecten van beleid worden op deze wijze vooraf in kaart gebracht. Op rijksniveau heeft tot nu toe een negental emancipatie-effectrapporten het licht gezien.

Ook tijdens de uitvoeringsfase en achteraf worden vele programma's geëvalueerd. Door middel van kengetallen tracht de overheid meer inzicht te krijgen in de effecten van specifieke programma's.

6. positieve actie

Onder positieve actie verstaan we de maatregelen die gericht zijn op het verbeteren van de positie van vrouwen in arbeidsorganisaties. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn, streefcijfers, een voorkeursbehandeling voor vrouwen bij gelijke geschiktheid, en loopbaanprojecten voor vrouwen.

3.4. Afbakening van het onderzoek

Zoals gezegd is emancipatiebeleid te omschrijven als het beleid dat is gericht op verbetering van de positie van vrouwen en op de daarmee samenhangende veranderingen in de positie van mannen en in de maatschappij als geheel. In paragraaf 3.1. is tevens aan de orde gekomen dat niet alleen vrouwen streven naar emancipatie van hun groep, maar dat ook gehandicapten, allochtonen, en homoseksuelen bijvoorbeeld een emancipatiestreven kennen.

Raakvlak met gehandicaptenbeleid

De emancipatie van gehandicapten valt buiten dit onderzoek. Op het beleidsterrein Welzijn is een institutioneel onderzoek uitgevoerd waarin tevens het beleid ten aanzien van gehandicapten is opgenomen.

Raakvlak met minderhedenbeleid

Het beleid ten aanzien van allochtonen omvat vele aspecten. Eerstverantwoordelijke voor dit beleid is de minister van Binnenlandse Zaken. Op dit ministerie wordt een institutioneel onderzoek uitgevoerd op het terrein van het minderhedenbeleid. Vanuit het emancipatiebeleid wordt aandacht voor vrouwen uit minderheidsgroepen noodzakelijk geacht vanuit het standpunt dat deze vrouwen op hun eigen wijze geëmancipeerd dienen te worden. Het emancipatieproces van allochtone vrouwen loopt niet geheel parallel aan dat van autochtone vrouwen. Daarnaast is één van de uitgangspunten van ons huidige emancipatiebeleid dat maatschappelijke diversiteit een bron van kwaliteit is voor de samenleving als geheel. Voor de projecten in het kader van het emancipatiebeleid geldt dat de visie, belangen en inbreng van allochtone vrouwen in de beleidsontwikkeling meegenomen dienen te worden. Subsidiëring van projecten voor vrouwen uit minderheidsgroepen is dikwijls gezamenlijk gefinancierd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en het ministerie van Sociale Zaken. Dit raakvlak tussen emancipatiebeleid en minderhedenbeleid heeft mij ervoor doen kiezen in dit onderhavige rapport institutioneel onderzoek tevens aandacht te besteden aan het beleid ten aanzien van vrouwen uit minderheidsgroepen.

Homo-emancipatie

Het beleid ten aanzien van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen is mede vanuit het vrouwennetwerk tot stand gekomen. Daarnaast is de belangrijkste wetgeving ten aanzien van gelijke rechten voor homoseksuelen is dezelfde als die voor gelijke rechten voor vrouwen, n.l. de Algemene wet gelijke behandeling van 1994. Mede daarom is ervoor gekozen ook het homo-emancipatiebeleid in dit onderzoek een plaats te geven.

Raakvlak met departementale emancipatiebeleid

Behalve de verschillende groepen waarvoor emancipatie kan gelden, is er nog een andere factor die de afbakening van dit rapport institutioneel onderzoek bemoeilijkt. De overheid heeft het emancipatiebeleid namelijk bedoeld als facet beleid: een aandachtspunt dat in elk ander beleidsterrein van de overheid terug hoort te komen, en ingebed dient te worden. Iedere minister heeft zijn eigen verantwoordelijkheid voor dat deel van het emancipatiebeleid dat binnen zijn ministerie wordt ontwikkeld en uitgevoerd. Elk ministerie diende zijn eigen emancipatie paragraaf in zijn begroting op te nemen.

In enkele gevallen betrof de aandacht binnen de ministeries alleen het interne emancipatiebeleid; het eigen personeelsbeleid. Daarbij ging het dan bijvoorbeeld om niet alleen meer vrouwelijk personeel binnen te halen, maar tevens vrouwen op hoge posten binnen de organisatie zien te krijgen en houden. Dit intern emancipatiebeleid van de ministeries komt aan de orde komen in het rapport institutioneel onderzoek op het terrein van het overheidsperoneelsbeleid.

Positieve actie voor vrouwen, en andere maatregelen gericht op het vergroten van de arbeidsparticipatie van vrouwen worden ook voor de particuliere sector gestimuleerd door de overheid. Deze vallen dan onder het arbeidsvoorzieningsbeleid. Over dit beleidsterrein is een ander rapport institutioneel onderzoek geschreven.

Daarnaast is er het externe emancipatiebeleid van de verscheidene ministeries. Het emancipatiebeleid waarvoor de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid als coördinerende ambtelijke instantie fungeert. Dit beleid is zodanig in het 'gewone' beleid van de betreffende departementen geïntegreerd, dat het binnen de onderzoeken op de beleidsterreinen meegenomen is. Wel zijn in dit rapport de instellingsbesluiten voor de emancipatiecommissies van de departementen meegenomen.

Raakvlak met gelijke behandeling

De Algemene wet gelijke behandeling werd in 1994 van kracht. bij deze wet werd de Commissie gelijke behandeling ingesteld die naast de 'traditionele' klachten over ongelijke behandeling op grond

van geslacht ook klachten over ongelijke behandeling op grond van godsdienst, levensovertuiging, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat behandelt. Omdat de gelijke behandeling nauw samenhangt met emancipatiebeleid, is de wet en de commissie Gelijke Behandeling in dit institutioneel onderzoek opgenomen.

4. EMANCIPATIEBELEID IN HISTORISCHE CONTEXT

4.1. Vrouwenemancipatie

4.1.1. *Gelijkheid als norm*

De Nederlandse regering vindt dat vrouwen het recht hebben op dezelfde mogelijkheden en vrijheden als mannen, en dat vrouwen de kans gegeven moet worden dat recht te laten gelden. Dat geldt zowel voor het eigen inkomen en werk, als in het onderwijs, het persoonlijke leven, en de invloed in de maatschappij.

De overheid streeft naar een gelijke verdeling van alle werkzaamheden over mannen en vrouwen, betaald en onbetaald, binnenshuis en buitenshuis. Het gegeven dat de gelijkheid tussen mannen en vrouwen nog op lang niet alle terreinen is bereikt, wordt gezien als een probleem. Daarom voert onze overheid een beleid dat gericht is op het versterken van de positie van vrouwen, en op het bestrijden van hun achterstelling. Het doel van de overheid daarbij is: voor iedereen in Nederland de mogelijkheid creëren op een zelfstandig bestaan. Deze doelstelling is door de regering als volgt geformuleerd:

Het bevorderen van de ontwikkeling van de huidige maatschappij, waarin sekse nog in zo hoge mate is geïnstitutionaliseerd, naar een pluriforme maatschappij, waarin ieder ongeacht sekse of burgerlijke staat de mogelijkheid heeft een zelfstandig bestaan te verwerven en waarin vrouwen en mannen gelijke rechten, kansen, vrijheden en verantwoordelijkheden kunnen realiseren⁵.

Noch dit doel, noch het idee dat de overheid in het bereiken ervan een taak heeft, zijn altijd zo vanzelfsprekend geweest. Het ‘probleem’ van de ongelijke posities die mannen en vrouwen in onze samenleving bekleden, is niet altijd als zodanig ervaren. De oplossingen die de regering in de loop der jaren op het terrein van de emancipatie heeft ontwikkeld, zijn dan ook typische producten van de periode waarin ze ontstaan zijn. Met de veranderende visie op de maatschappij en de plaats van de vrouw daarbinnen, zijn ook de probleemdefinities, de doelstellingen, en de beleidsinstrumenten van het emancipatiebeleid door de jaren heen verschoven.

4.1.2. *Feministische golf*

Tegenwoordig beschouwen we de activiteiten die vrouwen in de jaren tachtig en negentig van de negentiende eeuw ontwikkelden om hun positie in de samenleving te veranderen als de ‘eerste feministische golf’. Deze vrouwen streden voor formele gelijkberechtiging van vrouwen en mannen, om vrouwenkiesrecht, toegang voor vrouwen tot onderwijs, arbeid en maatschappelijk leven. In deze periode werden allerlei organisaties opgericht die zich met de belangen van vrouwen bezighielden. Voorbeelden hiervan zijn de Nationale Vrouwenraad van Nederland, en het Nationaal bureau voor vrouwenarbeid. Eén van de grootste successen van deze vrouwenbeweging was in 1922 het bereiken van het actieve kiesrecht voor vrouwen: het recht te kiezen. Het recht gekozen te worden, bezaten vrouwen reeds in 1917.

Belangrijke verbeteringen in de rechtspositie van de gehuwde vrouw werden gerealiseerd aan het eind van de jaren zestig en zeventig. In 1957 werd de Wet tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw van kracht. Dertien jaar later werd de regel dat de man het hoofd van de echtvereniging was, uit de wet geschrapt.

In de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw was er opnieuw een golf van activiteiten gericht op de positieverbetering van vrouwen. Er waren tijdens deze tweede feministische golf vele vrouwengroepen en emancipatiegroepen actief, waarvan de bekendste wel Dolle Mina en Man-Vrouw-Maatschappij waren.

4.1.3. *Begin overheidsemancipatiebeleid*

Tijdens de jaren zestig werd op het ministerie van Sociale Zaken aandacht besteed aan de arbeidspositie van vrouwen. Het beleid dat hierop gericht was, viel aanvankelijk onder de directie

Arbeidsvoorziening van het directoraat-generaal voor Algemene en beleidsaangelegenheden. Bescherming van zwangere werkneemsters, bescherming van vrouwelijke en jeugdige werknemers, en de levensomstandigheden van de oudere ongehuwde vrouw, waren onderwerpen die in die tijd in de belangstelling stonden.

In 1974 werd door de regering besloten een emancipatiebeleid te ontwikkelen. Hiervoor waren twee belangrijke aanleidingen. De eerste daarvan was een briefkaartenactie van Man-Vrouw-Maatschappij in 1973, met de leus: "Den Uyl, het is nu tijd voor een emancipatiebeleid". De tweede aanleiding vormden de activiteiten op internationaal gebied. Met het oog op het Internationale Jaar van de Vrouw en de eerste Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties, beiden in 1975, werden in 1974 zowel een Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw, als een Nationale adviescommissie emancipatie (veelal de Emancipatiecommissie genoemd) ingesteld.

Bij de installatie van het Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw zei premier Den Uyl dat emancipatie altijd een zaak van zelfbevrijding zal moeten zijn, om inhoud te kunnen krijgen. Daarnaast diende de regering zich volgens de premier wel open te stellen en het emancipatieproces te stimuleren⁶.

Een wezenlijk element van het emancipatiebeleid was het proces van bewustwording. Daarin lag voor een groot deel de taak van het Nationaal comité: het initiëren, bevorderen en coördineren van activiteiten gericht op het betrekken van de Nederlandse samenleving in het bewustwordingsproces. Het Comité had tot daarnaast tot taak de Nederlandse bijdrage aan de conferentie voor te bereiden. Via het Comité werd niet alleen de nationale manifestatie 'de Emancipade', maar tevens een veelvoud aan grote en kleine projecten in het kader van het Jaar voor de vrouw gesubsidieerd.

De tijdelijke Adviescommissie had de taak een algemeen emancipatiebeleid te ontwikkelen, en de verschillende overheidsorganen van advies te dienen in emancipatiezaken. Daarnaast had de Adviescommissie de opdracht gekregen een voorstel te doen voor een permanent adviesorgaan voor de overheid op het gebied van emancipatie. Dit leidde in 1981 tot de instelling van de Emancipatieraad, die tot haar opheffing in 1997 het officiële adviesorgaan van de overheid zou zijn op het gebied van het emancipatiebeleid.

Tijdens de beginperiode van het emancipatiebeleid streefde het kabinet Den Uyl ernaar de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op te heffen en de achterstand van vrouwen weg te werken. De nadruk lag vooral op het teweegbrengen van mentaliteitsverandering en bewustwording. Vanuit dat oogpunt werd emancipatiezaken bij het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) ondergebracht als onderdeel van het welzijnsbeleid. De minister van CRM, Van Doorn, werd in 1974 de eerste coördinerend bewindsman voor het emancipatiebeleid.

In de loop van de jaren zeventig werd het emancipatiebeleid verder ingevuld. In 1976 werd de afdeling Algemene maatschappelijke aangelegenheden van het directoraat-generaal voor Maatschappelijke ontwikkeling belast met het emancipatiebeleid. In 1977 kreeg een staatssecretaris op het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk expliciet de coördinatie van het emancipatiebeleid in haar portefeuille. Binnen het ambtelijk apparaat gingen sindsdien ambtenaren zich specifiek bezig houden met het emancipatiebeleid. Op ambtelijk niveau werd in 1978 de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE) ingesteld. De belangrijkste taken van deze directie zijn:

- Het monitoren van het emancipatiebeleid van de overheid
- Het coördineren van het emancipatiebeleid van de afzonderlijke departementen
- Het ontwikkelen en ondersteunen van het emancipatiebeleid in de samenleving

4.1.4. Van rolverandering naar meer werk voor vrouwen

In 1981 werd besloten dat de coördinatie van het emancipatiebeleid van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk overgebracht zou worden naar het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Deze overdracht was in 1982 een feit.

De overdracht was logisch vanuit de veranderende doelstelling van het emancipatiebeleid. De aandacht in het emancipatiebeleid was begin jaren tachtig verschoven van het doorbreken van rolpatronen, naar de verschillen tussen mannen en vrouwen in sociaal-economische positie. Steeds meer vrouwen spraken de wens uit op basis van gelijke kansen en op gelijke voet in de samenleving en het arbeidsbestel deel te nemen. Daarnaast werd het traditionele gezin van man, vrouw, en kinderen steeds minder de dominante samenlevingsvorm. Deze ontwikkeling maakte een aanpassing van de vormgeving van de verzorgingsmaatschappij noodzakelijk.

Centraal punt in het emancipatiebeleid werd de herverdeling van arbeid en inkomen over mannen en vrouwen. Speerpunten werden arbeidstijdverkorting, gelijkberechtiging van deeltijdwerkers, en het verbeteren van de mogelijkheden voor vrouwen op de arbeidsmarkt. Daarnaast was ook een belangrijke plaats ingeruimd voor de bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes. In de begroting van 1984 zijn de doelstellingen van het emancipatiebeleid als volgt verwoord:

De centrale doelstelling van het emancipatiebeleid moet zijn de samenleving zodanig te veranderen dat wordt uitgegaan van zelfstandige mensen die weliswaar in velerlei opzichten kunnen verschillen, maar waarin in ieder geval vrouwen en mannen gelijke rechten, kansen en vrijheden kunnen realiseren. Het zou voor de positie die ieder persoon in de samenleving inneemt, niet uit moeten maken of men man is of vrouw, gehuwd of ongehuwd, en of men een heteroseksuele dan wel een homoseksuele voorkeur heeft. Daarom is een tweede peiler van het emancipatiebeleid het bestrijden van discriminatie op grond van sekse, burgerlijke staat, of seksuele voorkeur, alsmede het uitbannen van seksueel geweld jegens vrouwen en meisjes.

Het verleggen van de aandacht binnen het emancipatiebeleid naar de verdeling van arbeid en inkomen maakte dat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de aangewezen plaats was om het beleid verder uit te werken en te coördineren.

4.1.5. De interdepartementale coördinatie van het emancipatiebeleid

De hierboven genoemde uitwerking en coördinatie van het emancipatiebeleid is de verantwoordelijkheid van de minister die belast is met de coördinatie van het emancipatiebeleid. Tussen 1974 en 1981 was dat de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, vanaf 1981 de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Binnen het ministerie vonden en vinden de werkzaamheden die hierop zijn gericht voor een belangrijk deel plaats binnen de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid van het ministerie van SZW.

Zoals gezegd is de taak van DCE het ontwikkelen, coördineren en uitvoeren van een samenhangend beleid dat gericht is op de emancipatie van vrouwen. De directie is, voor wat het regeringsbeleid ten aanzien van de emancipatie betreft, een schakel tussen de departementen die ieder voor zich verantwoordelijk zijn voor de integratie van het facet emancipatie in al hun beleid.

Naast DCE is er een commissie in het leven geroepen die de coördinatie tussen de ministeries ten aanzien van het beleid gericht op de emancipatie dient te bevorderen. Dit is de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid (ICE). In de coördinatiecommissie hebben deskundigen van elk ministerie zitting. Daarmee is de ICE het platform voor de informatie-uitwisseling, afstemming, vernieuwingsimpulsen, en voorbereiding van besluitvorming op het gebied van de emancipatie. De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatie adviseert gevraagd en ongevraagd de vakministers, onderraden, of de Ministerraad. De taken van de ICE zijn:

- Het uitbrengen van adviezen over het emancipatiebeleid en de interdepartementale samenhang daarvan.
- Het nemen van initiatieven ter uitwerking dan wel bijstelling van de uitgangspunten en hoofdlijnen van het regeringsbeleid ter zake van de emancipatie.
- Het bewaken van de samenhang tussen het emancipatiebeleid van de verschillende departementen, met name door te adviseren over departementale of sectorale beleidsvoorstellen in het licht van de uitgangspunten en doeleinden van het emancipatiebeleid van de regering.
- Het signaleren van strijdigheden tussen het algemeen regeringsbeleid dan wel bepaalde onderdelen daarvan en de uitgangspunten en doeleinden van het emancipatiebeleid van de regering.
- Het rapporteren over de algehele voortgang van de uitvoering van het emancipatiebeleid van de regering en het zonedig doen van voorstellen tot bijstelling daarvan.
- Het bevorderen van de onderlinge afstemming met betrekking tot de voorbereiding van adviesaanvragen aan de Emancipatieraad en met betrekking tot verwerking van de door deze raad uitgebrachte gevraagde of ongevraagde adviezen⁷.

De politieke besluitvorming over emancipatiebeleid en emancipatieaspecten van overig beleid vindt plaats in de Ministerraad. Deze besluitvorming wordt veelal voorbereid in de desbetreffende onderraden⁸. Voor het emancipatiebeleid heeft van 1986 tot 1991 de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid (MCE) bestaan. Het was de taak van de MCE de besluitvorming in de Ministerraad

over zaken met een belangrijk emancipatieaspect voor te bereiden. In 1991 is de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid geïntegreerd in de Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid (RSCB). De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid was het ambtelijk voorportaal van de MCE, en heeft na de opheffing van de laatste een extra signalerende functie gekregen voor alle ambtelijke voorportalen en onderraden.

4.1.6. Is vrouwenemancipatie volbracht?

Het hoogtepunt van de emancipatiebeweging lag in de jaren zeventig en tachtig. In die tijd zijn veel wetten op het gebied van gelijke behandeling voor mannen en vrouwen tot stand gekomen. De overheid deed veel om de mentaliteit van de samenleving te veranderen, onder meer door voorlichtingscampagnes over het recht op gelijke behandeling, en campagnes die jonge meisjes moesten stimuleren exacte vakken te kiezen om op die manier betere toekomstmogelijkheden voor zichzelf te verzekeren. In dezelfde periode is het (wetenschappelijk) onderzoek naar emancipatie gestimuleerd, en zijn heel veel (experimentele) projecten ter ondersteuning van landelijke en regionale emancipatie-instellingen gesubsidieerd.

Nu, aan het eind van de twintigste eeuw, lijkt de wetgeving op het gebied van de gelijke behandeling behoorlijk compleet, en de afschaffing van het adviesorgaan voor het emancipatiebeleid, de Emancipatieraad, in 1997 zou de indruk kunnen wekken dat de vrouwenemancipatie in Nederland goddeels volbracht zou zijn.

Beleidsthema's die in de jaren negentig in het emancipatiebeleid een vooraanstaande positie innamen, lijken voorlopig niet aan waarde in te boeten. Zo blijft het belangrijk niet alleen jonge meisjes maar ook jongens voor te bereiden op economische en maatschappelijke zelfstandigheid. En de verdeling van arbeid en zorg blijft een punt dat aandacht nodig heeft. Hierbij dient de overheid niet alleen mee te werken aan een verandering van maatschappelijke opvattingen, ook dient zij de voorwaarden te (doen) scheppen waardoor zowel mannen en vrouwen in staat worden gesteld arbeid, zorg, en sociale en politieke activiteiten op meerdere manieren te combineren. Voorlopig is het nog steeds zo dat veel mannen voltijds werken en vrouwen deeltijds werken en zorgen. Er blijkt voor mannen een drempel te zijn om een deel van hun werk te verruilen voor zorgtaken.

Daarnaast dient er ten aanzien van de uitvoering van de gelijke behandeling nog veel bereikt te worden. Vrouwen zijn nog altijd ondervertegenwoordigd in de topposities in overheid, politiek, bedrijfsleven en de wetenschap.

Vanuit de vrouwenbeweging tracht het in 1998 opgerichte E-Quality (een bundeling van Aisa, emancipatieondersteuning zwarte, migranten- en vluchtelingen vrouwen, Arachne

Vrouwenadviesbureau overheid, Instituut voor vrouw en arbeid, en Women's exchange programme international) het emancipatieproces een nieuwe impuls te geven. E-Quality oefent vanuit haar positie van expertisecentrum op het gebied van emancipatie en etniciteit invloed uit op maatschappelijke verhoudingen en beleid. Dit doet zij vanuit de overtuiging dat er in de Nederlandse samenleving nog steeds sprake is van ongelijke waardering van mannelijkheid en vrouwelijkheid.

4.2. Homo-emancipatie

In het midden van de jaren zestig begon de overheidsbemoediging met homofilie. In de periode tussen 1965 en 1974 werd in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onderzoek uitgevoerd naar homofilie in Amsterdam. Daarnaast werden er in dezelfde periode rapporten en nota's geschreven en verzameld door de ambtenaren. Deze incidentele aandacht voor homofilie leidde echter in deze periode niet tot concreet overheidsbeleid.

In 1979 werd door de Interdepartementale Commissie Emancipatie een werkgroep ingesteld die als taak had de consequenties van een verbod van discriminatie wegens homofilie te bestuderen⁹. Het was opnieuw een voorzichtigte stap in de richting van homo-emancipatiebeleid.

Nadat de Roze Zaterdag in Amersfoort in 1982 tot ernstige ongeregeldeheden had geleid, en in 1984 een man vanwege zijn homoseksualiteit mishandeld was tot de dood erop volgde, werd er opnieuw van overheidswege een werkgroep ingesteld. Ditmaal was het de Werkgroep Homoseksualiteit en Geweld van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Nog altijd was van uitgewerkt en geïntegreerd overheidsbeleid gericht op de emancipatie van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen geen sprake. Wel was in de emancipatie begroting van 1984 opgenomen:

“Het zou voor de positie die ieder persoon in de samenleving inneemt, niet uit moeten maken of men man is of vrouw, gehuwd of ongehuwd, en of men een heteroseksuele dan wel een homoseksuele voorkeur heeft. Daarom is een tweede belangrijke peiler van het emancipatiebeleid het bestrijden van discriminatie op grond van sekse, burgerlijke staat of seksuele voorkeur”.

Het bleef echter nog jarenlang een punt van discussie of de overheid een taak had op het gebied van homo-emancipatie; hoe die eventuele taak ingevuld zou moeten worden; en bij welk ministerie het dan ondergebracht zou moeten worden. Het kabinet verwoordde in de begroting van 1986 haar twijfel hieromtrent als volgt:

“Het kabinet zal zich nog beraden over de vraag of en op welke wijze een beleid ten aanzien van homoseksualiteit wenselijk en mogelijk is”.

Een jaar later verscheen van de hand van de minister van Justitie de nota ‘Overheidsbeleid en homoseksualiteit’. In deze nota adviseerde de minister van Justitie de beleidscoördinatie voor homo-emancipatie onder te brengen bij het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, hetzij bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Sinds 1988 heeft het homo-emancipatie beleid een plaats gekregen bij het ministerie van WVC.

Uitgangspunt voor het homo-emancipatie beleid is, dat homoseksuele mannen en lesbische vrouwen in onze samenleving vaak anders behandeld worden dan heteroseksuele mannen en vrouwen.

Doelstelling van het beleid is dan ook het bereiken van een situatie, waarin mensen ongeacht hun homo- of heteroseksuele gerichtheid op voet van gelijkheid aan alle facetten van maatschappelijk leven kunnen deelnemen. Belangrijk daarbij is, dat de overheid er naar toe moet werken dan niet de leefvorm, maar het individu het uitgangspunt van wet- en regelgeving is¹⁰.

De laatste jaren is er op dit punt al enige vooruitgang geboekt. Na de uitspraak van de Hoge Raad in 1990 inzake het homohuwelijk, heeft het kabinet met ingang van 1 januari 1998 een wettelijke registratie voor partners van gelijk geslacht gerealiseerd.

Naar aanleiding van de notitie “Leefvormen in het familierecht” heeft het Kabinet besloten dat het wettelijk huwelijksverbod voor twee mensen van hetzelfde geslacht moest worden opgeheven, en dat het in het belang van het kind mogelijk moest worden dat twee opvoeders van hetzelfde geslacht de mogelijkheid tot adoptie hebben. Om hiertoe wetsontwerpen voor te bereiden is in juni 1996 de Commissie Kortmann ingesteld. In oktober 1997 adviseerde de Commissie in meerderheid voor de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht. In 1999 is het voorstel voor de “Wet openstelling huwelijk”, dat voorziet in een wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in de Tweede Kamer besproken.

4.3. Emancipatie van allochtone vrouwen

In 1978 werd naar aanleiding van de regeringsnota 'De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland' besloten een coördinerend minister voor algemeen minderhedenbeleid aan te wijzen. Voor die tijd waren zowel het ministerie van Binnenlandse Zaken, als het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk betrokken geweest bij beleid ten aanzien van bepaalde groepen etnische minderheden in ons land. In februari van het daarop volgende jaar besloot de ministerraad de minister van Binnenlandse Zaken aan te wijzen als coördinerend bewindspersoon voor het algemene beleid ten aanzien van etnische minderheden en woonwagengebouwen. Deze beslissing markeert de overgang van categoriaal minderhedenbeleid naar sectoraal beleid ten aanzien van minderheden. De minister van Binnenlandse Zaken kreeg hierbij de taak de samenhang in het beleid dat op de verscheidene departementen ten aanzien van minderheden gevoerd wordt te bevorderen. In 1980 werd bij het Directoraat-generaal Binnenslands Bestuur de directie Coördinatie Minderheden ingesteld; deze werd zeven jaar later hernoemd tot 'directie Hoofdlijnen Minderhedenbeleid'. Het minderhedenbeleid is gericht op de totstandkoming van een samenleving waarin de in Nederland verblijvende leden van minderheidsgroepen ieder afzonderlijk en als groep een gelijkwaardige plaats innemen, en volwaardige ontplooiingskansen hebben.

Meisjes en vrouwen uit minderheidsgroepen verkeren vaak in een dubbele achterstandssituatie: als lid van een minderheidsgroep, en als vrouw. Hoewel er zowel tussen als binnen de groepen grote verschillen bestaan, zijn er wel enkele algemene uitspraken te doen over de mate van achterstand en over de invloed van de factoren etniciteit en sekse op de positie van allochtone vrouwen. Op vrijwel alle gebieden hebben alle groepen allochtone vrouwen een grote maatschappelijke achterstand ten opzichte van autochtone vrouwen, maar niet altijd ten opzichte van allochtone mannen. Anderzijds geldt dat allochtone vrouwen - net als autochtone vrouwen in vergelijking met autochtone mannen - minder deelnemen aan de arbeidsmarkt dan allochtone mannen, vaker werkloos zijn, in deeltijd en op tijdelijke basis werken, en een lager inkomen hebben dan allochtone mannen in vergelijkbare banen. De dubbele achterstand is het grootste bij Turkse en Marokkaanse meisjes en vrouwen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt¹¹.

In de jaren '80 waren de coördinerende ministers voor het minderhedenbeleid en het emancipatiebeleid al gestart met een gezamenlijk specifiek beleid voor allochtone vrouwen. Het betrof het project Vrouwen en Minderhedenbeleid (VeM-project)¹². Dit project had een duidelijk experimenteel karakter, en bestond uit afzonderlijke projecten op de terreinen van de werkgelegenheid, ondersteuning van eigen organisaties, maatschappelijke hulpverlening, educatie, voorlichting, en gezondheidszorg. Deze projecten zijn in 1992 afgesloten. Met ingang van 1993 is het beleid voor vrouwen uit minderheidsgroepen geïntegreerd in het minderheden- en emancipatiebeleid. De regering formuleerde in dezelfde periode vier algemene speerpunten, en vijf specifieke aandachtspunten van het beleid voor allochtone vrouwen.

De vier algemene speerpunten van het beleid waren:

1. Zichtbaarheid in cijfers en beleid.
2. Emancipatieondersteuning
3. Vergroten van de deelnamen van vrouwen aan de politieke en maatschappelijke besluitvorming
4. Verbetering van de gezondheidszorg voor allochtone vrouwen

De vijf specifieke aandachtspunten van het beleid waren:

1. Onderwijs en arbeidsmarkt deelname van Turkse en Marokkaanse meisjes en vrouwen
2. Voorlichting over de mogelijkheden de rechtspositie te verbeteren
3. Gebruik van kinderopvang voorzieningen bij Turkse en Marokkaanse vrouwen
4. Traject bemiddeling voor Surinaamse en Antilliaanse vrouwen in de bijstand
5. Oudere vrouwen

Lange tijd is binnen het beleid ten aanzien van vrouwen uit minderheidsgroepen uitgegaan van hun achterstandssituatie. Maar met name het beleid ten aanzien van zwarte, migranten- en vluchtelingen

vrouwen (zmv-vrouwen) leek als ongewenst neveneffect een mate van stigmatisatie van de doelgroep te veroorzaken.

Eén van de uitgangspunten van het huidige emancipatiebeleid is dat maatschappelijke diversiteit een bron van kwaliteit voor de samenleving vormt. De gehele Nederlandse samenleving is erbij gebaat wanneer mensen hun bijdragen leveren vanuit hun verschillende achtergronden, als sekse, etniciteit, seksuele voorkeur, leeftijd, enzovoort. Voor de projecten in het kader van het emancipatiebeleid geldt dat de visie, belangen, en inbreng van allochtone vrouwen in de beleidsontwikkeling meegenomen dienen te worden.

Vanaf het einde van de jaren zeventig en vooral aan het begin van de jaren tachtig kwam er een groot aantal allochtone vrouwenorganisaties van de grond. In deze ontwikkeling heeft de subsidiëring door de landelijke en lagere overheden een belangrijke rol gespeeld¹³. Vanuit het ministerie van Sociale Zaken worden landelijk opererende expertisebureaus op het gebied van emancipatie van allochtone vrouwen gesubsidieerd. Het ministerie ondersteunde op deze wijze, samen met het ministerie van Binnenlandse Zaken, tot 1994 de VeM-bureaus werkgelegenheid. Deze werkgelegenheidsbureaus richtten zich specifiek op de bemiddeling van vrouwen uit minderheidsgroepen.

Naast emancipatieondersteuning met behulp van subsidies, is overleg een belangrijk instrument in het beleid ten aanzien van emancipatie van allochtone vrouwen. De ministeries van Binnenlandse Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, het project Aisa, Forum, en vertegenwoordigers van zmv-inspraak organen participeren samen in het Overlegkader Vrouwen uit Minderheden (OVM). Dit project was begin jaren negentig opgezet, en had als doel regelmatig contact te hebben over voorgenomen beleid, en de inbreng van vrouwen uit minderheden daarin. Na een interne evaluatie in 1997, is het doel als volgt geformuleerd:

“Een gericht beïnvloeding van het overheidsbeleid in een vroegtijdig stadium bewerkstelligen, zodanig dat aansluiting bij de wensen en behoeften ten aanzien van het emancipatieproces van zmv-vrouwen wordt versterkt”.

4.4. Internationaal emancipatiebeleid

4.4.1. Algemeen

De Directie Coördinatie Emancipatiebeleid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft als belangrijkste taken het ontwikkelen van hoofdlijnen en prioriteiten van een samenhangend emancipatiebeleid, het zorgdragen voor coördinatie en integratie van het emancipatiebeleid in het rijksoverheidsbeleid, en het (doen) ondersteunen van het emancipatieproces in de samenleving. Daarnaast draagt DCE zorg voor de public relations van het Nederlandse emancipatiebeleid in het buitenland, en voor het inbrengen van de Nederlandse standpunten in diverse internationale overlegorganen.

Behalve deze Nederlandse invloed op het internationale emancipatiebeleid, is er ook invloed van internationale organisaties op het Nederlandse emancipatiebeleid. Internationaal emancipatiebeleid ontwikkelt zich als het ware langs twee lijnen: enerzijds worden inzichten uit het nationale emancipatiebeleid ingebracht in internationale gremia; en anderzijds hebben internationale afspraken en verdragen invloed op het nationale emancipatiebeleid.

De internationale context van het emancipatiebeleid is in te delen in twee niveaus. Ten eerste is er het mondiale niveau, waarbij vooral de Verenigde Naties en de Internationale Arbeidersorganisatie (ILO) van belang zijn voor het Nederlandse emancipatiebeleid. Ten tweede is er het regionale niveau, waarbij de Commissie voor de rechten van de Vrouw, van het Europese parlement, de Dienst Vrouwenvoorlichting, van de Europese Commissie, en het Comité voor de gelijkheid van mannen en vrouwen, van de Raad van Europa, ons nationale emancipatiebeleid beïnvloeden.

In het onderstaande overzicht komen eerst de mondiale en vervolgens de regionale organisaties die het Nederlandse emancipatiebeleid beïnvloeden aan bod.

4.4.2. Verenigde Naties

De oudste internationale instelling die zich uitsluitend bezig houdt met vrouwenzaken, is de Commissie voor de rechtstoestand van de vrouw (Commission on the status of women, CSW) van de Verenigde Naties. Deze commissie werd in 1946, aanvankelijk als subcommissie van de Commissie voor de rechten van de mens, opgericht.

Toen de vrouwenrechten in deze opzet ondergesneeuwd dreigden te worden, is besloten de CSW te veranderen in een functionele commissie van de Economische en Sociale Raad (ECOSOC) van de Verenigde Naties.

Het belang van de CSW is in de praktijk vooral komen te liggen in het attenderen van andere instanties op de speciale problemen van vrouwen, en in het – op verzoek – ontwerpen van verdragen en declaraties inzake vrouwenrechten. De Commissie voor de rechtstoestand van de vrouw heeft een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van verdragen en verklaringen op het gebied van huwelijk, bescherming van vrouwen en kinderen in noodtoestand en gewapend conflict, en de uitbanning van geweld tegen vrouwen.

In 1967 was door de Verenigde Naties een ‘Declaratie tot uitbanning van discriminatie jegens de vrouw’ afgekondigd. Mede uit onvrede met de effecten van deze declaratie, heeft de CSW begin jaren zeventig het initiatief genomen tot het ‘Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie jegens de vrouw’¹⁴. Dit verdrag verstaat onder discriminatie van vrouwen:

Elke vorm van onderscheid, uitsluiting of beperking op grond van geslacht, die tot gevolg of doel heeft de erkenning, het genot of de uitoefening door vrouwen van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel gebied, op het terrein van de burgerrechten of welk ander gebied dan ook, ongeacht hun huwelijkse staat, op de grondslag van gelijkheid van mannen en vrouwen aan te tasten of teniet te doen.

Bij de totstandkoming van bovengenoemd vrouwenverdrag, aan het begin van de jaren tachtig, werd een tweede instelling in het leven geroepen die speciaal gericht was op vrouwen: het Comité inzake de uitbanning van discriminatie jegens de vrouw (Committee for the Elimination of Discrimination Against Women, CEDAW). De voornaamste taak die de CEDAW op grond van het verdrag toegewezen kreeg, is het houden van toezicht op de uitvoering van het verdrag.

De CEDAW rapporteert jaarlijks over de uitvoering van het verdrag aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, via de ECOSOC. De bij het verdrag aangesloten lidstaten, waaronder Nederland, hebben een rapportageplicht. Deze rapportageplicht houdt in dat zij tenminste eens in de vier jaar aan de CEDAW verslag dienen uit te brengen over de uitvoering van het verdrag in hun land. Daarnaast kan het comité ook buiten de vierjaarlijkse rapportage om een lidstaat verzoeken verslag uit te brengen van de voortgang in zijn land.

Nederland ondertekende het Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie jegens de vrouw tijdens de tweede Wereldvrouwenconferentie, in Kopenhagen in 1980. Behalve de ondertekening was er voor de ratificatie van het verdrag een goedkeuringswet nodig. Aan de totstandkoming van deze goedkeuringswet ging een ruim tien jaar durende discussie vooraf. De Nederlandse regering gaf er de voorkeur aan de nationale wetgeving voorafgaand aan de ratificatie aan te passen aan het verdrag. De verwachting was dat nog tijdens de jaren tachtig een Algemene wet gelijke behandeling tot stand zou komen. Toen deze wet op korte termijn niet haalbaar bleek, werd besloten toch eerst het verdrag te ratificeren. Uiteindelijk is in de goedkeuringswet van 1991 de zogeheten 'Kalsbeek-rapportage' opgenomen, waarmee is vastgelegd dat het parlement regelmatig op de hoogte gehouden dient te worden van de ontwikkelingen in de implementatie van het verdrag in Nederland. Het betreffende artikel 3 van de goedkeuringswet luidt:

Onze minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zendt binnen vier jaar na de inwerkingtreding van deze Rijkswet, en vervolgens telkens na vier jaar, aan de Staten-Generaal een verslag over de uitvoering voor Nederland van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.

4.4.3. Wereldvrouwenconferenties

De Verenigde Naties hadden 1975 uitgeroepen tot Internationaal Jaar van de Vrouw. Om de positie van vrouwen in de wereld te bespreken, werd in datzelfde jaar in Mexico Stad de eerste Wereldvrouwenconferentie gehouden. Tijdens deze conferentie ging de discussie vooral over de enorme verschillen tussen vrouwen in de Westerse en ontwikkelingslanden. Het belangrijkste resultaat van de conferentie was de aanneming van het 'World plan of action for the implementation of the objectives of the international women's year'. Dit actieplan had als voornaamste thema's: gelijkheid, ontwikkeling en vrede. De periode 1976 tot 1985 werd tijdens de conferentie uitgeroepen tot het 'decennium voor de vrouw'.

De Commissie voor de rechtstoestand van de vrouw was samen met het speciaal daarvoor ingestelde 'Preparatory committee for the world conference of the United Nations decade for women' verantwoordelijk voor de voorbereiding van de tweede Wereldvrouwenconferentie die in 1980 in Kopenhagen plaatsvond. Aan het einde van deze tweede conferentie werd eveneens een actieprogramma aangenomen. Dit actieprogramma had ten doel het bereiken van de doelstellingen uit 1975 opnieuw te stimuleren. Tijdens deze conferentie ondertekende Nederland, samen met 51 andere staten, het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie jegens de vrouw.

De derde Wereldvrouwenconferentie werd in 1985 in Nairobi gehouden. Op deze conferentie werd geconcludeerd dat vrouwen tijdens het decennium voor de vrouw weliswaar 'zichtbaarder' waren geworden in de samenleving, maar dat er desondanks onvoldoende concrete verbeteringen in hun positie tot stand waren gekomen. Het slotdocument dat aan het einde van de conferentie in Nairobi werd aanvaard, 'Forward looking strategies', deed aanbevelingen voor strategieën tot het jaar 2000. Verder werd in Nairobi afgesproken dat alle landen van de Verenigde Naties iedere vijf jaar een rapport zouden uitbrengen over de stand van zaken met betrekking tot de positie van de vrouw in hun eigen land.

Tijdens de vierde, en meest recente, Wereldvrouwenconferentie in Beijing in 1990 werd de nadruk gelegd op 'mainstreaming'. Een term die we in de beleidsnota's van de eerste helft van de jaren negentig veel tegenkomen. Met 'mainstreaming' wordt bedoeld het zoveel mogelijk integreren van het facet emancipatie in alle beleidsterreinen.

Met de Wereldvrouwenconferenties hebben de Verenigde Naties een belangrijke impuls gegeven aan het Nederlandse emancipatiebeleid. Ter voorbereiding van de eerste conferentie werden in Nederland in 1974 zowel een Nationaal Comité Internationaal Jaar voor de Vrouw, als een Nationale Adviescommissie Emancipatie ingesteld.

De voorbereidingen voor de Nederlandse inbreng in Mexico en Kopenhagen speelden zich voornamelijk op ambtelijk niveau af. Hierbij waren belangrijke rollen weggelegd voor het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Belangengroepen voor vrouwen waren slechts in geringe mate bij de voorbereidingen betrokken. In de aanloop naar de conferentie in Nairobi, in 1985, had de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid de Nederlandse Vrouwenraad de opdracht gegeven een bijeenkomst in het voorjaar van 1985 te organiseren ter voorbereiding van de Nederlandse deelname aan de Derde Wereldvrouwenconferentie in Nairobi. Deze bijeenkomst moest resulteren in aanbevelingen voor voorbereiding van de standpunten van de regeringsdelegatie en voor de deelname van individuele vrouwenorganisaties. De overheid betrok zo nadrukkelijk een aantal niet-gouvernementele organisaties bij de voorbereidingen voor de Nederlandse bijdrage aan de Wereldvrouwenconferentie, en verlegde het zwaartepunt van de inhoudelijke voorbereiding van de overheid naar het 'veld'¹⁵.

4.4.4. Internationale Arbeidersorganisatie

De Internationale Arbeidersorganisatie (International Labour Organisation, ILO) is een aan de Verenigde Naties gelieerde, maar onafhankelijke instelling. Bij de oprichting van de ILO in 1919 was het doel het verbeteren van de arbeids- en levensomstandigheden van de arbeiders. In de loop der tijd kwam de nadruk meer te liggen op de bevordering van de samenwerking tussen lidstaten op sociaal-economisch terrein door middel van communicatie, onderzoeken, en het verlenen van technische en rechtsbijstand.

Nederland heeft een aantal ILO verdragen ondertekend, die met name op het terrein van de arbeidstijden en de bescherming van jongeren en vrouwen liggen. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- ILO verdrag nr.141 uit 1975; Verdrag betreffende non-discriminatie van personen die in de landbouw werkzaam zijn, en hun rol in de sociaal-economische ontwikkeling.
- ILO verdrag nr.142 uit 1975; Verdrag betreffende non-discriminatie bij de beroepskeuzevoorlichting.
- ILO declaratie uit 1975; Declaratie betreffende gelijke kansen en behandeling voor vrouwelijke werknemers.
- ILO verdrag nr.156 uit 1981; Verdrag betreffende gelijke kansen voor en gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke arbeiders: arbeiders met gezinsverantwoordelijkheid.

4.4.5. Europese Gemeenschap

De Internationale Arbeidersorganisatie en de Verenigde Naties vormen niet de gehele internationale context voor het Nederlandse emancipatiebeleid. Ook hetgeen dat plaatsvindt in Europese instellingen, zoals de Europese Commissie, de Raad van Europa, en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling heeft invloed op ons emancipatiebeleid. De invloed van het gelijke kansenbeleid van de Europese Gemeenschap is niet alleen in Nederland, maar in alle lidstaten van de Gemeenschap vanaf het begin van de jaren zeventig groot geweest.

Het Europese beleid gericht op het creëren van gelijke kansen voor mannen en vrouwen grijpt terug op artikel 119 van het Verdrag van Rome uit 1957. In dat artikel legden zes Europese landen ten behoeve van de oprichting van de Gemeenschap vast dat "elke staat de toepassing van het principe van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke arbeid verzekert".

De Europese Gemeenschap heeft in een aantal gevallen maatregelen en wetgeving geïntroduceerd die op een hoger niveau lagen dan voordien in de lidstaten aanwezig was. Dat dwong lidstaten ertoe de eigen wetgeving aan te passen¹⁶. Belangrijk zijn in dit verband met name de richtlijnen gelijke behandeling die tussen 1975 en 1986 werden aangenomen. Deze richtlijnen werden uitgevaardigd in aanvulling op artikel 119 van het Verdrag van Rome, dat in de praktijk niet genoeg garantie bleek te geven voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen.

In 1975 werd in een richtlijn de gelijke beloning van mannen en vrouwen geregeld. In Nederland is aan deze richtlijn uitvoering gegeven met de in datzelfde jaar ingestelde Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen.

Een jaar later kwam de richtlijn met betrekking tot gelijke behandeling van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt tot stand. Deze richtlijn is in ons land uitgevoerd met artikel 1637ij BW, en met de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, en de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst, beiden uit 1980.

De derde richtlijn ten aanzien van gelijke behandeling vereiste een aanpassing van de Nederlandse sociale zekerheidswetgeving. In de praktijk leidde dit in ons land tot enige problemen. Hetzelfde was het geval met de aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan de vierde richtlijn omtrent gelijke behandeling in de bovenwettelijke sociale zekerheid¹⁷. De vijfde richtlijn is in Nederland niet uitgevoerd. Deze, in 1986 uitgevaardigde richtlijn over de gelijke behandeling van zelfstandigen en meewerkende echtgenoten, kent weinig harde uitvoeringsverplichtingen voor de lidstaten.

Op organisatorisch vlak werd eind 1981 binnen het directoraat-generaal voor de Arbeid en Sociale Zaken een speciaal Bureau gelijke kansen ingesteld. Dit Bureau kreeg tot taak het voorbereiden van voorstellen voor de Europese Commissie op het gebied van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

Daarnaast werd een Raadgevend comité gelijke kansen voor vrouwen en mannen ingesteld, dat de Europese Commissie gevraagd en ongevraagd van advies kon dienen met betrekking tot de voorstellen van het Bureau gelijke kansen. Dit Raadgevend comité werd samengesteld uit vertegenwoordigers van nationale organisaties. Tot zijn opheffing in 1997 had ook de Emancipatieraad zitting in het comité¹⁸. Ook het Europese Parlement besloot in deze periode tot het instellen van een Commissie voor de rechten van de vrouw. Deze parlementaire commissie geeft het Europese Parlement préadviezen op het terrein van de rechten van de vrouw. De Europese Commissie legt elk beleidsvoornemen met betrekking tot gelijke kansen voor mannen en vrouwen voor aan de Commissie voor de rechten van de vrouw. Pas als dit stadium is gepasseerd, kan de Europese Commissie haar beleidsvoorstellen ter vaststelling voorleggen aan de Raad van Ministers. Naast haar adviserende taken, houdt de Commissie voor de rechten van de vrouw toezicht op de tenuitvoerlegging van de richtlijnen inzake gelijke behandeling van mannen en vrouwen. De onderzoeken, verslagen, ontwerpresoluties, en –richtlijnen stelt de commissie zowel op verzoek als uit eigen beweging op. Hoewel de Commissie voor de rechten van de vrouw geen bindende bevoegdheden heeft, oefent zij een aanzienlijke invloed uit op het Europese emancipatiebeleid. In publicaties en besluiten van andere instanties, zoals de Europese Raad en de Europese Commissie, wordt vaak verwezen naar de adviezen en verslagen van de Commissie voor de rechten van de vrouw¹⁹.

De Europese Commissie is begin jaren tachtig begonnen met het bundelen van alle activiteiten op het gebied van de emancipatie voor de middellange termijn in een ‘Actieplan gelijke kansen’. Sinds 1981 zijn er enkele actieplannen tot stand gekomen. Het eerste actieplan was vooral gericht op een verfijning van de juridische instrumenten ter ondersteuning van het gelijke kansenbeleid. Het tweede actieprogramma vroeg daarnaast aandacht voor de ontwikkeling van specifiek gelijke kansenbeleid op een groot aantal beleidsterreinen van de Europese Commissie.

Deze actieplannen hebben onder meer geleid tot twee gelijkheidsrichtlijnen: ‘Gelijke kansen in beroepsregelingen’, en ‘Gelijke kansen voor zelfstandige en meewerkende echtgenoten’. Daarnaast vormden de actieplannen gelijke kansen de basis voor twee aanbevelingen: ‘Positieve actie’, en ‘Beroepsopleiding voor vrouwen’. Het vierde actieplan, dat van 1996 tot 2000 loopt, heeft als doelstelling ervoor te zorgen dat op alle niveaus binnen de Europese Gemeenschap rekening wordt gehouden met gelijke behandeling. De ‘mainstreaming’, dat wil zeggen: het integreren van het facet gelijke behandeling in alle beleidsterreinen, staat hierbij centraal.

Onder de Europese Commissie ressorteert ook de Dienst vrouwenvoorlichting. Dit is een ambtelijke dienst die specifiek gericht is op de beïnvloeding van de openbare opinie ten aanzien van emancipatie van vrouwen.

Het Europees Sociaal Fonds (ESF) is een van de structuurfondsen van de Europese Gemeenschap²⁰. Tegenwoordig worden ook vrouwen nadrukkelijk vermeld in het fonds. Om vrouwen meer kansen te geven op de arbeidsmarkt, zal het fonds bijvoorbeeld gebruikt worden voor kinderopvangmaatregelen. De organisatie en aanmelding voor het Europees Sociaal Fonds lopen niet langer via Europese of nationale instanties. De regionale besturen voor de arbeidsvoorziening hebben die taak overgenomen²¹.

5. ACTOREN

5.1. Overheid

Staten-Generaal

De Staten Generaal hebben taken op alle terreinen van overheidsbemoeienis. Het parlement stelt jaarlijks, na eventuele amendering, de begroting vast. In deze begroting is onder meer het emancipatiebeleid voor het daarop volgende jaar beschreven, en is per activiteit die de overheid uitvoert gericht op de emancipatie de bestedingsruimte vastgelegd.

Ministerraad

De ministerraad beraadslaat en besluit over het algemeen regeringsbeleid. Hierin komt uiteraard ook het emancipatiebeleid aan de orde. De beleidsvoorbereiding vindt voor een belangrijk deel plaats in uit de ministerraad gevormde onderraden. Voor het emancipatiebeleid zijn de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid en de Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid van belang.

Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid (1986 – 1991)

De Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid (MCE) heeft tussen 1986 en 1991 bestaan. De Commissie was ingesteld door de ministerraad bij besluit van 19 september 1986. Het was de taak van de MCE de besluitvorming in de ministerraad over zaken met een belangrijk emancipatieaspect voor te bereiden. Voorbeelden van dergelijke zaken zijn de implementatie van het Beleidsplan Emancipatie, de hoofdlijnen van de vormgeving aan het emancipatiebeleid, en de anti-discriminatiewetgeving. Ambtelijk voorportaal van de MCE is de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid. In 1991 is de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid geïntegreerd in de Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid.

Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid (1990 -)

De Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid (RSCB) is in 1990 ingesteld en functioneert als taakopvolger van de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid (sinds 1991), de Welzijnsraad, de Ministeriële Commissie Volwasseneneducatie, en van de Ministeriële Commissie Sociale Vernieuwing. De RSCB heeft tot taak het voorbereiden van besluitvorming door de ministerraad over in het algemeen zaken die een belangrijk sociaal, maatschappelijk en cultureel aspect hebben. Hieronder valt onder meer het emancipatiebeleid, voor zover dit het sociaal en cultureel beleid betreft.

Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid (1977 -)

De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid (ICE) is ingesteld in 1977 door de toenmalige minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. De ICE heeft tot taak het rapporteren aan of adviseren van de regering of een afzonderlijke minister over inhoud, vormgeving en coördinatie van het emancipatiebeleid. Vanaf het moment van integratie van de Ministeriële Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid in de Raad voor het Sociaal en Cultureel Beleid, in 1991, heeft de ICE een extra signalerende functie voor het gehele voorportalen- en onderradencircuit.

Vakministers

De vakministers zijn ieder voor zich verantwoordelijk voor het emancipatiebeleid voor zover dat betrekking heeft op de taken die onderdeel uitmaken van zijn of haar departementale beleid. Veelal zijn er op de departementen een intern en een extern emancipatiebeleid te onderscheiden. Het interne beleid heeft dan betrekking op de inzet (inclusief doorstroom en behoud) van meer vrouwelijke ambtenaren op het eigen ministerie. Het externe beleid betreft het aandacht besteden aan de genderaspecten die meespelen bij elk beleidsvoorstel op elk ministerie. Dit externe emancipatiebeleid van de departementen is waarschijnlijk het beste te verduidelijken aan de hand van een aantal voorbeelden. Zo wordt er vanuit het ministerie van Economische Zaken aandacht besteed aan vrouwelijk ondernemerschap. Bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is beleid ontwikkeld gericht op vrouwelijke partnerschap binnen het boerenbedrijf. De minister van

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor het minderhedenbeleid, waaronder ook het een deel van het beleid ten aanzien van allochtone vrouwen valt. En bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid maken speciale programma's gericht op de bevordering van de arbeidsdeelname door vrouwen deel uit van het externe emancipatiebeleid.

Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk had tot 1981 de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van het interdepartementale emancipatiebeleid. Zijn taakopvolgers, de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hadden en hebben dat deel van de verantwoordelijkheid voor het emancipatiebeleid dat tot het departementale beleid behoort. Hieronder vallen aspecten als het homo-emancipatiebeleid, alsook een deel van het beleid ten aanzien van allochtone vrouwen.

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft vanaf 1981 de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van het interdepartementale emancipatiebeleid. Binnen het ministerie houdt de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE) zich met deze taak van de minister bezig.

Daarnaast is de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verantwoordelijk voor het interne en externe emancipatiebeleid voor zover dat het beleid van zijn departement betreft. Ook is de minister op het terrein van de arbeid verantwoordelijk voor het beleid betreffende de discriminatiegronden als ras, levensovertuiging, arbeidsduur, etc.

Onder de minister wordt ook de staatssecretaris verstaan. In verband met de gebruiksvriendelijkheid wordt als actor alleen de minister vermeldt.

Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (1978 -)

De Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE) werd in 1978 ingesteld als onderdeel van het Directoraat-generaal voor Maatschappelijke Ontwikkeling van het ministerie van CRM. Met de overdracht van de coördinatie van het emancipatiebeleid van CRM naar SZW in 1981, werd DCE een afdeling binnen het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De Directie Coördinatie Emancipatiebeleid houdt zich bezig met het Nederlandse emancipatiebeleid. DCE heeft tot taak het ontwikkelen van de hoofdlijnen en prioriteiten van het interdepartementale emancipatiebeleid; het evalueren van het interdepartementale emancipatiebeleid; het stimuleren en evalueren van de integratie van het emancipatiebeleid in het beleid van de afzonderlijke departementen; en het ondersteunen van het emancipatiebeleid in de samenleving. Daarnaast draagt de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid zorg voor de public relations van het Nederlandse emancipatiebeleid in het buitenland en het inbrengen van de Nederlandse standpunten in de diverse internationale overlegorganen.

Commissie Arbeidspositie Vrouwen en Meisjes (1973 – 1976)

De Commissie Arbeidspositie Vrouwen en Meisjes maakte aan het begin van de jaren zeventig deel uit van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De commissie had tot taak overheidsinstanties en andere instanties gevraagd en ongevraagd te adviseren omtrent onderwerpen die de arbeid van vrouwen of meisjes betroffen. Zo heeft de commissie bijvoorbeeld samen met de Raad voor het Arbeidsmarktbeleid begin jaren zeventig een advies uitgebracht over de verschillende aspecten van een wettelijke regeling van kinderopvanggelegenheden. Ook heeft de commissie in dezelfde periode geadviseerd over de wijze waarop een individueel recht van de vrouw op gelijke beloning voor gelijkwaardige arbeid vorm kon krijgen.

Nationaal Comité Internationaal Jaar voor de Vrouw (1974 – 1975)

Het Nationaal Comité Internationaal Jaar voor de Vrouw werd in 1974 opgericht met het oog op het Jaar van de Vrouw en de eerste VN Wereldvrouwenconferentie, die beiden in 1975 plaatsvonden. Het Comité had tot taak de Nederlandse bijdrage aan de conferentie voor te bereiden. Daarnaast had het comité de taak activiteiten te initiëren, bevorderen en coördineren met als doel de Nederlandse samenleving te betrekken in het bewustwordingsproces van de vrouwenemancipatie. In dit kader

subsidieerde het Nationaal Comité Internationaal Jaar voor de Vrouw een veelvoud aan grote en kleine projecten in het kader van het Jaar voor de Vrouw.

Nationale Adviescommissie Emancipatie / Emancipatiecommissie (1974 – 1981)

De Nationale Adviescommissie Emancipatie, veelal kortweg Emancipatiecommissie genoemd, werd in 1974 ingesteld door de toenmalige minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Tussen 1974 en 1981 heeft de Emancipatiecommissie de regering geadviseerd over het te ontwikkelen emancipatiebeleid, en de emancipatieaspecten binnen het gehele regeringsbeleid. De Emancipatiecommissie was ingesteld als een tijdelijke commissie, en heeft haar werk afgesloten met het uitbrengen van het advies een permanente adviesraad voor het emancipatiebeleid in te stellen. In 1981 is de Emancipatiecommissie opgevolgd door de Emancipatieraad.

Emancipatieraad (1981 - 1997)

De Emancipatieraad werd in 1981 ingesteld als de taakopvolger van de Emancipatiecommissie. Evenals haar voorganger had de Emancipatieraad tot taak de regering gevraagd en ongevraagd te adviseren over het emancipatiebeleid van de regering in het algemeen, en de samenhang van voorzieningen en maatregelen van het emancipatiebeleid in het bijzonder. Tot 1995 waren de ministers en staatssecretarissen verplicht de Emancipatieraad advies te vragen over alle belangrijke beleidsvoornemens die aanzienlijke gevolgen konden hebben voor de positie van vrouwen, en voor de rolverdeling tussen vrouwen en mannen. In 1995 is deze adviesverplichting komen te vervallen met de herziening van het adviesstelsel. In 1997 is de Emancipatieraad opgeheven. De Emancipatieraad werd bijgestaan door een bureau, dat zorg droeg voor de voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden in het kader van de adviestaak.

Sociaal-Economische Raad (1950 -)

De Sociaal Economische Raad (SER) werd ingesteld bij de Wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie 1950. De Raad is zowel bestuursorgaan als college van advies aan de regering. De relatie van de SER met het emancipatiebeleid is gelegen in de adviesfunctie van de Raad aan de regering op sociaal en economisch gebied. De Raad heeft de bevoegdheid (interne) commissies in te stellen die de adviezen voorbereiden. Op het gebied van de emancipatie van vrouwen heeft de SER de Commissie Vrouw en Arbeid (CVA) ingesteld. De CVA heeft tot taak adviezen over maatregelen die zowel voor gehuwde als ongehuwde vrouwen kunnen leiden tot verruiming van de mogelijkheden om aan het arbeidsproces deel te nemen voor te bereiden.

Commissie voor gelijk loon voor vrouwen en mannen (1975 – 1980)

In 1975 werd de Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen van kracht. Bij deze wet werd de Commissie voor gelijk loon voor vrouwen en mannen ingesteld. De commissie diende toezicht te houden op de naleving van de wet. Op verzoek van werknemer of werkgever kon de commissie een onderzoek instellen naar, en advies uitbrengen over de aanspraak van een werknemer op een loon dat gelijk was aan het loon dat een werknemer van de andere kunne voor arbeid van gelijke waarde ontving. In 1980 werd de rol van de commissie uitgebreid, en veranderde haar naam in Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.

Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst (1980 – 1989)

Op het terrein van het overheidspersoneelsbeleid werd in 1980 de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst van kracht. Bij deze wet werd de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst ingesteld. Deze commissie had tot taak op verzoek van werknemer of werkgever een onderzoek in te stellen naar, en advies uit te brengen over een eventueel onwettig onderscheid in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst. In 1989 werd deze commissie samengevoegd met de commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.

Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid (1980 – 1994)

In 1980 kwam de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen tot stand. De Commissie voor gelijk loon voor vrouwen en mannen die van 1975 tot 1980 de taak had gehad op de naleving van de Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen toe te zien, kreeg eveneens het toezicht op de naleving van de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen op zich. Hierbij werd de naam van de Commissie gelijk loon voor vrouwen en mannen gewijzigd in Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.

In 1989 werd de wetgeving op het gebied van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen herzien. De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, en de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid werden samengevoegd tot één nieuwe commissie, die de naam van de laatstgenoemde commissie behield. Deze nieuwe Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid werd in 1994 opgeheven.

Commissie gelijke behandeling (1994 -)

In 1994 werd de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) van kracht. Deze wet verbiedt het maken van onderscheid tussen personen op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid, of burgerlijke staat. Bij deze wet is een Commissie gelijke behandeling ingesteld, die op verzoek kan onderzoeken of er een onwettig onderscheid is gemaakt op één van bovengenoemde gronden. Deze commissie heeft de nog lopende onderzoeken van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid overgenomen.

Het Overlegkader Vrouwen en Minderheden

Dit overlegkader is voortgekomen uit een informeel netwerk. In het OVM participeren vertegenwoordigers van zwarte-, migranten- en vluchtelingen-vrouwenorganisaties en –instellingen, samen met vertegenwoordigers van een aantal ministeries, waaronder SZW en BZK. DCE voert het secretariaat. Het doel van dit overleg was aanvankelijk om op regelmatige basis contact te houden over het voorgenomen beleid. Na een evaluatie in 1997 besloot het overlegkader zich meer te gaan richten op de gerichte beïnvloeding van het overheidsbeleid.

5.2. Overige

In deze paragraaf worden een aantal particuliere organisaties op het gebied van de vrouwenemancipatie, die geen deel uitmaken van de overheid besproken. Het betreft voornamelijk landelijke organisatie die fungeren als landelijk kenniscentrum en/of als organisatie waarin diverse vrouwenorganisaties vertegenwoordigd zijn.

Stichting Landelijke Ombudsvrouw (1975 – 1993)

De Stichting Landelijke Ombudsvrouw is halverwege de jaren zeventig opgericht met als doel de arbeidsmarktpositie van vrouwen structureel te verbeteren. Bij het verbeteren van de arbeidsmarkt positie van vrouwen gaat het om het signaleren van problemen, het geven van voorlichting en het beïnvloeden van beleid. De ombudsvrouw behandelde klachten van vrouwen en organisaties over benadeling en ongelijke behandeling van vrouwen op het gebied van arbeid en inkomen. Ook hield de stichting zelf kritisch en nauwlettend de ontwikkelingen in de arbeidsmarktpositie van vrouwen in de gaten. De Stichting werd vanaf 1976 financieel ondersteund door de rijksoverheid. In 1985 werd het landelijke karakter van de Stichting erkend. In 1993 is de Stichting Landelijke Ombudsvrouw gefuseerd met het Landelijk Steunpunt Vrouw en Werk, tot het nieuwe Instituut Vrouw en Arbeid.

Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (1988 -)

Het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV), vervult een centrale rol in de documentatie- en informatievoorziening over de positie van vrouwen. In 1988 zijn drie organisaties, namelijk het Internationaal Archief voor de vrouwenbeweging (opgericht in 1935), het Informatie en Documentatiecentrum voor de Vrouwenbeweging (opgericht in 1968) en het tijdschrift Lover (opgericht in 1973) gefuseerd tot het IIAV. Deze drie organisaties vormden samen

reeds het centrale punt informatie verzorging op het gebied van de positie van vrouwen en ze werden ook alle drie gesubsidieerd door DCE. De hoofddoelstelling van het IIAV is de ontwikkeling en instandhouding van een gespecialiseerde wetenschappelijke bibliotheek, een documentatie voorziening en een archief op het gebied van de positie van vrouwen. Daarnaast richt de organisatie zich op het verschaffen van informatie, het bevorderen van de deskundigheid ten aanzien van de informatie verzorging over de positie van vrouwen en het stimuleren en ondersteunen van samenwerking. Het IIAV beheert het culturele erfgoed van de vrouwenbeweging. Daarom neemt zij een aparte positie in binnen het ondersteuningsbeleid van DCE en ontvangt zij een structurele subsidie. Doelgroepen waar de organisatie zich op richt zijn wetenschappelijke onderzoekers, docenten en studenten, mensen actief in beleid en politiek, pers, onderwijsgevend en medewerkers informatievoorzieningen. De werkzaamheden en activiteiten van het IIAV zijn het verzamelen en bewaren van een collectie, het ontsluiten van dit materiaal, het verschaffen van bibliografische en feitelijk informatie, het publiceren van m.n. tijdschriften, het geven van advies, en doen van onderzoek.

Women Exchange Programma International (1988 – 1998)

WEP International is opgericht in 1988. Uit een inventarisatieonderzoek was gebleken dat er vanuit de vrouwenbeweging behoefte bestond aan een landelijk steunpunt waar kennis en informatie over internationale uitwisselingsmogelijkheden beschikbaar is. Dit steunpunt zou goed op de hoogte moeten zijn van de ontwikkelingen in de vrouwenbeweging in binnen- en buitenland. Enerzijds streefde WEP International naar de versterking van de posities van vrouwen in Nederland door te leren van buitenlandse ervaringen. Anderzijds wilde het steunpunt bijdragen aan een gelijkwaardige positie van vrouwen in met name Europa en mediterrane landen door bekendheid te geven aan het Nederlandse emancipatiebeleid en de activiteiten van de Nederlandse vrouwenbeweging. In 1998 is WEP International opgehouden te bestaan en opgegaan in het nieuwe bureau E-Quality.

Arachne (1992 – 1998)

Arachne, het Vrouwenadviesbureau overheid, is op 1 januari 1992 van start gegaan. De daadwerkelijke oprichting van een public affairs adviesbureau voor de vrouwenbeweging, wordt voor het eerst besproken in een advies van de Emancipatieraad in 1988 getiteld *Emancipatie-ondersteuningsbeleid in de jaren negentig*. Hierop volgde in de vrouwenbeweging een periode van intensieve discussie en in 1990 was in de vrouwenbeweging een groot draagvlak ontstaan voor een bureau dat de weg in de Haagse politiek kent. In het najaar van 1991 werd een (gekozen) werkgroep gevormd, waarin zoveel mogelijk stromingen uit de vrouwenbeweging vertegenwoordigd waren. Vertegenwoordigd waren het FNV-Vrouwensecretariaat, LOSV, Rooie Vrouwen, NCVB, Landelijke Ombudsvrouw, COC-vrouwen en de Nederlandse Vrouwenraad. Het idee van een public affairsadviesbureau werd verder uitgewerkt. Het initiatief van de Nederlandse Vrouwenraad tot oprichting van een Vrouwendienstencentrum is vervolgens opgegaan in het initiatief tot oprichting van Arachne. Arachne heeft ten doel om aan de brede vrouwenbeweging in Nederland die informatie te verstrekken die nodig is voor de beïnvloeding van het beleid van de rijksoverheid. Daarnaast richt Arachne zich op het verstrekken van organisatie en strategisch advies, zodat beleidsprocessen kunnen worden beïnvloed om een gelijkwaardige participatie van mannen en vrouwen in de maatschappij tot stand te brengen. Het werk van Arachne heeft duidelijk twee richtingen: van vrouwenorganisaties naar beleidsorganen, en van beleidsorganen naar vrouwenorganisaties. De dienstverlening van Arachne betekent dat doorlopend actuele informatie verzameld wordt. Zowel openbare als informele kanalen worden aangesproken. Ook wordt direct contact onderhouden met onder andere Kamerleden en ambtenaren. Ook de mensen uit de vrouwenbeweging zelf zijn een bron van informatie en ideeën. Centrale begrippen in de dienstverlening zijn: informatie, netwerken, en klantgerichtheid. In 1998 is Arachne opgehouden te bestaan als zelfstandig adviesbureau, en is zij met enkele andere organisaties opgegaan in het nieuwe bureau E-Quality.

Instituut Vrouw en Arbeid (1993 - 1998)

Het Instituut Vrouw en Arbeid is een expertisecentrum op het terrein van vrouwen, arbeid en inkomen. Het richt zich vooral op de flexibilisering van werktijden, de verbetering van de kwaliteit van de

functies die vrouwen vervullen, en het verdwijnen van de inkomens verschillen tussen mannen en vrouwen. Het Instituut Vrouw en Arbeid is eind 1993 voortgekomen uit een fusie van de Stichting Landelijke Ombudsvrouw, en het Landelijk Steunpunt Vrouw en Werk. Het Instituut heeft ten doel het vervullen van een signalerende en innoverende rol ten behoeve van het realiseren van structurele verbeteringen in de positie van vrouwen op het terrein van arbeid en inkomen. Het instituut is opgegaan in E-Quality.

AISA (1994 – 1998)

Het project AISA, waarin dertien verschillende landelijke organisaties van minderheden gezamenlijk een vernieuwende visie op de emancipatie van allochtone vrouwen ontwikkelen, kreeg in 1994 subsidie voor een periode van drie jaar. Na afloop van deze periode is AISA in 1998 opgegaan in het nieuwe expertisecentrum E-Quality.

Bureau Toplink (1995 -)

Toplink, opgericht in 1995, heeft tot doel het bevorderen van de deelname van vrouwen in besturen van maatschappelijke organisaties, adviesorganen van de rijksoverheid en commissariaten. Toplink bemiddelt bij de vervulling van vacatures in deze organen. Ze beheert een bestand van deskundige vrouwen dat de basis vormt bij de bemiddelingen van de vacatures de genoemde organen. Toplink ontvangt tot op heden van het ministerie van SZW een subsidie.

Opportunity in Bedrijf (1996-)

In 1996 is op initiatief van het ministerie van SZW en het ministerie van EZ Opportunity in Bedrijf opgericht met de bedoeling vrouwelijk talent op de arbeidsmarkt beter te benutten. Daarnaast is het streven om een evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen over functies op alle niveaus te krijgen. In de stuurgroep van Opportunity in Bedrijf zijn twintig bedrijven vertegenwoordigd. Zo zijn KPMG, KLM, Unilever, ABN-AMRO, Akzo-Nobel, alsmede de ministeries van SZW en EZ vertegenwoordigd met werkgevers- en werknemersorganisaties.

Opportunity in Bedrijf biedt de aangesloten bedrijven ondersteuning op maat. Het is de bedoeling dat elk aangesloten bedrijf eigen plannen en doelstellingen opstelt die gericht zijn op diversiteit en die verbonden worden aan de bedrijfsstrategie op lagere termijn. Uiteindelijk wordt daardoor een verandering van cultuur in zo'n bedrijf in werking gezet. Opportunity in Bedrijf biedt bedrijven concrete Aanknopingspunten om deze cultuurveranderingen te realiseren ruim een jaar na de start zijn zo'n honderd bedrijven aangesloten bij de campagne. Opportunity in Bedrijf ontvangt subsidie van het ministerie van SZW.

De VrouwenAlliantie (1993-)

Bij deze koepelorganisatie, ontstaan in 12993 uit een fusie van het Breed Platform Vrouwen voor economische zelfstandigheid en de Associatie voor de herverdeling van Betaalde en Onbetaalde Arbeid is een zeer groot aantal organisaties aangesloten waaronder het FNV-vrouwensecretariaat en plattelandsvrouwenorganisaties. De VrouwenAlliantie ontvangt van het ministerie van SZW als coördinerend bewindspersoon voor emancipatiebeleid subsidie.

E-Quality (1998 -)

E-Quality is in 1998 ontstaan als een bundeling van Aisa, emancipatieondersteuning zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen, Arachne Vrouwenadviesbureau overheid, Instituut voor vrouw en arbeid, en Women's exchange programme international. E-Quality oefent vanuit haar positie van expertisecentrum op het gebied van emancipatie en etniciteit invloed uit op maatschappelijke verhoudingen en beleid. Dit doet zij vanuit de overtuiging dat er in de Nederlandse samenleving nog steeds sprake is van ongelijke waardering van mannelijkheid en vrouwelijkheid.

6. DE COÖRDINATIE VAN HET EMANCIPATIEBELEID

6.1. Inleiding

Onder invloed van nationale vrouwengroeperingen en internationale ontwikkelingen werd begin jaren zeventig besloten dat de regering een beleid gericht op de emancipatie van de vrouw zou voeren. Al snel daarna besloot de Ministerraad dat het voor de samenhang in het beleid van de regering inzake de positie van de vrouw goed zou zijn een vaste vorm van overleg te creëren tussen de departementen die bij de voorbereiding, vaststelling of uitvoering van dat beleid betrokken waren.

Van 1974 tot 1981 was de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk belast met de zorg voor de coördinatie van het emancipatiebeleid van de regering. Vanaf 1981 was dit de zorg voor de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Daarnaast waren alle overige ministers verantwoordelijk voor de integratie van het facet emancipatie in al hun departementale beleid. De departementen hadden veelal een eigen commissie of werkgroep die deze integratie bevorderde en coördineerde.

Vanaf maart 1976 functioneerde voor de coördinatie van al dit departementale beleid een interdepartementale werkgroep emancipatiebeleid. In februari 1977 werd deze door middel van een ministeriële beschikking geformaliseerd tot de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid (ICE).

De ICE had tot taken:

- Het zich beraden over de inhoud, vormgeving en coördinatie van die facetten van het beleid, die betrekking hebben op de emancipatie van de vrouw.
- Het desgevraagd dan wel uit eigen beweging rapporteren of doen van voorstellen aan de minister(s) die het aangaat over het emancipatiebeleid.
- Het aangeven van prioriteiten met betrekking tot de uitvoering van het emancipatiebeleid.
- Het desgevraagd of uit eigen beweging formuleren van adviesaanvragen, door de betrokken minister(s) te richten aan de Nationale Adviescommissie Emancipatie (vanaf 1981 de Emancipatieraad).

In 1987 werd de instellingsbeschikking van de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatie vernieuwd²². Bij zijn instelling werd de ICE samengesteld uit leden die afkomstig waren uit enkele kerndepartementen. In de loop der tijd groeide het besef dat emancipatie een facet van alle beleid diende te zijn. Daarom waren vanaf 1981 alle departementen vertegenwoordigd in de ICE. In 1986 was de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid (MCE) ingesteld, en werd de ICE het voorportaal voor deze nieuwe commissie. Advisering aan de MCE werd hiermee een nieuwe taak voor de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid.

De Interdepartementale Coördinatiecommissie was niet het enige orgaan dat de overheid instelde voor de aansturing van de inhoud en coördinatie van het emancipatiebeleid. Ter bevordering van een verantwoorde beleidsvoering achtte de regering het wenselijk dat zij zich kon laten bijstaan door een adviesorgaan. In dit licht werd in 1974 de Nationale Adviescommissie Emancipatie, veelal de Emancipatiecommissie genoemd, ingesteld. De commissie bestond uit deskundigen die representatief werden geacht voor de stromingen in de maatschappij, alsmede uit vertegenwoordigers van diverse ministeries. Deze laatsten hadden enkel een adviserende stem.

De Nationale adviescommissie Emancipatie werd ingesteld voor een periode van vijf jaar. De commissie sloot haar werk af met het uitbrengen van een advies tot instelling van een permanente adviesraad voor het emancipatiebeleid. In 1979 werd de instelling van de Nationale adviescommissie Emancipatie verlengd tot aan het moment van de inwerkingtreding van de Wet op de Emancipatieraad, in mei 1981.

De Emancipatieraad werd in 1981 ingesteld door de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk als taakopvolger van de Nationale adviescommissie Emancipatie. Net als haar voorganger had de Emancipatieraad als belangrijkste taak het gevraagd en ongevraagd geven van advies aan de ministers. Tot 1995 waren de ministers verplicht het advies van de raad te vragen inzake

alle belangrijke voornemens die aanzienlijke gevolgen konden hebben voor de positie van vrouwen, en voor de rolverdeling tussen mannen en vrouwen. In 1995 werd deze verplichting met de herziening van het nationale adviesstelsel opgeheven. De mogelijkheid tot het vragen van advies bleef wel bestaan tot de opheffing van de Emancipatieraad in 1997.

6.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

1.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voorbereiden, (mede)vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende de emancipatie.
Periode	1965 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen o.a. Beleidsprogramma Emancipatie 'Met het oog op 1995' (1992-1993) Beleidsplan Emancipatie 1985 Emancipatie in uitvoering; koersbepaling van het emancipatiebeleid na 1995 (1995 – 1996) Beleidsbrief Emancipatie 1997 Voortgangsbrief Emancipatiebeleid 1997 – 1998 Begrotingsbrief Emancipatiebeleid 1999 Kansen op combineren; arbeid, zorg en economische zelfstandigheid (1997) Op weg naar een nieuw evenwicht tussen arbeid en zorg (1999)
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad.

6.3. Totstandkoming van wet- en regelgeving

2.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende de coördinatie van het emancipatiebeleid.
Periode	1965 -
Product	Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten
3.	
Actor	Alle vakministers
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van een wet of regeling voor de instelling van een commissie of werkgroep voor de coördinatie van het departementale emancipatiebeleid.
Periode	1965 -
Product	o.a. Instellingsbeschikking Emancipatiecommissie LNV, 1983 en 1990 Instellingsbesluit Coördinatiecommissie Emancipatie CRM, 1976 Instellingsbesluit Stuurgroep Emancipatie CRM, 1980 Instellingsbesluit WVC-Emancipatie Stuurgroep, 1984 Instellingsbeschikking Stuurgroep Emancipatie Onderwijs, 1977 en 1981 en 1984 Instellingsbesluit Commissie Emancipatiezaken BiZa-beleid, 1987
Opmerking	Alle ministers zijn verantwoordelijk voor de integratie van het facet emancipatie in al hun departementale beleid. De departementen kennen

veelal een eigen commissie of werkgroep die deze integratie bevordert en coördineert.

6.4. Verantwoording van beleid

4.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het opstellen van periodieke verslagen inzake de coördinatie van het emancipatiebeleid.
Periode 1965 -
Product Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen

5.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten
Generaal betreffende de coördinatie van het emancipatiebeleid.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

6.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten
Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid betreffende de emancipatie.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities
Opmerking Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel onderzoek "Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman".

7.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende het emancipatiebeleid.
Periode 1965 -
Product Beschikkingen

8.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen betreffende het emancipatiebeleid.
Periode 1965 -
Product Verweerschriften
Opmerking Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad van State.

6.5. Informatieverstrekking

9.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen betreffende het emancipatiebeleid.
Periode	1965 -
Product	Brieven, notities

10.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van de emancipatie.
Periode	1965 -
Product	Voorlichtingsmateriaal

6.6. Onderzoek

11.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het voorbereiden en begeleiden van wetenschappelijk) onderzoek betreffende de coördinatie van het emancipatiebeleid.
Periode	1965 -
Product	Nota's, notities, onderzoeksrapporten.

12.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het vaststellen van opdrachten en rapporten van onderzoek betreffende de coördinatie van het emancipatiebeleid.
Periode	1965 -
Product	Nota's, notities

6.7. Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid

6.7.1. Instelling en benoeming

13.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voordragen van een wet of regeling voor de instelling van een commissie voor de interdepartementale coördinatie van het emancipatiebeleid.
Periode	1976 -
Product	Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid (Stcrt.1977/42) Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid (Stcrt.1987/23)
Opmerking	Een jaar voor de formele instelling van de ICE functioneerde er reeds een interdepartementale werkgroep emancipatiebeleid.

14.

Actor De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid
Handeling Het stellen van nadere regels voor haar werkwijze.
Periode 1987 -
Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1987, art.10

15.

Actor Alle vakministers
Handeling Het voordragen van een vertegenwoordiger van het departement als lid van de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid
Periode 1977 -
Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1977, art.3, lid 5
Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1987, art.7
Product Voordracht ter benoeming
Opmerking Deze voordracht is bindend
Tussen 1977 en 1981 hadden niet alle vakministers een vertegenwoordiger in de ICE.

16.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het benoemen of ontslaan van een voorzitter, lid of secretaris van de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid.
Periode 1977 -
Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1977, art.3, lid 5
Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1987, art.7
Product Benoeming, ontslag
Opmerking De minister benoemt de leden op bindende voordracht van de vakministers.

17.

Actor De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid
Handeling Het benoemen van een plaatsvervangend voorzitter.
Periode 1977 – 1987
Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1977, art.3, lid 7
Product Benoeming
Opmerking De ICE benoemt deze plaatsvervangend voorzitter uit haar eigen midden.

6.7.2. Uitvoering

18.

Actor De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid
Handeling Het adviseren van en rapporteren aan betrokken minister(s) en de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid over inhoud, vormgeving en coördinatie van het emancipatiebeleid.
Periode 1977 -
Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1977, art.2
Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1987, art.4, lid 2

Product Adviezen en rapporten
Opmerking De ICE adviseert ministers en vanaf 1986 ook de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid.

19.

Actor De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid
Handeling Het opstellen van adviesaanvragen aan de Nationale Adviescommissie Emancipatie.

Periode 1977 – 1987

Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1977, art.2

Product Adviesaanvragen

Opmerking Vanaf 1981 werden dit adviesaanvragen aan de Emancipatieraad.

20.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)

Handeling Het instemmen met het doen bijstaan van de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid door een deskundige.

Periode 1977 – 1987

Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1977, art.5, lid 1

21.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)

Handeling Het toekennen van een vergoeding voor reis- en verblijfkosten, of een andere vergoeding aan een deskundige die de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatie bijstaat.

Periode 1977 – 1987

Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatie, 1977, art.5, lid 3 en lid 4

Product Vergoeding

6.7.3. Verantwoording en verslaglegging

22.

Actor De Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid

Handeling Het evalueren van haar eigen functioneren.

Periode 1987 -

Grondslag Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, 1987, art.8

Product Evaluatierapport

Opmerking De commissie diende haar functioneren in 1990 te evalueren, en het resultaat ter kennis te brengen aan de Ministeriële Commissie Emancipatiebeleid.

6.8. Nationale Adviescommissie Emancipatie

6.8.1. Instelling en benoemingen

23.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

Handeling Het voordragen van een wet of regeling voor de instelling van een adviesorgaan voor het emancipatiebeleid.

- Periode 1965 -
Product Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie (Stcrt.1974/243)
Opmerking De Nationale Adviescommissie Emancipatie was de taakvoorganger van de Emancipatieraad.
24.
Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het vaststellen van een reglement voor haar werkwijze en de werkzaamheden van haar secretariaat.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.10
Product Reglement voor de werkwijze van de Nationale adviescommissie emancipatie
Opmerking De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk diende zijn goedkeuring te geven aan dit reglement.
25.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het goedkeuren van het reglement voor de werkwijze van de Nationale adviescommissie emancipatie.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.10
Product Ministerieel besluit
Opmerking De commissie stelde zelf haar reglement op.
26.
Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het voordragen ter benoeming van een lid van de Nationale adviescommissie emancipatie.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.3, lid 5
Product Voordracht ter benoeming
Opmerking De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk besliste over de benoemingen.
27.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het benoemen of ontslaan van een voorzitter of lid van de Nationale adviescommissie emancipatie.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.3, lid 2
Product Benoeming of ontslag
Opmerking De Nationale adviescommissie emancipatie kon een voordracht ter benoeming van een lid doen, en zij benoemde zelf haar vice-voorzitter.
28.
Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het aanwijzen van een vice-voorzitter voor de Nationale adviescommissie emancipatie.
Periode 1971 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.3, lid 4
29.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Justitie

De minister van Binnenlandse Zaken
 De minister van Onderwijs en Wetenschappen
 De minister van Financiën
 De minister van Sociale Zaken
 De minister van Landbouw en Visserij
 De minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne
 De minister van Buitenlandse Zaken

Handeling Het toevoegen van een vertegenwoordiger aan de Nationale adviescommissie emancipatie.

Periode 1974 – 1981

Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.4

Opmerking Deze vertegenwoordigers hadden in de commissie uitsluitend een adviserende stem.
 De minister van Buitenlandse Zaken had dit recht vanaf 1976.

30.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie

Handeling Het aanwijzen van een voorzitter of lid van een werkgroep die een onderdeel van haar taak uitvoert.

Periode 1974 – 1981

Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.6, lid 2

31.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie

Handeling Het overeenstemmen met de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk inzake de aanwijzing van een lid van het secretariaat van de Nationale adviescommissie emancipatie.

Periode 1974 – 1981

Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.9

32.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

Handeling Het aanwijzen van een lid van het secretariaat van de Nationale adviescommissie emancipatie.

Periode 1974 – 1981

Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.9

6.8.2. Uitvoering

33.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie

Handeling Het op verzoek of eigener beweging adviseren van de regering inzake het emancipatiebeleid.

Periode 1974 – 1981

Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.2

Product Advies

Opmerking Naast advisering omtrent uitgangspunten, doelstellingen, samenhang en vormgeving van het emancipatiebeleid kreeg de commissie de taak voorstellen te doen omtrent een definitieve structuur van advisering op dit gebied aan de regering. Op advies van de Nationale adviescommissie emancipatie werd in 1981 haar taakopvolger de Emancipatieraad ingesteld.

34.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

Handeling Het goedkeuren van de begroting van de Nationale adviescommissie emancipatie.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.11
Product Ministerieel besluit
Opmerking Het betreft hier de begroting van de kosten voortvloeiende uit de door of namens, dan wel in opdracht van de Nationale adviescommissie emancipatie te verrichten werkzaamheden.
Na goedkeuring werden deze kosten door het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk gedragen.

35.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het vergoeden van reis- en verblijfkosten aan een lid van de Nationale adviescommissie emancipatie.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.12
Product Vergoedingen

36.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het instellen van een werkgroep voor het uitvoeren van onderdelen van haar taak.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.6, lid 1

37.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het omschrijven van de taken van een werkgroep, en het coördineren van de werkzaamheden van een werkgroep die onderdelen van haar taak uitvoert.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.6, lid 2

6.8.3. Verantwoording en verslaglegging

38.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het jaarlijks verslag doen aan de regering van haar werkzaamheden.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.5
Product Jaarverslagen

39.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het jaarlijks opstellen van een activiteitenplan en een begroting.
Periode 1974 – 1981
Grondslag Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie, 1974, art.5
Product Activiteitenplannen en begrotingen

6.9. Emancipatieraad

6.9.1. Instelling en benoemingen

40.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het voorbereiden van een wet of regeling voor de instelling van een adviesorgaan voor het emancipatiebeleid.
Periode 1965 -
Product Wet op de Emancipatieraad (Stb.1981 / 65)
Opmerking De Emancipatieraad was de taakopvolger van de Nationale adviescommissie emancipatie.

41.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het vaststellen van een reglement voor zijn werkwijze.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.10, lid 1
Product Reglement voor de werkwijze van de Emancipatieraad (Stcrt.1986/133)
Opmerking De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid diende zijn goedkeuring te geven aan dit reglement.

42.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het goedkeuren van het reglement voor de werkwijze van de Emancipatieraad.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.10, lid 1
Product Ministerieel besluit
Opmerking De raad stelde zelf zijn reglement op.

43.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voorbereiden van een Kb tot benoeming of ontslag van een voorzitter of lid van de Emancipatieraad.
Periode 1981 – 197
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.4, lid 2
Product Koninklijk besluit

44.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het aanwijzen van de plaatsvervangend voorzitter van de Emancipatieraad.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.6

45.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het adviseren van de Kroon inzake de benoeming of het ontslag van de secretaris van de Emancipatieraad.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.9, lid 2
Product Advies
Opmerking De secretaris van de Emancipatieraad is tevens hoofd van het bureau van de Emancipatieraad.

46.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voordragen ter benoeming of ontslag van de secretaris van de Emancipatieraad.
Periode 1981 – 1997

Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.9, lid 2
Product Voordracht ter benoeming of ontslag
Opmerking De secretaris van de Emancipatieraad is tevens hoofd van het bureau van de Emancipatieraad.

47.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het benoemen of ontslaan van een medewerker van het bureau van de Emancipatieraad.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.9, lid 3
Product Benoeming of ontslag

6.9.2. Uitvoering

48.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het op verzoek of eigener beweging adviseren van de regering inzake het emancipatiebeleid.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.2
Product Advies
Opmerking Deze adviezen betreffen het emancipatiebeleid van de regering in het algemeen, en de samenhang van voorzieningen en maatregelen van het emancipatiebeleid in het bijzonder. Aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zond de Emancipatieraad een afschrift van alle adviezen die niet specifiek aan hem waren gericht.

49.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het instellen van een commissie voor het uitvoeren van onderdelen van zijn taak.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de emancipatieraad, 1981, art.7, lid 1

6.9.3. Verantwoording en verslaglegging

50.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het jaarlijks verslag uitbrengen aan de regering van zijn werkzaamheden en bevindingen.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.11
Product Jaarverslagen

51.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het, telkens na een termijn van ten hoogste vier jaar, rapporteren aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over zijn taakvervulling, en voorstellen voor gewenste veranderingen.
Periode 1981 – 1997
Grondslag Wet op de Emancipatieraad, 1981, art.12, lid 1
Product Rapporten

7. GELIJKE BEHANDELING

7.1 Inleiding

In de eerste zin van artikel 1 van de Grondwet is het gelijkheidsbeginsel opgenomen. Hierin ligt een opdracht aan de wetgever, het bestuur, en de rechter om bij het stellen van regels of het nemen van beslissingen in concrete gevallen alleen ter zake doende en gerechtvaardigde verschillen van de zich voordoende gevallen in aanmerking te nemen. De tweede zin van hetzelfde artikel bepaalt dat discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, of op welke grond dan ook, niet is toegestaan.

Ter specificatie van deze bepaling in de Grondwet zijn de afgelopen vijftienvintig jaar een aantal wetten uitgevaardigd die de gelijke behandeling moeten bevorderen. Deze wetten betreffen een breder terrein dan dat van het beleidsterrein emancipatie alleen.

In 1975 werd de Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen van kracht. Bij deze wet werd de Commissie voor gelijk loon voor vrouwen en mannen ingesteld. De commissie diende toezicht te houden op de naleving van de wet. Op verzoek van werknemer of werkgever kon de commissie een onderzoek instellen naar, en advies uitbrengen over de aanspraak van een werknemer op een loon dat gelijk was aan het loon dat een werknemer van het andere geslacht voor arbeid van gelijke waarde ontving.

In 1980 kwam de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen tot stand als aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 9 februari 1976 inzake de gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Toen de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in 1980 werd uitgevaardigd, werd de toezichthoudende rol van de Commissie gelijk loon voor vrouwen en mannen uitgebreid met de controle op de naleving van de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen. De commissie droeg vanaf dat moment de naam: Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.

Eveneens in 1980 werd de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst van kracht. Deze wet was een aanpassing van de Nederlandse wetgeving op het terrein van het overheids personeel met het oog op de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 10 februari 1975 inzake gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers, en de richtlijn van 9 februari 1976 inzake de gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Bij deze wet werd een Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst ingesteld. Deze commissie had tot taak op verzoek van werknemer of werkgever een onderzoek in te stellen naar, en advies uit te brengen over een eventueel onwettig onderscheid in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.

In 1989 vond een herziening plaats van de wetgeving inzake gelijke behandeling van mannen en vrouwen. De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid, en de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst werden samengevoegd tot één nieuwe commissie, die de naam Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid kreeg. Deze nieuwe commissie hield dezelfde onderzoek- en adviestaken als de twee vorige commissies samen.

Behalve het samenvoegen van de twee commissies, bestond de herziening uit het samenvoegen van wetgeving. Het werd voor het effect van de wetgeving beter geacht als de overige wetten inzake gelijke behandeling van mannen en vrouwen (Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst; Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen; Wet tijdelijke voorziening gelijke behandeling van mannen en vrouwen en van gehuwden en ongehuwden in geval van beëindiging van de dienstbetrekking werden opgenomen in de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Deze laatste wet werd in dat kader gewijzigd.

Gelijk met de herziening van de wetgeving inzake gelijke behandeling van mannen en vrouwen, werd het nodig geacht aan te geven in welke uitzonderingsgevallen het geslacht bepalend zou mogen zijn voor beroepsactiviteiten. Naast een opsomming in artikel 1 van het Besluit beroepsactiviteiten waarvoor in voorkomend geval vanwege hun aard of de voorwaarden voor de uitoefening ervan het

geslacht bepalend kan zijn, geeft dit besluit de mogelijkheid aan de minister van Defensie aan te duiden welke beroepsactiviteiten binnen de Krijgsmacht onder dit besluit vallen.

Op 1 september 1994 werd de Algemene wet gelijke behandeling (AWGB) van kracht. Deze wet verbiedt het maken van onderscheid tussen personen op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid, of burgerlijke staat. Het verbod op het maken van onderscheid geldt op het terrein van de arbeid (inclusief de scholing en beroepsopleiding), bij het aanbieden van goederen en diensten, en bij advies en voorlichting over beroepskeuze.

Bij de AWGB is een Commissie gelijke behandeling ingesteld, die op verzoek kan onderzoeken of er een onwettig onderscheid is gemaakt op één van de bovengenoemde gronden. Deze commissie nam de nog lopende onderzoeken van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid over. Deze laatste commissie werd met de invoering van de Algemene wet gelijke behandeling opgeheven.

In de hieronder geformuleerde handelingen is ervoor gekozen voor de gehele periode van 1975 tot 1994 de naam 'Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid' te gebruiken. Ook al functioneerde deze commissie tussen 1975 en 1980 onder de naam 'Commissie voor gelijk loon voor vrouwen en mannen'.

7.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

52.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.
Periode	1965 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de Ministerraad.

7.3. Totstandkoming van wet- en regelgeving

53.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voordragen van wetten betreffende gelijke behandeling en non-discriminatie
Grondslag	Grondwet 1938-1972, art.4 Grondwet 1983-1995, art.1 ILO-conventie nr. 100, geratificeerd op 16-6-1972 EEG-verdrag 1958, art. 119 Richtlijn van de Raad voor Europese Gemeenschappen betreffende het nader tot elkaar brengen van de wetgeving der lidstaten inzake de toepassing van het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, 1975, art.8, lid 1
Product	Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen (Stb.1975/129) Algemene wet gelijke behandeling (Stb. 1994/230)
Opmerking	Artikel 8, lid 2 van de richtlijn van de Raad voor Europa verplicht de lidstaten aan de Commissie de tekst van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die zij aannemen op het door deze richtlijn bestreken gebied mee te delen. Ook op het terrein van de pensioenen heeft de minister wetswijzigingen

voorgedragen die non-discriminatie naar ras en geslacht moesten waarborgen. Een voorbeeld hiervan is de Wijzigingswet pensioen- en spaarfondsen (Stb.1991/445). Zie hiervoor het rapport institutioneel onderzoek: 'Verstrekkende zekerheid; het beleidsterrein sociale verzekeringen'.

54.

Actor De minister van Justitie
 Handeling Het voordragen van wetten betreffende gelijke behandeling en non-discriminatie.
 Grondslag Grondwet 1938-1972, art.4
 Grondwet 1983-1995, art.1
 ILO-conventie nr. 100, geratificeerd op 16-6-1972
 EEG-verdrag 1958, art. 119
 Richtlijn van de Raad voor Europese Gemeenschappen betreffende de tenuitvoerlegging van gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, 1976, art.9, lid 1
 Product Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen (Stb.1980/86), gewijzigd bij Wet van 27 april 1989 (Stb. 1989, 168)
 Algemene wet gelijke behandeling (Stb. 1994/230)
 De betreffende wetgeving werd voorgedragen door de ministers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Onderwijs en Wetenschappen, Volksgezondheid, Welzijn en sport en Binnenlandse Zaken
 Opmerking Artikel 10 van de richtlijn van de Raad voor Europa verplicht de lidstaten binnen 5 jaar te rapporteren over hun voortgang op dit terrein.

55.

Actor De minister van Binnenlandse Zaken
 Handeling Het voordragen van wetten betreffende gelijke behandeling en non-discriminatie.
 Grondslag Grondwet 1938-1972, art.4
 Grondwet 1983-1995, art.1
 Richtlijnen van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 10 februari 1975 en 9 februari 1976
 Product Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst (Stb.1980/384) ingetrokken bij Wet van 27 april 1989
 Algemene wet gelijke behandeling (Stb. 1994/230)

56.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 Handeling Het bij algemene maatregel van bestuur stellen van nadere regels ten aanzien van de functiewaardering van arbeid, en de waardering van arbeid van gelijke waarde.
 Periode 1975 -
 Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.7
 Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.10
 Product AMVB (tot op heden nog niet geregeld)

57.

Actor De minister van Binnenlandse Zaken
 Handeling Het bij algemene maatregel van bestuur regelen van de gevallen waarin het verbod op onderscheid naar geslacht, ras of nationaliteit niet geldt.
 Periode 1994 -
 Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.2, lid 6

Product Besluit gelijke behandeling (Stb.1994/657)
Opmerking Dit besluit werd mede voorgedragen namens de ministers van Justitie, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, van Onderwijs en Wetenschappen, en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur; na advies van de Emancipatieraad en van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.

58.

Actor De minister van Defensie
Handeling Het aanwijzen van beroepsactiviteiten binnen de Krijgsmacht waarvoor het geslacht bepalend kan zijn.
Periode 1989 -
Grondslag Besluit beroepsactiviteiten waarvoor het geslacht bepalend kan zijn, 1989, art.1

7.4. Verantwoording van beleid

59.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het opstellen van periodieke verslagen inzake de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen.

60.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten Generaal betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

61.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities
Opmerking Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel onderzoek "Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman".

62.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Beschikkingen

63.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Verweerschriften
Opmerking Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad van State.

7.5. Informatieverstrekking

64.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

65.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Voorlichtingsmateriaal

7.6. Onderzoek

66.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voorbereiden en begeleiden (wetenschappelijk) onderzoek betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Nota's, notities,

67.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het vaststellen van opdrachten en onderzoeksrapporten betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1965 -
Product Offertes, onderzoeksrapporten

7.7. Commissie Gelijke Behandeling

7.7.1. Instelling

68.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1980-1982)
De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (1982-1989)
Handeling Het overeenstemmen met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake het stellen van nadere regels voor de werkwijze en procedures van de

Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.	
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 7
Opmerking	Tussen 1975 en 1980 hoefde de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hierover geen overeenstemming te bereiken met bovengenoemde actor. Vanaf 1989 mocht de Commissie zelf regels stellen voor haar werkwijze en procedures.
69.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het stellen van nadere regels voor de werkwijze en procedures van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode	1975 – 1989
Grondslag	Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.15 Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 7
Opmerking	Vanaf 1980 diende de minister hierover overeenstemming te bereiken met de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Vanaf 1989 mocht de Commissie zelf regels stellen voor haar werkwijze en procedures.
70.	
Actor	De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid
Handeling	Het stellen van nadere regels voor haar werkwijze en procedures.
Periode	1989 – 1994
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.15, lid 1
Opmerking	Vóór 1989 stelde de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de regels voor de werkwijzen en procedures van de commissie vast.
71.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het goedkeuren van de door de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid gestelde regels voor haar werkwijze en procedures.
Periode	1989 – 1994
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.15, lid 2
Product	Goedkeuring
Opmerking	Vóór 1989 stelde de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de regels voor de werkwijzen en procedures van de commissie vast.
72.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1980–1982) De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Cultuur (1982-1989)
Handeling	Het overeenstemmen met de minister van Binnenlandse Zaken inzake het stellen van nadere regels voor de werkwijze en procedures van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.4, lid 13
73.	
Actor	De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling	Het stellen van nadere regels voor de werkwijze en procedures van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de

burgerlijke openbare dienst.
Periode 1980 – 1989
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.4, lid 13
Opmerking De minister van deed dit in overeenstemming met de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

74.

Actor De minister van Justitie
Handeling Het bij algemene maatregel van bestuur stellen van regels voor de werkwijze en procedures van de Commissie gelijke behandeling.
Periode 1994 -
Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.21, lid 1
Product Besluit werkwijze Commissie gelijke behandeling (Stb.1994/606)

75.

Actor De minister van Justitie
Handeling Het bij algemene maatregel van bestuur stellen van regels voor de bezoldiging, de vergoeding van reis- en verblijfkosten, het recht op wachtgeld, en de verdere vergoeding van de (plaatsvervangend) leden van de Commissie gelijke behandeling.
Periode 1994 -
Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.21, lid 2
Product Rechtspositiebesluit Commissie gelijke behandeling (Stb.1994/607)

7.7.2. Benoemingen

76.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een ambtenaar als (plaatsvervangend) voorzitter van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1975 – 1989
Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.11, lid 2
Product Benoeming

77.

Actor De Emancipatieraad
Handeling Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de benoeming van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1980 – 1994
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 5
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.16, lid 3
Product Advies
Opmerking De Emancipatieraad werd in 1981 bij wet ingesteld. Daaraan voorafgaand werd dit advies gegeven door de Emancipatiecommissie.

78.

Actor De Stichting van de Arbeid
Handeling Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de benoeming van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1989 – 1994
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.16, lid 3

Product	Advies
79.	
Actor	De Onderwijsraad
Handeling	Het adviseren van de minister van Onderwijs en Wetenschappen inzake de voordracht ter benoeming van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 5
Product	Advies
Opmerking	De Onderwijsraad adviseert de minister van Onderwijs en Wetenschappen over de voordracht ter benoeming van twee leden uit de Onderwijsraad.
80.	
Actor	De minister van Onderwijs en Wetenschappen
Handeling	Het voordragen ter benoeming van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 5
Product	Voordracht
Opmerking	Het gaat hier om de voordracht ter benoeming van twee leden uit de Onderwijsraad.
81.	
Actor	Gedeputeerde Staten
Handeling	Centrale Commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken Het adviseren van de minister van Binnenlandse Zaken inzake de voordracht ter benoeming van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode	1989 – 1994
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.16, lid 3
Product	Advies
82.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling	Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de benoeming van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 5
Product	Advies
83.	
Actor	De minister van Binnenlandse Zaken De minister van Justitie De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Handeling	Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de benoeming of het ontslag van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode	1989 – 1994
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.16, lid 2
Product	Advies
84.	

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het benoemen of ontslaan van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1975 – 1994
Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.11, lid 2 en lid 5
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 5
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.16, lid 2
Product o.a.
Besluit benoeming leden Commissie voor gelijk loon voor vrouwen en mannen (Stcrt.1975/127)
Besluit benoeming leden Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid (Stcrt.1980/120)

85.

Actor De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid
Handeling Het voordragen ter benoeming door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van een persoon die de Commissie kan bijstaan bij de uitoefening van haar taak voor een bij benoeming aangewezen gebied of bedrijfstak, of wel voor een individueel geval.
Periode 1975 – 1989
Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.12, lid 2
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 6
Product Voordracht ter benoeming

86.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het benoemen of ontslaan van een persoon die de Commissie gelijk behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid kan bijstaan bij de uitoefening van haar taak.
Periode 1975 – 1989
Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.12, lid 2 en lid 3
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 6
Product Benoeming of ontslag
Opmerking De Commissie deed voor deze benoeming een voordracht bij de minister.

87.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het toestemmen met de inschakeling van een persoon die de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid kan bijstaan bij de uitoefening van haar taak.
Periode 1989 – 1994
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.17, lid 2
Product Ministerieel besluit
Opmerking Tussen 1975 benoemde de minister deze persoon zelf, na voordracht van de Commissie. Vanaf 1989 kon de Commissie de persoon benoemen, maar was de toestemming van de minister nodig indien de inschakeling van deze persoon extra kosten met zich mee zou brengen.

88.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een ambtenaar die de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid kan bijstaan bij de uitoefening van haar taak.
Periode 1975 – 1994
Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.12, lid 1

Product	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 6 Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.17, lid 1 o.a. Besluit aanwijzing ambtenaren Loontechnische Dienst voor het bijstaan Commissie voor gelijk loon voor mannen en vrouwen (Stcrt.1975/127) Besluit aanwijzing ambtenaren Loontechnische Dienst (Stcrt.1980/120)
89.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het aanwijzen van ambtenaren die een onderzoek kunnen uitvoeren naar een onwettig onderscheid in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode	1989 -
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.21, lid 1
Opmerking	Vergelijk met handeling over bijstaan Commissie door ambtenaren van de Loontechnische Dienst
90.	
Actor	De Emancipatieraad
Handeling	Het adviseren van de minister van Binnenlandse Zaken inzake de benoeming van een (plaatsvervangend) voorzitter of (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.4, lid 2 en lid 3
Product	Advies
Opmerking	De Emancipatieraad werd in 1981 bij wet ingesteld. Daaraan voorafgaand werd dit advies gegeven door de Emancipatiecommissie.
91.	
Actor	De Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken Het Interprovinciaal overleg voor algemene en personeelszaken De Interdepartementale coördinatievergadering personeelsbeleid rijkdienst
Handeling	Het voordragen ter benoeming van een (plaatsvervangend) of meer leden van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.4, lid 3
Product	Voordracht ter benoeming
92.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling	Het overeenstemmen met de minister van Binnenlandse Zaken inzake de benoeming of het ontslag van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Periode	1980 – 1989
Grondslag	Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.4
93.	
Actor	De minister van Binnenlandse Zaken

Handeling Het benoemen of ontslaan van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Periode 1980 – 1989
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.4
Product Benoeming of ontslag
Opmerking De minister doet dit in overeenstemming met de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

94.

Actor De minister van Binnenlandse Zaken
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het overeenstemmen met de minister van Justitie inzake de benoeming van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling.
Periode 1994 -
Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.16, lid 3

95.

Actor De minister van Justitie
Handeling Het benoemen of ontslaan van een (plaatsvervangend) lid van de Commissie gelijke behandeling.
Periode 1994 -
Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.16, lid 3 en lid 6
Product Besluit benoemingen Commissie gelijke behandeling (Stcrt.1994/249)
Opmerking De minister van Justitie doet dit in overeenstemming met de ministers van Binnenlandse Zaken, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

96.

Actor De minister van Justitie
De minister van Binnenlandse Zaken
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het aanwijzen van ambtenaren die de Commissie gelijke behandeling kan bijstaan bij de uitoefening van haar taak.
Periode 1994 -
Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.18, lid 1

97.

Actor De minister van Justitie
Handeling Het bepalen in welke gevallen de personen die tot het bureau van de Commissie gelijke behandeling behoren, worden benoemd, bevorderd, geschorst, of ontslagen.
Periode 1994 -
Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.17, lid 2
Product Ministerieel besluit

98.

Actor De Commissie gelijke behandeling
Handeling Het adviseren van de minister van Justitie inzake de benoeming, bevordering,

schorsing, of het ontslag van een persoon die tot het bureau van de Commissie gelijke behandeling behoort.

Periode 1994 -
Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.17, lid 2
Product Advies

99.

Actor De minister van Justitie
Handeling Het benoemen, bevorderen, schorsen, of ontslaan van een persoon die tot het bureau van de Commissie gelijke behandeling behoort.

Periode 1994 -

Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, art.17, lid 2

Product Benoeming, bevordering, schorsing, of ontslag

Opmerking De minister doet dit na advies van de Commissie gelijke behandeling.

7.7.3. Uitvoering

100.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het verlenen van een vergoeding voor reis- en verblijfkosten aan de leden van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid, en aan niet-ambtenaren die de commissie bijstaan bij de uitoefening van haar taak.

Periode 1975-1994

Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.13

Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 6

Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.20

101.

Actor De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid
Handeling Het onderzoeken en beoordelen of er een onwettig onderscheid is gemaakt in de beloning of behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.

Periode 1975 – 1994

Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.10, lid 1 en lid 3

Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 1

Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.14, lid 1 en lid 4

Product Rapport

Opmerking De commissie brengt haar oordeel ter kennis van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en van betrokken werkgever(s). De commissie deelt haar oordeel pas aan een werkgevers- of werknemersorganisatie mee, nadat zij de betrokken werkgever(s) in de gelegenheid heeft gesteld hun mening te kennen te geven.

Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

102.

Actor De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst

Handeling Het onderzoeken en beoordelen of er een onwettig onderscheid is gemaakt in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.

Periode 1980 – 1989

Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.3, lid 4

Product Rapport

Opmerking De commissie brengt haar oordeel ter kennis van de ministers van Binnenlandse Zaken, en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, en van de centrales van overheidspersoneel die deel uitmaken van de Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken, en waar mogelijk aan betrokken overlegorganen. De commissie deelt haar oordeel pas aan een zodanige organisatie of zodanig overlegorgaan mee, nadat zij het bevoegd gezag dat het onderscheid zou hebben gemaakt, in de gelegenheid heeft gesteld haar mening te kennen te geven.
Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

103.

Actor De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst
Handeling Het verzoeken aan de minister van Binnenlandse Zaken tot het instellen van een onderzoek naar een onwettig onderscheid in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Periode 1980 – 1989
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.3, lid 6
Product Verzoekschrift
Opmerking Na de opheffing van deze commissie in 1989 kreeg de minister van Binnenlandse Zaken de mogelijkheid zich tot de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te wenden met een verzoek tot een dergelijk onderzoek. Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

104.

Actor De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het onderzoeken en beoordelen of er een onwettig onderscheid is gemaakt in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Periode 1980 – 1989
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.3, lid 6
Product Rapport
Opmerking De minister deed een dergelijk onderzoek op verzoek van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.
Na de opheffing van deze commissie in 1989 kreeg de minister van Binnenlandse Zaken de mogelijkheid zich tot de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te wenden met een verzoek tot een dergelijk onderzoek. Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

105.

Actor De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid
Handeling Het verzoeken aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid tot het instellen van een onderzoek naar een onwettig onderscheid in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid.
Periode 1980 – 1989
Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 3
Product Verzoekschrift
Opmerking Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

106.

Actor De minister van Binnenlandse Zaken

Handeling Het verzoeken aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid tot het instellen van een onderzoek naar een onwettig onderscheid in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.

Periode 1989 -

Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.21, lid 1

Product Verzoekschrift

Opmerking Tussen 1980 en 1989 had de minister van Binnenlandse Zaken de mogelijkheid zelf, eventueel op verzoek van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, een dergelijk onderzoek in te stellen.
Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

107.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het onderzoeken en beoordelen of er een onwettig onderscheid is gemaakt in de behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid, of bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst.

Periode 1980 -

Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 3
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.21, lid 1

Product Rapport

Opmerking De minister deed een dergelijk onderzoek op verzoek van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid, of op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken.
Tussen 1980 en 1989 had de minister van Binnenlandse Zaken de mogelijkheid zelf, eventueel op verzoek van de Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, een dergelijk onderzoek in te stellen.
Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

108.

Actor De Commissie gelijke behandeling

Handeling Het op verzoek of uit eigen beweging onderzoeken en beoordelen of er een onwettig onderscheid is gemaakt tussen personen op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid, of burgerlijke staat.

Periode 1994 -

Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.12 en art.13

Product Rapport

Opmerking De Commissie brengt haar oordeel ter kennis van de verzoeker, van degene die het onderscheid zou maken, alsmede van degene jegens wie het onderscheid zou worden gemaakt. Daarnaast kan de Commissie haar oordeel ter kennis brengen van betrokken ministers, van werkgevers- en werknemersorganisaties, van eindgebruikers van goederen of diensten, en van betrokken overlegorganen.
Nadere uitwerking van de bij onderzoek, oordeel en kennisgeving te volgen procedure is beschreven in het Besluit werkwijze commissie gelijke behandeling (Stb.1994/606).
Het betreft hier onderzoeken naar individuele gevallen.

7.7.4. Verantwoording en verslaglegging

109.

Actor De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid

Handeling Het jaarlijks verslag doen van haar werkzaamheden aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en aan de vakministers.

Periode 1975 – 1994

Grondslag Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen, 1975, art.14
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1980, art.6, lid 6
Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 1989, art.19

Product Jaarverslagen

Opmerking Van 1975 tot 1980 werden de jaarverslagen enkel aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uitgebracht.
Van 1980 tot 1989 werden de jaarverslagen uitgebracht aan de ministers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, van Justitie, van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, en van Onderwijs en Wetenschappen, en hun taakopvolgers.
Vanaf 1989 werden de jaarverslagen behalve aan de hierboven genoemde ministers tevens uitgebracht aan de minister van Binnenlandse Zaken, de Staten Generaal, de Sociaal-Economische Raad, en aan de Emancipatieraad.

110.

Actor De Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst

Handeling Het jaarlijks verslag doen van haar werkzaamheden aan de ministers van Binnenlandse Zaken, en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Periode 1980 – 1989

Grondslag Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de burgerlijke openbare dienst, 1980, art.3, lid 8

Product Jaarverslagen

111.

Actor De Commissie gelijke behandeling

Handeling Het jaarlijks verslag doen van haar werkzaamheden.

Periode 1994 -

Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.20, lid 1

Product Jaarverslagen

Opmerking De Commissie zendt dit verslag in ieder geval aan de ministers die het aangaat, en aan de adviesorganen die het aangaat.

112.

Actor De Commissie gelijke behandeling

Handeling Het vijfjaarlijks rapporteren aan de minister van Binnenlandse Zaken over haar bevindingen ten aanzien van de werking in de praktijk van de Algemene wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, en artikel 1637ij van het BW / art.646, boek 7, NBW.

Periode 1994 -

Grondslag Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.20, lid 2

Product Rapporten

113.

Actor De minister van Binnenlandse Zaken

Handeling Het vijfjaarlijks rapporteren aan de Staten Generaal over de werking in de praktijk van de Algemene wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, en artikel 1637ij van het BW / art.646, boek 7, NBW. in overeenstemming met de ministers van Justitie, SZW, OC&W en VWS.

Periode 1994 -

Grondslag   Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.33
Product   Rapporten

8. VROUWENEMANCIPATIE

8.1. Inleiding

Tussen 1974 en 1981 was de minister van CRM, resp. WVC coördinerend bewindspersoon voor emancipatie. Vanaf 1981 was de minister, c.q. staatssecretaris van SZW coördinerend bewindspersoon.

Op 30 maart 1983 was door de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mede namens de staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, de Projectgroep Vrouwenhulpverlening geïnstalleerd. Opdracht van de projectgroep was om in ongeveer drie en een half jaar tijd voorwaarden te scheppen of adviezen uit te brengen die konden leiden tot integratie van vrouwenhulpverlening in de bestaande hulpverlening en in de reguliere geldstromen.

In haar eindadvies van februari 1986 adviseerde de projectgroep opnieuw een projectgroep in te stellen. Dit leidde tot de instelling van de Adviesgroep vrouwenhulpverlening in 1988. Deze adviesgroep had tot taak de ministers van de hierboven genoemde departementen te adviseren over het beleid van de vrouwenhulpverlening.

In 1983 werd de Projectgroep vrouw en werkgelegenheid ingesteld. Deze projectgroep had tot taak de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te adviseren over het ontwikkelen van beleid voor het verruimen van de mogelijkheden voor vrouwen die geruime tijd na het beëindigen van hun schoolopleiding voor het eerst of wederom tot de arbeidsmarkt willen toetreden.

8.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

114.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende de vrouwenhulpverlening.
Periode	1965 -
Grondslag	
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen.
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de Ministerraad.

115.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende de werkgelegenheid voor vrouwen.
Periode	1965 -
Grondslag	
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen.
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de Ministerraad.

8.3. Totstandkoming van wet- en regelgeving

116.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende de vrouwenhulpverlening.

Periode 1965 -
Product Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten

117.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging, en intrekking van wet-
en regelgeving betreffende de werkgelegenheid voor vrouwen.

Periode 1965 -

Product Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten

8.4. Verantwoording van beleid

118.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het opstellen van periodieke verslagen over het beleid met betrekking tot de
vrouwenhulpverlening.

Periode 1965 -

Product Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen

119.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het opstellen van periodieke verslagen over het beleid met betrekking tot de
werkgelegenheid voor vrouwen.

Periode 1965 -

Product Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen

120.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek
incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten
Generaal over het beleid met betrekking tot de vrouwenhulpverlening.

Periode 1965 -

Product Brieven, notities

121.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek
incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten
Generaal over het beleid met betrekking tot werkgelegenheid voor vrouwen.

Periode 1965 -

Product Brieven, notities

122.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot
onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten
Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de

uitvoering of de gevolgen van het beleid met betrekking tot de vrouwenhulpverlening.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities
Opmerking Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel onderzoek "Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman".

123.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid met betrekking tot de werkgelegenheid voor vrouwen.

Periode 1965 -
Product Brieven, notities
Opmerking Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel onderzoek "Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman".

124.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende het beleid voor de vrouwenhulpverlening.

Periode 1965 -
Product Beschikkingen

125.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende het beleid voor de werkgelegenheid voor vrouwen.

Periode 1965 -
Product Beschikkingen

126.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen betreffende het beleid voor de vrouwenhulpverlening.

Periode 1965 -
Product Verweerschriften
Opmerking Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad van State.

127.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen betreffende het beleid voor de werkgelegenheid voor vrouwen.

Periode 1965 -
Product Verweerschriften
Opmerking Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad van State.

8.5. Informatieverstrekking

128.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen over het beleid betreffende de vrouwenhulpverlening.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

129.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen over het beleid betreffende de werkgelegenheid voor vrouwen.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

130.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van de vrouwenhulpverlening.
Periode 1965 -
Product Voorlichtingsmateriaal

131.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van de werkgelegenheid voor vrouwen.
Periode 1965 -
Product Voorlichtingsmateriaal

8.6. Onderzoek

132.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maarschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voorbereiden en begeleiden intern (wetenschappelijk) onderzoek betreffende de de vrouwenhulpverlening.
Periode 1965 -
Product Nota's, notities,
Waardering V

133.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maarschappelijk Werk

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het vaststellen van opdrachten en rapporten van intern onderzoek
betreffende de vrouwenhulpverlening..
Periode 1965 -
Product Offertes, onderzoeksrapporten
Waardering B 1

134.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maarschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voorbereiden en begeleiden extern (wetenschappelijk) onderzoek
betreffende de werkgelegenheid van vrouwen.
Periode 1965 -
Product Nota's, notities,

135.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maarschappelijk Werk
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het vaststellen van opdrachten en rapporten van intern onderzoek
betreffende de werkgelegenheid van vrouwen.
Periode 1965 -
Product Offertes, onderzoeksrapporten
Waardering B 1

8.7. Adviesgroep vrouwenhulpverlening

8.7.1. Instelling en benoemingen

136.
Actor De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling Het voordragen van een wet of regeling voor de instelling van een
adviesgroep op het terrein van de vrouwenhulpverlening.
Periode 1981 -
Product Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening (Stcrt.1988 / 139)

137.
Actor De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling Het benoemen of ontslaan van een lid van de Adviesgroep
vrouwenhulpverlening.
Periode 1988 – 1992
Grondslag Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening, 1988, art.4, lid 2
Product Benoeming

138.
Actor De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een ambtenaar als waarnemer bij de Adviesgroep
vrouwenhulpverlening.
Periode 1988 – 1992
Grondslag Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening, 1988, art.4, lid 3

139.
Actor De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling Het aanwijzen van een secretaris van de Adviesgroep vrouwenhulpverlening.
Periode 1988 – 1992

Grondslag Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening, 1988, art.5

8.7.2. *Uitvoering*

140.

Actor De Adviesgroep vrouwenhulpverlening
Handeling Het adviseren van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over het beleid voor de vrouwenhulpverlening.
Periode 1988 – 1992
Grondslag Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening, 1988, art.3
Product Advies

141.

Actor De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling Het toekennen van vacatiegeld, of een vergoeding voor reis- en verblijfkosten aan een lid van de Adviesgroep vrouwenhulpverlening.
Periode 1988 – 1992
Grondslag Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening, 1988, art.10
Product Vergoedingen

8.7.3. *Verantwoording en verslaglegging*

142.

Actor De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling Het rapporteren aan de Adviesgroep vrouwenhulpverlening over een voorgenomen wijziging van het beleid ten aanzien van de vrouwenhulpverlening.
Periode 1988 – 1992
Grondslag Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening, 1988, art.8
Product Rapporten

143.

Actor De Adviesgroep vrouwenhulpverlening
Handeling Het jaarlijks verslag doen aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over haar bevindingen en werkzaamheden.
Periode 1988 – 1992
Grondslag Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening, 1988, art.9
Product Jaarverslagen

8.8. Projectgroep vrouw en werkgelegenheid

144.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voordragen van een wet of regeling voor de instelling van een projectgroep op het terrein van de werkgelegenheid voor vrouwen.
Product Instellingsbesluit Projectgroep vrouw en werkgelegenheid (Stcrt.1983/187)
Opmerking Deze instelling kwam in overeenstemming met de ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, van Onderwijs en Wetenschappen, en van Economische Zaken tot stand.

145.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een lid, voorzitter of secretaris van de Projectgroep vrouw

	en werkgelegenheid.
Periode	1983 – 1986
Grondslag	Instellingsbesluit Projectgroep vrouw en werkgelegenheid, 1983, art.4
146.	
Actor	De minister van Onderwijs en Wetenschappen De minister van Economische Zaken De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Handeling	Het aanwijzen van een lid van de Projectgroep vrouw en werkgelegenheid.
Periode	1983 – 1986
Grondslag	Instellingsbesluit Projectgroep vrouw en werkgelegenheid, 1983, art.4
147.	
Actor	De Projectgroep vrouw en werkgelegenheid
Handeling	Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over projecten opgezet door vrouwen en gericht op het vergemakkelijken van de toegang voor vrouwen tot de arbeidsmarkt.
Periode	1983 – 1986
Grondslag	Instellingsbesluit Projectgroep vrouw en werkgelegenheid, 1983, art.3
Product	Advies
148.	
Actor	De Projectgroep vrouw en werkgelegenheid
Handeling	Het jaarlijks verslag doen van haar werkzaamheden aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
Periode	1983 – 1986
Grondslag	Instellingsbesluit Projectgroep vrouw en werkgelegenheid, 1983, art.6
Product	Jaarverslag

9. HOMO-EMANCIPATIE

9.1. Inleiding

Naar aanleiding van voortdurend geweld tegen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen achtte de regering het gewenst aandacht te schenken aan de voorkoming en bestrijding van geweld tegen deze groepen. Daarnaast was de regering van mening dat er behoefte bestond aan bezinning op de inhoud en de uitgangspunten van het beleid gericht op de bestrijding van dergelijk geweld. Tenslotte wenste men een meer geïntegreerde aanpak zowel op preventief als op repressief terrein van geweld tegen homoseksuelen. Dit leidde in 1990 tot de instelling van de Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel gedrag. Deze adviesgroep had tot taak de minister van Binnenlandse Zaken en andere betrokken ministers te adviseren over de mogelijke verbeteringen in de aanpak van voorkomen en bestrijden van anti-homoseksueel gedrag.

9.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

149.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport De minister voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid De minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid ter voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode	1965 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen o.a. 'Overheidsbeleid en homoseksualiteit' (Justitie, 1987)
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad.

9.3. Totstandkoming van wet- en regelgeving

150.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport De minister van Justitie De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving met betrekking tot de voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode	1965 -
Product	Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten

9.4. Verantwoording van beleid

151.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het opstellen van periodieke verslagen inzake de coördinatie van het beleid betreffende de voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.

Periode	1965 -
Product	Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen
152.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten Generaal betreffende het beleid ter voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode	1965 -
Product	Brieven, notities
153.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid ter voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode	1965 -
Product	Brieven, notities
Opmerking	Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel onderzoek "Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman".
154.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende het beleid ter voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode	1965 -
Product	Beschikkingen
155.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen betreffende het beleid ter voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode	1965 -
Product	Verweerschriften
Opmerking	Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad van State.

9.5. Informatieverstrekking

156.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen over het beleid ter voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

157.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van het beleid ter voorkoming en bestrijding van anti-homoseksueel gedrag.
Periode 1965 -
Product Voorlichtingsmateriaal

9.6. Onderzoek

158.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het voorbereiden en begeleiden (wetenschappelijk) onderzoek betreffende homo-emancipatie.
Periode 1965 -
Product Nota's, notities,

159.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk / de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur / de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling Het vaststellen van opdrachten en onderzoeksrapporten betreffende homo-emancipatie
Periode 1965 -
Product Offertes, onderzoeksrapporten

9.7. Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel geweld

160.
Actor De minister van Justitie
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het voordragen van een wet of regeling voor de instelling van een adviesgroep voor de voorkoming en bestrijding van geweld tegen homoseksuelen.
Product Besluit instelling Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel gedrag (Stcrt.1990/183)
Opmerking Dit besluit kwam tot stand in overeenstemming met de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, en de minister van Defensie.

161.

Actor De minister van Justitie
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het benoemen van de leden van de Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel gedrag.
Periode 1990 -
Grondslag Besluit instelling Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel gedrag, 1990, art.3
Product Benoeming

162.

Actor Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel gedrag
Handeling Het adviseren van de ministers van Justitie, Binnenlandse Zaken en andere betrokken ministers over de mogelijke verbeteringen bij de voorkoming en bestrijding van strafrechtelijk relevant anti-homoseksueel gedrag.
Periode 1990 -
Grondslag Besluit instelling Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel gedrag, 1990, art.1
Product Advies

10. EMANCIPATIE VAN ALLOCHTONE VROUWEN

10.1. Inleiding

Vanaf het eind van de jaren zeventig is de minister van Binnenlandse Zaken de coördinerend bewindspersoon voor het minderhedenbeleid in ons land. Het minderhedenbeleid van de Nederlandse regering is gericht op de totstandkoming van een samenleving waarin de in ons land verblijvende leen van minderheidsgroepen ieder afzonderlijk en als groep een gelijkwaardige plaats innemen, en volwaardige ontplooiingskansen hebben.

Meisjes en vrouwen uit minderheidsgroepen verkeren vaak in een dubbele achterstandssituatie: als lid van een minderheidsgroep, én als vrouw.

Vanwege deze dubbele achterstand van allochtone vrouwen zijn de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (vanuit hun verantwoordelijkheid voor respectievelijk het minderhedenbeleid en het emancipatiebeleid) in de jaren tachtig gestart met een gezamenlijk beleid dat specifiek gericht was op allochtone vrouwen. Hiertoe werd de werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid ingesteld.

Tot het begin van de jaren negentig zijn in het kader van het project Vrouwen en Minderheden, het zogeheten VeM-project, meerdere projecten op het gebied van werkgelegenheid, ondersteuning van eigen organisaties, maatschappelijk hulpverlening, educatie, voorlichting en gezondheidszorg voor allochtone vrouwen gestimuleerd.

10.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

163.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende de emancipatie van allochtone vrouwen.
Periode	1981 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad.

10.3. Totstandkoming van wet- en regelgeving

164.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende de emancipatie van allochtone vrouwen.
Periode	1981 -
Product	Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten

10.4. Verantwoording van beleid

165.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling	Het opstellen van periodieke verslagen inzake het beleid betreffende de emancipatie van allochtone vrouwen.
Periode	1981 -
Product	Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen

166.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek
incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten
Generaal betreffende de emancipatie van allochtone vrouwen.
Periode 1981 -
Product Brieven, notities

167.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot
onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten
Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de
uitvoering of de gevolgen van het beleid betreffende de emancipatie van
allochtone vrouwen.
Periode 1981 -
Product Brieven, notities
Opmerking Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel
onderzoek "Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van
de Nationale Ombudsman".

168.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen
betreffende het emancipatiebeleid voor allochtone vrouwen.
Periode 1981 -
Product Beschikkingen

169.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures
voor administratief rechterlijke organen betreffende het emancipatiebeleid
voor allochtone vrouwen.
Periode 1981 -
Product Verweerschriften
Opmerking Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad
van State.

10.5. Informatieverstrekking

170.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en
instellingen betreffende het emancipatiebeleid voor allochtone vrouwen.
Periode 1981 -
Product Brieven, notities

171.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van de emancipatie van allochtone vrouwen.
Periode 1981 -
Product Voorlichtingsmateriaal

10.6. Onderzoek

172.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het voorbereiden en begeleiden (wetenschappelijk) onderzoek betreffende de emancipatie van allochtone vrouwen.
Periode 1965 -
Product Nota's, notities,

173.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het vaststellen van opdrachten en onderzoeksrapporten betreffende de emancipatie van allochtone vrouwen.
Periode 1965 -
Product Offertes, onderzoeksrapporten

10.7. Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid

174.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voordragen van een wet of regeling voor de instelling van een adviesgroep op het terrein van vrouwen- en minderhedenbeleid.
Product Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid (Stcrt.1989/25).
Opmerking Deze regeling verving het instellingsbesluit van 23 augustus 1984. De instelling geschiedde in overeenstemming met de minister van Binnenlandse Zaken die verantwoordelijk is voor de coördinatie van het minderhedenbeleid

175.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een voorzitter of secretaris van de Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid.
Periode 1984 – 1990
Grondslag Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1984
Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1989, art.4, lid 2

176.
Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De minister van Binnenlandse Zaken

De minister van Onderwijs en Wetenschappen
De minister van Justitie
De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

Handeling Het aanwijzen van een lid van de Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid.

Periode 1984 – 1990

Grondslag Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1984
Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1989, art.4, lid 3

177.

Actor De Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid

Handeling Het ontwikkelen en evalueren van projecten gericht op vrouwen uit minderheidsgroepen.

Periode 1984 – 1990

Grondslag Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1984
Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1989, art.3

Product Beleidsnota's en (evaluatie)rapporten

Opmerking De Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid doet hierover voorstellen aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, alsook aan de minister van Binnenlandse Zaken.

178.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het bekostigen van in opdracht van de Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid door derden uitgevoerd onderzoek.

Periode 1984 – 1990

Grondslag Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1984
Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1989, art.7, lid 3

179.

Actor De Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid

Handeling Het uitbrengen van een eindrapport aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de minister van Binnenlandse Zaken, de Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid, en aan de Interdepartementale Commissie Minderhedenbeleid.

Periode 1989 – 1990

Grondslag Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid, 1989, art.8

Product Eindrapport

Opmerking Dit eindrapport diende uiterlijk 31 december 1990 uitgebracht te zijn. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid diende de werkgroep op te heffen zodra zij haar eindrapport had uitgebracht.

11. EMANCIPATIEONDERZOEK

11.1. Inleiding

Door middel van onderzoek, bij voorbeeld aan de vakgroepen Vrouwenstudies, kan de kennis over de positie van de vrouw in Nederland bevorderd worden. De regering ziet het daarom als taak dergelijk onderzoek te stimuleren ter bevordering van het emancipatieproces.

In 1979 werd de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek ingesteld. De VBEO kreeg tot taak het stimuleren, coördineren, programmeren en evalueren van wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot het emancipatieproces. Deze voorlopige begeleidingsgroep bleef functioneren tot de instelling van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek in 1985. De STEO werd voor een periode van zes jaar ingesteld. Net als zijn voorganger diende de STEO wetenschappelijk onderzoek naar het emancipatieproces te stimuleren. Sinds 1997 stelt DCE jaarlijks het DCE-onderzoeksprogramma op. Bij het opstellen en uitvoeren van het onderzoeksprogramma wordt gebruik gemaakt van de ervaring en de specifieke deskundigheid van de onderzoeksafdeling van de facetdirectie Analyse en Onderzoek. Het onderzoeksprogramma dient resultaten op te leveren die bijdragen aan verdere stimulering, ontwikkeling en uitvoering van het emancipatiebeleid van de overheid. In het emancipatiebeleid is het accent verschoven van de achterstand naar erkenning van het belang van diversiteit voor de samenleving als geheel.

11.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

180.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende het emancipatieonderzoek.
Periode	1965 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad.

11.3. Totstandkoming van wet- en regelgeving

181.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het voorbereiding van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving voor het beleid betreffende emancipatieonderzoek.
Periode	1965 -
Product	Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten

11.4. Verantwoording van beleid

182.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het opstellen van periodieke verslagen over het beleid betreffende emancipatieonderzoek.
Periode	1965 -
Product	Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen.

183.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek
incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten
Generaal over het beleid betreffende emancipatieonderzoek.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

184.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot
onderzoek van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten
Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de
uitvoering of de gevolgen van het beleid betreffende emancipatieonderzoek.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities
Opmerking Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel
onderzoek “Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van
de Nationale Ombudsman”.

185.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen op het
gebied van het beleid betreffende emancipatieonderzoek.
Periode 1965 -
Product Beschikkingen

186.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures
voor administratief rechterlijke organen op het gebied van het beleid
betreffende emancipatieonderzoek.
Periode 1965 -
Product Verweerschriften
Opmerking Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad
van State.

11.5. Informatieverstrekking

187.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven,
instellingen over het beleid betreffende emancipatieonderzoek.
Periode 1965 -
Product Brieven, notities

188.
Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van de emancipatie.
Periode 1965 -
Product Voorlichtingsmateriaal

11.6. Voorlopige begeleidingsgroep emancipatieonderzoek

11.6.1. Instelling en benoemingen

189.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
Handeling Het voordragen van een wet of regeling voor het stimuleren, coördineren, programmeren en evalueren van wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot het emancipatieproces.
Periode 1965 - 1985
Product Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatie-onderzoek (Stcrt.1979/24)

190.

Actor De Interdepartementale coördinatiecommissie emancipatiebeleid
Handeling Het voordragen ter benoeming van een lid van de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek, 1979, art.5, lid 3
Product Voordracht ter benoeming

191.

Actor De Nationale adviescommissie emancipatie
Handeling Het adviseren van de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk inzake de benoeming van een persoon van het Sociaal Cultureel Planbureau als lid van de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek, 1979, art.5, lid 3
Product Advies

192.

Actor De minister van Onderwijs en Wetenschappen
De minister voor Wetenschapsbeleid
Handeling Het adviseren van de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk inzake benoeming, schorsing of ontslag van een voorzitter of lid van de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek, 1979, art.5, lid 2
Product Advies

193.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het benoemen, schorsen of ontslaan van een voorzitter of lid van de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek,

Product 1979, art.5, lid 2
Benoeming, schorsing, ontslag

194.

Actor De minister voor Wetenschapsbeleid
Handeling Het aanwijzen van een waarnemer bij de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek, 1979, art.6

11.6.2. Uitvoering

195.

Actor De Voorlopige begeleidingsgroep emancipatieonderzoek
Handeling Het stimuleren, coördineren, programmeren en evalueren van wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot het emancipatieproces.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek, 1979, art.2
Product Advies, nota

196.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Onderwijs en Wetenschappen
Handeling Het goedkeuren van de begroting van de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek, 1979, art.9
Product Ministerieel besluit

197.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
De minister van Onderwijs en Wetenschappen
Handeling Het bekostigen van de werkzaamheden van de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep emancipatieonderzoek, 1979, art.9
Product Vergoedingen

198.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het vergoeden van reis- en verblijfkosten aan niet-ambtelijke leden van de Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek.
Periode 1979 – 1985
Grondslag Instellingsbesluit Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatieonderzoek, 1979, art.10
Product Vergoedingen

11.7. Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek

11.7.1. Instelling en benoemingen

199.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het voordragen van een wet of regeling voor het stimuleren, coördineren, programmeren en evalueren van wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot het emancipatieproces.
Periode 1965 -
Product Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek (Stcrt.1985/36)

200.

Actor De vakminister
Handeling Het voordragen ter benoeming van een lid van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek.
Periode 1985 – 1991
Grondslag Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatie-onderzoek, 1985, art.7, lid 2
Product Voordracht ter benoeming

201.

Actor De minister van Onderwijs en Wetenschappen en voor het Wetenschapsbeleid
Handeling Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake benoeming of ontslag van een voorzitter of lid van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek.
Periode 1985 – 1991
Grondslag Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.7, lid 3
Product Advies

202.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het benoemen of ontslaan van een voorzitter of lid van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek.
Periode 1985 – 1991
Grondslag Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.7, lid 3
Product Benoeming, ontslag
Opmerking De minister ontvangt hiervoor voordrachten van de vakministers, en krijgt over de benoemingen advies van de minister van Onderwijs en Wetenschappen en voor het Wetenschapsbeleid.

11.7.2. Uitvoering

203.

Actor De Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek
Handeling Het adviseren over velden van emancipatieonderzoek die prioriteit verdienen alsmede over onderzoeksvoorstellen.
Periode 1985 – 1991
Grondslag Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.4, lid 2 en art.5, lid 4
Product Advies

204.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het instellen van een Stimuleringsfonds emancipatieonderzoek.
Periode	1985 – 1991
Grondslag	Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.3
Product	Stimuleringsfonds emancipatieonderzoek
205.	
Actor	De Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek
Handeling	Het opstellen van een bestedingsplan en een werkplan.
Periode	1985 – 1991
Grondslag	Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.4, lid 3 en art.9, lid 1 en lid 2
Product	Bestedingsplan, werkplan
206.	
Actor	De Interdepartementale coördinatiecommissie emancipatiebeleid
Handeling	Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de goedkeuring van een bestedingsplan of een werkplan van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek.
Periode	1985 – 1991
Grondslag	Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.9, lid 1 en lid 2
Product	Advies
207.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het goedkeuren van een bestedingsplan of een werkplan van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek.
Periode	1985 – 1991
Grondslag	Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.9, lid 1 en lid 2
Product	Ministerieel besluit
208.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het bekostigen van het Stimuleringsfonds emancipatieonderzoek.
Periode	1985 – 1991
Grondslag	Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatie-onderzoek, 1985, art. 6
209.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid De minister van Onderwijs en Wetenschappen
Handeling	Het bekostigen van de werkzaamheden van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek.
Periode	1985 – 1991
Grondslag	Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatie-onderzoek, 1985, art. 10
210.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het toekennen van vacatiegelden aan een lid of voorzitter van de Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek.
Periode	1985 – 1991
Grondslag	Instellingsbesluit Stimuleringsgroep emancipatieonderzoek, 1985, art.10
Product	Vacatiegelden

12. JOKE SMIT-PRIJS

12.1. Inleiding

In 1985 werd besloten dat de regering door middel van een prijs op het gebied van de emancipatie de betekenis wenste te onderstrepen die het emancipatiestreven voor de Nederlandse samenleving heeft. De prijs werd vernoemd naar Joke Smit, de feministe die tot aan haar dood begin jaren tachtig een zeer vooraanstaande rol had vervuld in de vrouwenbeweging.

De prijs wordt sinds die tijd één maal in de twee jaar toegekend aan een persoon, een groep of een instantie die een fundamentele bijdrage heeft geleverd ter verbetering van de positie van vrouwen in de samenleving. De prijs wordt toegekend door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, op voordracht van een door hem benoemde jury.

12.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

211.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren, en evalueren van het beleid betreffende een prijs op het gebied van de emancipatie.
Periode	1981 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad.

12.3. Verantwoording van beleid

212.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het opstellen van periodieke verslagen over het beleid betreffende de Joke Smit-prijs.
Periode	1981 -
Product	Series jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen

213.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten Generaal over het beleid betreffende de Joke Smit-prijs.
Periode	1981 -
Product	Brieven, notities

214.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid betreffende de Joke Smit-prijs.
Periode	1981 -
Product	Brieven, notities
Opmerking	Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel onderzoek "Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman".

12.4. Informatieverstrekking

215.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen over het beleid betreffende de Joke Smit-prijs.
Periode 1981 -
Product Brieven, notities

216.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten met betrekking tot de Joke Smit-prijs.
Periode 1981 -
Product Voorlichtingsmateriaal

12.5. Onderzoek

217.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voorbereiden en begeleiden (wetenschappelijk) onderzoek betreffende de Joke Smitprijs.
Periode 1965 -
Product Nota's, notities,

218.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het vaststellen van opdrachten en onderzoeksrapporten betreffende de Joke Smitprijs.
Periode 1965 -
Product Offertes, onderzoeksrapporten

12.6. Instelling en jury Joke Smit-prijs

219.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van een regeling voor een prijs op het gebied van de emancipatie.
Periode 1985 -
Product Besluit tot instelling van de Joke Smit-prijs (Stb.1985/597)

220.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het stellen van nadere regels voor de toekenning van de Joke Smit-prijs.
Periode 1985 -
Grondslag Besluit tot instelling van de Joke Smit-prijs, 1985, art.3, lid 2

221.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het benoemen van een jury inzake de toekenning van de Joke Smit-prijs
Periode 1985 -
Grondslag Besluit tot instelling van de Joke Smit-prijs, 1985, art.3, lid 1

Product   Benoeming

12.8. Toekenning Joke Smit-prijs

222.

Actor   De vakminister
Handeling   Het overeenstemmen met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de toekenning van de Joke Smit-prijs.
Periode   1985 -
Grondslag   Besluit tot instelling van de Joke Smit-prijs, 1985, art.3, lid 1

223.

Actor   De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling   Het toekennen van de Joke Smit-prijs aan een persoon, groep of instantie die een fundamentele bijdrage heeft geleverd aan de verbetering van de positie van de vrouw in de Nederlandse samenleving.
Periode   1985 -
Grondslag   Besluit tot instelling van de Joke Smit-prijs, 1985, art.2 en art.3
Opmerking   De minister kent de prijs toe in overeenstemming met de vakministers, en op advies van de jury van de Joke Smit-prijs.

13. SUBSIDIËRING

13.1. Inleiding

Het belangrijkste beleidsinstrument ter bevordering van emancipatie activiteiten in de Nederlandse samenleving, is het verlenen van subsidies. Dit instrument is vanaf het begin van het emancipatiebeleid door de rijksoverheid ingezet op zowel structurele als incidentele wijze. Het was bij uitstek het instrument om het emancipatieproces in de samenleving te stimuleren.

In 1974 werd de Stichting Nationaal Comité Internationaal Jaar van de Vrouw belast met de verdeling van de twee miljoen gulden die de regering ter ondersteuning van initiatieven in het kader van het Jaar van de Vrouw uit had getrokken. Met het beschikbare budget werd enerzijds de manifestatie 'Emancipade' gerealiseerd, en anderzijds een veelheid van kleine en grote projecten van vrouwengroepen mogelijk gemaakt²³. Doel van deze subsidies was de Nederlandse samenleving bewust te maken van het emancipatieproces.

Vanaf 1979 was er de Rijksbijdrageregeling ter stimulering van emancipatiewerk (Rbr-ew)²⁴. Deze regeling bood, in verschillende vormen, gemeenten en provincies de mogelijkheid op aanvraag een bijdrage te krijgen voor de financiering van emancipatiewerk. Dit emancipatiewerk werd georganiseerd door vrouwenverenigingen of groeperingen die op hun beurt subsidie aanvroegen bij de gemeente of provincie.

In 1987 werd de Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels van kracht. Voorafgaand aan de subsidieregeling was op experimentele basis aan een tiental vrouw en werkprojecten subsidie verleend. De financiering van deze experimentele projecten gebeurde door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uit het budget voor het emancipatiebeleid in het kader van het deelproject 'vrouw en werkgelegenheid'. De uiteindelijke Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels werd uitgevoerd door het DG Arbeidsvoorziening (vanaf 1991 het Centraal Bureau voor de Arbeidsvoorziening). Het doel van de Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels is het stimuleren en ondersteunen van (her)intredende vrouwen door het verschaffen van informatie en voorlichting, door het geven van beroepsoriënterende cursussen en door het adviseren over de mogelijkheden en beperkingen van het starten van een eigen bedrijf.

Tussen 1983 en 1989 konden organisaties subsidie krijgen voor de bekostiging van een emancipatiewerker. Het inzetten van dergelijke deskundigen achtte de overheid gunstig voor de versnelling van het emancipatieproces binnen organisaties.

Om uitdrukking te geven aan de Beleidsnota emancipatie-ondersteuningsbeleid²⁵ uit 1990, werd aansluitend op de Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers de Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties van kracht. Deze regeling was tijdelijk, en diende ter overbrugging van de periode tussen het oude, specifiek op de vrouwenorganisaties gerichte beleid, en het nieuwe emancipatie-ondersteuningsbeleid. Vanaf 1993 moeten vrouwenorganisaties die een subsidieverzoek indienen voldoen aan de algemene criteria die op de subsidiëring van eenmalige landelijke activiteiten en projecten van toepassing zijn.

Eveneens in 1983 werd de Subsidieregeling emancipatievoorziening op regionaal niveau van kracht. Door middel van subsidie trachtte de overheid de oprichting en instandhouding van emancipatie-instellingen op regionaal niveau te bevorderen. Deze regionale emancipatie-instellingen zouden op hun beurt de emancipatieprocessen in de samenleving moeten ondersteunen en stimuleren. Met deze regeling werd per provincie één instelling gesubsidieerd; op voordracht van het provinciaal bestuur. Daarnaast werden in de steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag eveneens instellingen gesubsidieerd; ditmaal op voordracht van het gemeentelijk bestuur. Indien gewenst kon de minister zijn invloed op dit regionale niveau laten gelden, door aan de toekenning van een subsidie nadere voorschriften te verbinden. Ter uitvoering van de nota '*Vernieuwde taakstelling vrouwen-emancipatiebureau's*' uit 1987, werd in 1990 een nieuwe subsidieregeling van kracht die de

Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau van 1983 verving. Deze nieuwe Subsidieregeling voor de vrouwen-emancipatiebureau's had evenals zijn voorganger als doelstelling de ondersteuning en stimulering van het emancipatieproces van vrouwen door de instandhouding van emancipatie-instellingen op provinciaal en stedelijk niveau.

13.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

224.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid betreffende de subsidiëring van emancipatieprojecten.
Periode	1965 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities (evaluatie)rapporten, adviezen o.a. Vernieuwde taakstelling vrouwenemancipatiebureau's (1987) Emancipatie ondersteuningsbeleid (1990)
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad.

225.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het verstrekken van subsidies aan personen, bedrijven en instellingen die actief zijn op het terrein van de emancipatie.
Periode	1965 -
Product	Beschikkingen

13.3. Totstandkoming van regelgeving

226.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.
Periode	1965 -
Product	Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten

13.4. Verantwoording van beleid

227.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het opstellen van periodieke verslagen inzake de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.
Periode	1965 -
Product	Series jaarverslagen, maandverslagen, kwartaalverslagen

228.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
-------	--

Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden van of commissies uit de Kamers der Staten Generaal betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.

Periode 1965 -

Product Brieven, notities

229.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)

Handeling Het informeren van de Commissies voor de Verzoekschriften en andere tot onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.

Periode 1965 -

Product Brieven, notities

Opmerking Zie voor de handelingen van de Ombudsman het rapport institutioneel onderzoek “Behoorlijk behandeld; actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman”.

230.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)

Handeling Het beslissen op bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.

Periode 1965 -

Product Beschikkingen

231.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)

Handeling Het opstellen van verweerschriften ten behoeve van beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.

Periode 1965 -

Product Verweerschriften

Opmerking Zie hiervoor onder meer het rapport institutioneel onderzoek over de Raad van State.

13.5. Informatieverstrekking

232.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)

Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.

Periode 1965 -

Product Brieven, notities

233.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.
Periode 1965 -
Product Voorlichtingsmateriaal

13.6. Onderzoek

234.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het voorbereiden en begeleiden (wetenschappelijk) onderzoek betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.
Periode 1965 -
Product Nota's, notities,

235.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het vaststellen van opdrachten en onderzoeksrapporten betreffende de subsidiëring van projecten en instellingen op het gebied van de emancipatie.
Periode 1965 -
Product Offertes, onderzoeksrapporten

13.7. Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw

236.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het instellen van een commissie die activiteiten gericht op de bewustwording van de Nederlandse samenleving van het emancipatieproces stimuleert, in het bijzonder in het kader van het Internationale jaar voor de vrouw, 1975.
Periode 1965 – 1975
Product Instelling Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw

237.

Actor Het Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw
Handeling Het initiëren, bevorderen en coördineren van projecten en activiteiten gericht op het bewustmaken van de Nederlandse samenleving van het emancipatieproces, in het bijzonder in het kader van het Internationaal jaar voor de vrouw 1975.
Periode 1974 -
Bron Staatscourant 1974/222
Product Beleidsnota's, rapporten
Opmerking Het comité had van de regering de opdracht gekregen activiteiten te initiëren, bevorderen en coördineren die de Nederlandse samenleving zouden betrekken bij het emancipatieproces. Dit gebeurde voornamelijk via subsidies.

238.

Actor Het Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw
Handeling Het toekennen van een subsidie aan een project of activiteit in het kader van het Internationaal jaar voor de vrouw 1975.

Periode 1974 -
Bron Staatscourant 1974/222
Product Subsidies
Opmerking Het comité had van de regering de opdracht gekregen activiteiten te initiëren, bevorderen en coördineren die de Nederlandse samenleving zouden betrekken bij het emancipatieproces. Dit gebeurde voornamelijk via subsidies.

13.8. Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers

13.8.1. Instelling en benoemingen

239.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het voordragen van een regeling voor de subsidiëring van projecten emancipatiewerkers.
Periode 1981 -
Product Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers (Stcrt.1983/203)

240.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het stellen van richtlijnen voor het opstellen en indienen van jaarverslagen in het kader van projecten emancipatiewerkers.
Periode 1983 – 1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.12, lid 1
Opmerking Uiterlijk één maand na afloop van het projectjaar dient elke organisatie die in het kader van het project emancipatiewerkers een subsidie ontvangt bij de minister een jaarverslag in.

241.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het stellen van richtlijnen voor de begroting van een project emancipatiewerker.
Periode 1983 – 1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.9, lid 2

242.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een ambtenaar belast met de controle op een project emancipatiewerker.
Periode 1983-1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.12, lid 3

13.8.2. Uitvoering

243.

Actor De Interdepartementale coördinatiecommissie emancipatiebeleid
Handeling Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de toekenning, gehele of gedeeltelijke intrekking van een subsidie aan een organisatie in het kader van het project emancipatiewerkers.
Periode 1983 – 1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.7, lid 3 en art.13
Product Advies
Opmerking De Interdepartementale coördinatiecommissie emancipatiewerkers (of

eigenlijk: haar subcommissie projecten emancipatiewerkers) adviseert de minister over intrekking van een subsidie in het geval dat een organisatie, nadat een subsidie is toegekend, niet voldoet aan de bepalingen van deze subsidieregeling, dan wel aan de ingevolge deze regeling verstrekte gegevens.

244.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het toekennen, geheel of gedeeltelijk intrekken van een subsidie aan een organisatie in het kader van het project emancipatiewerkers.
Periode 1983 – 1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.7 en art.13 en art.14
Product Ministerieel besluit
Opmerking De minister kan een subsidie geheel of gedeeltelijk intrekken, indien blijkt dat een organisatie opzettelijk gegevens heeft verstrekt die onjuist of onvolledig zijn, dan wel dat zij de bepalingen van deze subsidieregeling niet heeft nageleefd.

245.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het definitief vaststellen van een subsidiebedrag voor een project emancipatiewerker.
Periode 1983 – 1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.9, lid 4
Product Ministerieel besluit
Opmerking De minister stelt een subsidiebedrag definitief vast na ontvangst van de jaarrekening die de organisatie uiterlijk op 1 mei van het volgend kalenderjaar bij de minister ingediend moet hebben.

246.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het instemmen met een tussentijdse, niet in de subsidietoezegging betrokken loonkostenstijging, of met een overschrijding van de begrote apparaatskosten van een organisatie die een subsidie ontvangt in het kader van het project emancipatiewerkers.
Periode 1983 – 1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.11
Product Ministerieel besluit
Opmerking Indien in een dergelijke situatie de organisatie niet vooraf de instemming van de minister heeft gekregen, dan komen de hiermee gemoeide kosten niet in aanmerking voor subsidiëring.

247.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het goedkeuren van de benoeming van een emancipatiewerker en zijn rechtspositieregeling.
Periode 1983 – 1989
Grondslag Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers, 1983, art.8, lid 1
Product Ministerieel besluit
Opmerking De organisatie die een emancipatiewerker wil benoemen, dient vooraf schriftelijk de goedkeuring van de minister te vragen.

13.9. Subsidieregeling vrouw en werkwinkels

13.9.1. Instelling en benoemingen

248.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het voordragen van een regeling voor de subsidiëring van emancipatieactiviteiten.
Periode 1981 -
Product Subsidieregeling vrouw en werkwinkels (Stcrt.1987/174)

249.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een ambtenaar belast met het toezicht op de naleving van de subsidievoorwaarden, de behandeling van subsidieaanvragen, alsmede met onderzoeken die ten doel hebben de doelmatigheid en effectiviteit van de subsidiëring te evalueren.
Periode 1987-1991
Grondslag Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels, 1987, art.16

13.9.3. Uitvoering

250.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het toekennen of weigeren van een tegemoetkoming in de kosten gemaakt door een Vrouw en Werkwinkel.
Periode 1987 – 1991
Grondslag Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels, 1987, art.2 en art.5
Product Ministerieel besluit

251.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het intrekken, geheel of gedeeltelijk terugvorderen van een tegemoetkoming in de kosten gemaakt door een Vrouw en Werkwinkel.
Periode 1987 – 1991
Grondslag Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels, 1987, art.17
Product Ministerieel besluit

252.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het goedkeuren van een tussentijdse wijziging in de statuten van een Vrouw en Werkwinkel die subsidie ontvangt van het ministerie.
Periode 1987 – 1991
Grondslag Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels, 1987, art.14
Product Ministerieel besluit

253.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het houden van toezicht op de naleving van de subsidievoorwaarden, de behandeling van subsidieaanvragen, alsmede het onderzoeken van de doelmatigheid en effectiviteit van de subsidiëring van Vrouw en Werkwinkels.
Periode 1987 – 1991
Grondslag Subsidieregeling Vrouw en Werkwinkels, 1987, art.16
Product Rapporten

13.10. Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties

13.10.1. Instelling en benoemingen

254.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voordragen van een regeling voor de subsidiëring van vrouwenorganisaties.
Periode	1981 -
Grondslag	Beleidsnota Emancipatie-ondersteuningsbeleid
Product	Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties (Stcrt.1990/167)

255.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het aanwijzen van personen belast met de controle op de naleving van subsidievoorwaarden door vrouwenorganisaties; en met het onderzoek naar doelmatigheid en effectiviteit van subsidiëring in het algemeen en de vrouwenorganisaties in het bijzonder.
Periode	1990 – 1992
Grondslag	Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties, 1990, art.9

13.10.2. Uitvoering

256.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het toekennen, weigeren, intrekken of terugvorderen van een subsidie aan een vrouwenorganisatie.
Periode	1990 – 1992
Grondslag	Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties, 1990, art.5 en art.6
Product	Ministerieel besluit
Opmerking	De minister kan een subsidie intrekken of terugvorderen indien de vrouwenorganisatie niet overeenkomstig het bij de subsidieaanvraag ingediende stappen- en activiteitenplan handelt; of indien de vrouwenorganisatie weigert medewerking te verlenen aan controle en onderzoek door ambtenaren die daartoe door de minister zijn aangewezen. Voorafgaand aan een intrekking of terugvordering dient de vrouwenorganisatie in de gelegenheid te worden gesteld zich te doen horen door ambtenaren die hiervoor zijn aangewezen door de minister of door de Directeur Emancipatiebeleid. De minister kan instemmen met een afwijking van een stappen- en activiteitenplan van een vrouwenorganisatie in het kader van de subsidieverstrekking.

257.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het intrekken, geheel of gedeeltelijk terugvorderen van een subsidie aan een vrouwenorganisatie.
Periode	1990 – 1992
Grondslag	Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties, 1990, art.8 en art.10

Product	Ministerieel besluit
Opmerking	De minister kan een subsidie intrekken of terugvorderen indien de vrouwenorganisatie niet overeenkomstig het bij de subsidie-aanvraag ingediende stappen- en activiteitenplan handelt; of indien de vrouwenorganisatie weigert medewerking te verlenen aan controle en onderzoek door ambtenaren die daartoe door de minister zijn aangewezen. Voorafgaand aan een intrekking of terugvordering dient de vrouwenorganisatie in de gelegenheid te worden gesteld zich te doen horen door ambtenaren die hiervoor zijn aangewezen door de minister of door de Directeur Emancipatiebeleid.
Waardering	B 5

258.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het instemmen met een afwijking van een stappen- en activiteitenplan van een vrouwenorganisatie.
Periode	1990 – 1992
Grondslag	Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties, 1990, art.10, lid 2
Product	Ministerieel besluit
Waardering	V

13.11 Subsidieregeling emancipatievoorziening op regionaal niveau

13.11.1. instelling en benoemingen

259.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voordragen van een regeling voor de subsidiëring van emancipatievoorzieningen op regionaal niveau.
Periode	1981 -
Product	Subsidieregeling emancipatievoorziening op regionaal niveau (Stcrt.1983/203)

260.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het stellen van richtlijnen voor het opstellen en indienen van jaarverslagen door emancipatie-instellingen op regionaal niveau.
Periode	1983 – 1990
Grondslag	Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.2, lid 1
Opmerking	De instellingen dienen een jaarverslag binnen drie maanden na afloop van het voorafgaande subsidiejaar in te dienen.

261.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het aanwijzen van een ambtenaar belast met het toezicht op de emancipatie-instellingen op regionaal niveau.
Periode	1983 – 1990
Grondslag	Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.22, lid 3

13.11.2. Uitvoering

262.

Actor Gedeputeerde Staten
Handeling Het adviseren van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid inzake de toekenning, gehele of gedeeltelijke weigering het intrekken of terugvorderen van een subsidie aan een emancipatie-instelling op regionaal niveau.
Periode 1983 – 1990
Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.7
Product Advies

263.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het toekennen, geheel of gedeeltelijk weigeren, intrekken of terugvorderen van subsidie aan een emancipatie-instelling op regionaal niveau.
Periode 1983 – 1990
Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.7, lid 1 en lid 2
Product Ministerieel besluit
Opmerking Het provinciaal of gemeentelijk bestuur adviseert de minister over de toekenning van een dergelijke subsidie.

264.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het houden van toezicht op de uitvoering van de Subsidieregeling emancipatievoorziening op regionaal niveau.
Periode 1983 – 1990
Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, art.22
Product Rapporten

265.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het intrekken, geheel of gedeeltelijk terugvorderen van een subsidie verleend aan een emancipatie-instelling op regionaal niveau.
Periode 1983 – 1990
Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.23
Product Ministerieel besluit
Opmerking De minister kan een subsidie intrekken indien blijkt dat de emancipatie-instelling niet voldoet aan de bepalingen en voorschriften van deze regeling. De minister kan een subsidie terugvorderen indien blijkt dat de emancipatie-instelling opzettelijk onjuiste of onvolledige gegevens heeft verstrekt. Indien een instelling mede door een gemeente of provincie werd gefinancierd, adviseren deze inzake de intrekking of terugvordering.

266.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het goedkeuren van de aanstelling van werknemers en hun rechtspositie bij een emancipatie-instelling op regionaal niveau.
Periode 1983 – 1990
Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.14, lid 2
Product Ministerieel besluit

267.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 Handeling Het instemmen met de inschakeling van een persoon die anders dan krachtens een arbeidsovereenkomst werkzaamheden verricht voor een emancipatie-instelling op regionaal niveau.
 Periode 1983 – 1990
 Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.11 en art.12
 Product Ministerieel besluit
 Opmerking De minister dient een regeling voor de rechtspositie en het salaris van een personeelslid dat niet onder de C.A.O.-Welzijn valt en bij een emancipatievoorziening op regionaal niveau werkzaam is, goed te keuren. Hierover vindt overleg plaats tussen de minister en het bestuur van de betrokken emancipatie-instelling.

268.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 Handeling Het instemmen met een tussentijdse, niet in de subsidietoezegging betrokken loonkostenstijging of overschrijding van de apparaatskosten van een emancipatie-instelling op regionaal niveau.
 Periode 198 – 1990
 Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.14, lid 1
 Product Ministerieel besluit
 Opmerking Indien in een dergelijke situatie de instelling niet vooraf de instemming van de minister heeft gekregen, dan komen de hiermee gemoeide kosten niet in aanmerking voor subsidiëring.

269.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 Handeling Het geven van toestemming voor een overschrijding van een begroting of van een vastgesteld maximumsubsidiebedrag door een emancipatie-instelling op regionaal niveau.
 Periode 1983 – 1990
 Grondslag Subsidieregeling emancipatie-voorziening op regionaal niveau, 1983, art.19
 Product Ministerieel besluit
 Opmerking Indien de toestemming van de minister voor een dergelijke overschrijding niet tijdig is gevraagd, wordt voor het bedrag waarmee de begroting wordt overschreden, geen subsidie verleend.

13.12. Subsidieregeling voor de vrouwen-emancipatiebureaus

13.12.1. Instelling en benoemingen

270.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
 Handeling Het voordragen van een regeling voor de subsidiëring van vrouwenemancipatiebureaus.
 Periode 1981 -
 Product Subsidieregeling voor de vrouwenemancipatiebureaus (Stcrt.1990/68)

271.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 Handeling Het toekennen of intrekken van een subsidie aan een vrouwenemancipatiebureau op provinciaal of stedelijk niveau.

Periode 1990 – 1994
Grondslag Subsidieregeling voor de vrouwen-emancipatiebureaus, 1990, art.2, art.5 en art.8
Product Ministerieel besluit
Opmerking De minister kan een subsidie intrekken indien blijkt dat een instelling niet voldoet aan de bepalingen en voorschriften van deze subsidieregeling.

272.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het houden van toezicht op het voldoen door de vrouwen-emancipatiebureaus op provinciaal en stedelijk niveau, aan de bepalingen en voorschriften van deze subsidieregeling.

Periode 1990 – 1994
Grondslag Subsidieregeling voor de vrouwen-emancipatiebureaus, 1990, art.8
Product Rapporten

273.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het aanwijzen van een bestemming voor een voordelige exploitatiesaldo van een vrouwenemancipatiebureau op provinciaal of stedelijk niveau.

Periode 1990 – 1994
Grondslag Subsidieregeling voor de vrouwen-emancipatiebureaus, 1990, art.7
Product
Opmerking Het gaat hier om voordelige exploitatiesaldi die zijn ontstaan door onderbesteding, en die niet binnen een kalenderjaar volgend op het jaar waarin zij zijn ontstaan, zijn besteed binnen de doelstelling van de subsidie.

274.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het goedkeuren van de grondslagen voor waardering van activa en passiva van een vrouwenemancipatiebureau op provinciaal of stedelijk niveau.

Periode 1990 – 1994
Grondslag Subsidieregeling voor de vrouwen-emancipatiebureaus, 1990, art.7
Product Ministerieel besluit

275.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het goedkeuren van de begroting van een vrouwenemancipatiebureau op provinciaal of stedelijk niveau.

Periode 1990 – 1994
Grondslag Subsidieregeling voor de vrouwen-emancipatiebureaus, 1990, art.7
Product Ministerieel besluit

14. INTERNATIONAAL EMANCIPATIEBELEID

14.1. Inleiding

In het onderstaande overzicht van de handelingen op het gebied van het internationale emancipatiebeleid komen twee facetten van het internationale emancipatiebeleid terug. Enerzijds is er de Nederlandse inbreng in het internationale emancipatiebeleid; dit betreft onder meer het voorbereiden van bijdragen aan werkgroepen en vergaderingen op dit gebied. Anderzijds is er de invloed van het internationale emancipatiebeleid op ons Nederlandse beleid; hierbij gaat het bijvoorbeeld om het opstellen van plannen voor de implementatie van Europese richtlijnen en de verslagen die Nederland aan diverse internationale organisaties dient uit te brengen van haar emancipatiebeleid.

14.2. Beleidsontwikkeling en evaluatie

276.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965 – 1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van de Nederlandse inbreng in het internationale emancipatiebeleid.
Periode	1965 -
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, (evaluatie)rapporten, adviezen
Opmerking	De eigenlijke vaststelling van het beleid vindt plaats in de ministerraad.

14.3. Internationaal beleid

277.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het mede-vorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van internationale regelingen betreffende het emancipatiebeleid en het presenteren van Nederlandse standpunten in intergouvernementele organisaties.
Periode	1965 -
Product	Internationale regelingen, nota's, notities, rapporten

14.4. Benoemingen

278.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het detacheren / benoemen van ambtenaren bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de EG.
Periode	1958-
Product	Besluit

14.5. Raadsbesluiten

279.

Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
-------	---

Handeling	Het voorbereiden van bijdragen aan werkgroepen van de Europese Commissie inzake het emancipatiebeleid
Periode	1958-
Opmerking	Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen over de geleverde inbreng in de werkgroepen
280.	
Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het opstellen van concept-informatiefiches over voorstellen, mededelingen en Groenboeken van de Europese Commissie op het gebied van het emancipatiebeleid.
Periode	1989-
Product	Conceptfiches.
Opmerking	De interdepartementale WBNC stelt de informatiefiches vast (de handeling hiervoor is opgenomen in het concept-RIO 'Gedane Buitenlandse Zaken').
281.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voorbereiden van vergaderingen van Raadswerkgroepen met betrekking tot het emancipatiebeleid.
Periode	1958-
Opmerking	–Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven. –De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten. –Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van Raadswerkgroepen.
282.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc groepen Raden / Attachés met betrekking tot het emancipatiebeleid.
Periode	1958-
Opmerking	Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven. De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten. Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van ad hoc groepen Raden / Attachés.
283.	
Actor	De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981) De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling	Het voorbereiden van vergaderingen van het Coreper met betrekking tot het emancipatiebeleid.
Periode	1958-
Opmerking	Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.

De instructies voor de Nederlandse vertegenwoordiger in het Coreper (de PV) worden vastgesteld in interdepartementaal overleg onder leiding van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot conceptinstructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.

Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van het Coreper.

284.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)

Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc High Level groepen met betrekking tot het emancipatiebeleid.

Periode 1958-

Opmerking Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot conceptinstructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van High Level groepen.

285.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)

Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake agendapunten van Raadsvergaderingen met betrekking tot het emancipatiebeleid.

Periode 1958-

Opmerking Nationale standpunten en onderhandelingsposities inzake agendapunten van Raadsvergaderingen komen tot stand in de Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (CoCo).
Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van Raadsvergaderingen.

286.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake algemene en op langere termijn spelende zaken van EU-belang inzake het emancipatiebeleid.

Periode 1993-

Opmerking Overleg hierover in de Coördinatiecommissie op Hoog Ambtelijk Niveau (CoCoHan) leidt tot algemene rapporten aan de betrokken ministers.

287.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
De minister van Buitenlandse Zaken

Handeling De Nationale Adviescommissie emancipatie
Het voorbereiden van de Nederlandse bijdrage aan een wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties.

Periode 1974 -

Opmerking In 1975 werd de eerste VN wereldvrouwenconferentie gehouden. Voor de eerste twee conferenties vond de voorbereiding voornamelijk op ambtelijk niveau plaats binnen het ministerie van Cultuur, Recreatie en

Maatschappelijk Werk / het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor de voorbereiding van de conferentie van 1985 had de Nederlandse Vrouwenraad de opdracht gekregen de Nederlandse bijdrage aan de conferentie inhoudelijk voor te bereiden.

14.6. Uitvoeringsbepalingen van de Europese Commissie

288..

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het voordragen van personen voor benoeming in een raadgevend comité, beheerscomité of reglementeringscomité
Periode 1958-
Opmerking De Raad benoemt de leden van de comités.

289.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten inzake door de Europese Commissie voorgestelde uitvoeringsbepalingen met betrekking tot het emancipatiebeleid, die besproken worden in raadgevend comité, een beheerscomité of een reglementeringscomité
Periode 1958-
Opmerking – Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
– Wanneer meerdere departementen betrokken zijn leidt het eerstverantwoordelijke ministerie het coördinatieoverleg.
– Onder deze handeling valt ook het opstellen van instructies voor de Nederlandse vertegenwoordigers in de comités.
– Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van deze comités.

290.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten over door de Commissie voorgenomen besluiten, maatregelen en onderhandelingen met derde landen, voor zover deze niet zijn vastgelegd in Raadsbesluiten en worden gecoördineerd in commissies en werkgroepen
Periode 1958-

14.7. Implementatie van Europese regelgeving

291.

Actor De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het opstellen van een plan ter implementatie van een door de Raad vast te stellen besluit.
Periode 1993-
Grondslag Aanwijzingen voor regelgeving (Stcrt.1992/230)
Product Implementatieplan

Opmerking Het betreft hier plannen ter implementatie van richtlijnen en verordeningen die onderworpen zijn aan de samenwerkingsprocedure of de medebeslissingsprocedure (co-decisie) van Raad en Europees Parlement. Het implementatieplan moet binnen een maand nadat de Raad het gemeenschappelijk standpunt heeft vastgesteld voorgelegd worden aan de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen.

292.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1965-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het voordragen aan de Commissie van deskundigen belast met de controle op de naleving van de bepalingen van communautaire besluiten betreffende het emancipatiebeleid.
Periode 1958-
Grondslag Richtlijnen
Product Besluit

14.8. Verantwoording en verslaglegging

293.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Handeling Het rapporteren aan de Commissie over de toepassing van de Richtlijn van de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers.
Periode 1975 – 1979
Grondslag Richtlijn van de Raad betreffende het nader tot elkaar brengen van de wetgeving der Lidstaten inzake de toepassing van het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, 1975, art.9
Product Rapportage
Opmerking Artikel 9 van deze richtlijn stelt dat de staat binnen drie jaar na kennisgeving van de richtlijn de gegevens aan de Commissie dient te geven.

294.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1976-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981-)
Handeling Het rapporteren aan de Commissie over de toepassing van de Richtlijn van de Raad betreffende de tenuitvoerlegging van gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden.
Periode 1976 – 1981
Grondslag Richtlijn van de Raad betreffende de tenuitvoerlegging van gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, 1979, art.10
Product Rapportage
Opmerking Artikel 10 van deze richtlijn stelt dat de staat binnen 5 jaar na kennisgeving van de richtlijn de gegevens aan de Commissie dient te geven.

295.

Actor De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (1979-1981)
De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1981 -)
Handeling Het voorbereiden van een verslag inzake de wetgevende, rechterlijke,

bestuurlijke of andere maatregelen die de Nederlandse regering heeft genomen ter uitvoering van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie jegens de vrouw; en met betrekking tot de in dit opzicht geboekte vooruitgang.

Periode	1979 -
Grondslag	Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie jegens de vrouw, 1979, art.18
Product	Verslagen
Opmerking	De staat dient dit verslag binnen een jaar na inwerkingtreding voor ons land van dit verdrag in te dienen, vervolgens ten minste eenmaal in de vier jaar, en voorts telkens wanneer de Commissie inzake de uitbanning van discriminatie jegens de vrouw (CEDAW) dit verzoekt. Voor Nederland trad het Verdrag in werking op 17 juli 1991. De rapportageplicht die in het Verdrag is opgenomen, en voor ons land feitelijk vanaf 1991 geldt, is in de goedkeuringswet uitgebreid met de verplichting tevens eens in de vier jaar aan de Staten-Generaal een verslag uit te brengen over de uitvoering voor Nederland van het Verdrag.

296.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het periodiek verslag doen aan de Staten-Generaal over de uitvoering voor Nederland van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.
Periode	1991 -
Grondslag	Goedkeuringswet Verdrag uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, 1991, art.3
Product	Verslagen

297.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden van een verslag inzake de wijze waarop de Nederlandse overheid personen met gezinsverantwoordelijkheid, die een betrekking vervullen of wensen te vervullen, in staat stelt om zulks te doen uitoefenen, zonder aan discriminatie te worden blootgesteld en, voor zover mogelijk, zonder dat de verantwoordelijkheid ten aanzien van hun werk in botsing komt met hun gezinsverantwoordelijkheid.
Periode	1981 -
Grondslag	Verdrag betreffende gelijke kansen en gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke arbeiders: arbeiders met gezinsverantwoordelijkheid, 1981, art.10, lid 2
Product	Verslagen

298.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden van een rapportage aan het Comité voor de positie van de vrouw (CSW) van de Verenigde Naties inzake de positie van de vrouw in Nederland.
Periode	1985 -
Product	Rapportage
Opmerking	Tijdens de derde wereldvrouwenconferentie in 1985 is afgesproken dat alle landen van de Verenigde Naties iedere vijf jaar een rapport zouden uitbrengen over de stand van zaken met betrekking tot de positie van de vrouw in hun eigen land.

299.

Actor	De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid De minister van Landbouw De minister van Economische Zaken
Handeling	Het voorbereiden van een verslag inzake de wijze waarop de Nederlandse overheid het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, en tot bescherming van het moederschap implementeert.
99Periode	1986 -
Grondslag	Richtlijn van de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, de landbouwsector daarbij inbegrepen, en tot bescherming van het moederschap, 1986, art.13
Product	Verslagen
300.	
Actor	Minister van Justitie Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Handeling	Het overeenstemmen met de minister van Binnenlandse Zaken over de vijfjaarlijkse rapportage aan de Staten Generaal over de werking in de praktijk van de Algemene wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, en artikel 1637ij van het BW / art.646, boek 7, NBW.
Periode	1994 -
Grondslag	Algemene wet gelijke behandeling, 1994, art.33
Product	Rapporten
Opmerking	Zie ook handeling 113.

15. BIJLAGEN

15.1 Overzicht wet- en regelgeving

15.1.1. De coördinatie van het emancipatiebeleid

- Overdracht van emancipatiebeleid van CRM naar SZW
Stb. 1981 / 758, besluit (inwerkingtredend 11 september 1981)
- Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw
Stcrt.1974/221, instelling
Stcrt.1974/222
- Interdepartementale coördinatiecommissie emancipatiebeleid
Stcrt.1977/42, instelling
Stcrt.1987/23, hernieuwde instelling
- Instellingsbeschikking Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatiebeleid
Stcrt.1977/42, instelling
Stcrt.1987/23, hernieuwde instelling
- Instellingsbesluit Nationale adviescommissie emancipatie
Stcrt.1974/243, instelling
Stcrt.1976/118 wijziging
Stcrt.1979/242, wijziging (verlenging van de instellingsduur tot aan de inwerkingtreding van de wet op de Emancipatieraad, 1 mei 1981)
- Wet op de Emancipatieraad
Stb.1981/065, instelling
Stb.1981/247, inwerkingtreding (1 mei 1981)
Stb.1992/422, wijziging i.v.m. Algemene wet bestuursrecht
Stb.1995/355, schrappen adviesverplichting
Stb.1997/063, intrekking
- Reglement voor de werkwijze van de Emancipatieraad
Stcrt.1986/133, vaststelling

15.1.2. Gelijke behandeling

- Wet opheffing handelingsonbekwaamheid gehuwde vrouwen
Stb.1956/413, instelling (inwerkingtredend 1 jan 1957)
Stb.1956/376, wijziging
- ARAR art.97: aanstelling en ontslag van vrouwelijk personeel
Stb.1975/527, schrappen bepalingen inzake ontslag van huwende ambtenares en aanstelling gehuwde vrouwen
- Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen
Stb.1975/129, instelling
Stb.1980/068, wijziging i.v.m. wet gelijke behandeling
Stb.1989/168, intrekking i.v.m. herziening wetgeving gelijke behandeling
- Besluit benoeming leden Commissie voor gelijk loon voor vrouwen en mannen
Stcrt.1975/127, instelling

- Besluit aanwijzing ambtenaren Loontechnische Dienst voor het bijstaan Commissie voor gelijk loon voor mannen en vrouwen
Stcrt.1975/127, besluit
- Tijdelijke voorziening gelijke behandeling van mannen en vrouwen en van gehuwden en ongehuwden in geval van beëindiging van de dienstbetrekking
Stb.1979/278, instelling
Stb.1989/168, intrekking i.v.m. herziening wetgeving gelijke behandeling
- Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen
Stb.1980/086, instelling
Stb.1981/065, wijziging i.v.m. wet op de Emancipatieraad
Stb.1989/168, wijziging i.v.m. herziening wetgeving gelijke behandeling
Stb.1989/169, plaatsing in Staatsblad
Stb.1992/422, wijziging i.v.m. Awb I
Stb.1994/230, wijziging i.v.m. Algemene wet gelijke behandeling
Stb.1994/269, wijziging i.v.m. instelling rechtsvordering
Stb.1994/391, wijziging i.v.m. instelling rechtsvordering
Stb.1995/231, wijziging i.v.m. wet op de ondernemingsraden
Stb.1996/562, wijziging i.v.m. Awb
Stb.1997/037, wijziging i.v.m. arbeidsovereenkomsten
Stb.1997/510, wijziging
Stb.1998/187, wijziging i.v.m. bovenwettelijke sociale zekerheid
Stb.1998/188, wijziging implementatie Barber-richtlijn
Stb.1998/190, plaatsing in Staatsblad
- Besluit benoeming leden Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid
Stcrt.1980/120, instelling
- Besluit aanwijzing ambtenaren Loontechnische Dienst
Stcrt.1980/120, besluit
- Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid in de burgerlijke openbare dienst
Stb.1980/384, instelling
Stb.1989/168, intrekking i.v.m. herziening wetgeving gelijke behandeling
- Besluit beroepsactiviteiten waarvoor geslacht bepalend kan zijn
Stb.1989/207, instelling i.v.m. herziening wetgeving gelijke behandeling
- Algemene wet gelijke behandeling
Stb.1994/230, instelling
Stb.1994/269, wijziging i.v.m. instellen rechtsvordering
Stb.1994/391, wijziging i.v.m. instellen rechtsvordering
Stb.1995/227, wijziging i.v.m. wet op ondernemingsraden
Stb.1995/231, wijziging i.v.m. wet op ondernemingsraden
Stb.1995/259, wijziging
Stb.1996/562, wijziging i.v.m. Awb
Stb.1997/037, wijziging i.v.m. arbeidsovereenkomsten
Stb.1997/660, wijziging
- Besluit benoemingen Commissie gelijke behandeling
Stcrt.1994/249, instelling
- Besluit werkwijze Commissie gelijke behandeling
Stb.1994/606, instelling

- Rechtspositiebesluit Commissie gelijke behandeling
Stb.1994/607, instelling
Stb.1995/512, wijziging i.v.m. vergoedingen

- Besluit gelijke behandeling
Stb.1994/657, instelling
Stb.1997/317, wijziging

15.1.3. Vrouwenemancipatie

- Instellingsbeschikking Adviesgroep vrouwenhulpverlening
Stcrt.1988/139, instelling
- Instellingsbesluit Projectgroep vrouw- en werkgelegenheid
Stcrt.1983/187, instelling

15.1.4. Homo-emancipatie

- Besluit instelling Adviesgroep bestrijding anti-homoseksueel gedrag
Stcrt.1990/183, instelling

15.1.5. Emancipatie van allochtone vrouwen

- Instellingsbesluit Interdepartementale werkgroep vrouwen- en minderhedenbeleid
Stcrt.1989/25, instelling

15.1.6. Onderzoek

- Voorlopige begeleidingsgroep voor emancipatie-onderzoek
Stcrt.1979/024, instelling
Stcrt.1980/089, wijziging (uitbreiding aantal leden)
Stcrt.1985/036, opheffing
- Besluit instelling Stimuleringsgroep emancipatie-onderzoek
Stcrt.1985/036, instelling (voor een periode van zes jaar)

15.1.7. Joke Smit-prijs

- Joke Smit-prijs
Stb.1985/597, instelling
Stb.1992/134, wijziging (aantal leden)
Stcrt.1998/161, wijziging (prijzengeld)

15.1.8. Subsiëring

- Tijdelijke rijksbijdrageregeling ter stimulering van emancipatieactiviteiten
Stcrt.1979/236, instelling
Stcrt.1986/212, intrekking i.v.m. tijdelijke rijksbijdrageregeling stimulering emancipatiewerk 1987
- Tijdelijke rijksbijdrageregeling stimulering emancipatiewerk 1987
Stcrt.1986/212, instelling (tot 1 jan 1989)
- Subsidiereregeling emancipatievoorziening op regionaal niveau
Stcrt.1983/203, instelling
Stcrt.1986/071, wijziging
Stcrt.1990/068, intrekking i.v.m. subsidiereregeling voor vrouwenemancipatiebureaus
- Subsidiereregeling voor de vrouwenemancipatiebureaus
Stcrt.1990/68, instelling

- Subsidieregeling projecten emancipatiewerkers
Stcrt.1983/203, instelling
Stcrt.1985/147, wijziging
- Besluit regeling stimulering combinatiebanen
Stcrt.1986/158, instelling
- Subsidieregeling Vrouw en werkwinkels
Stcrt.1987/174, instelling (tot 1 juli 1991)
- Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning vrouwenorganisaties
Stcrt.1990/167, instelling (tot 31 dec 1992)
- Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning 1998
Stcrt.1997/249, instelling

15.1.9. Internationaal

- Verdrag nr.100 van de Internationale Arbeidersorganisatie betreffende gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten voor arbeid van gelijke waarde
Trb.1952/045
Trb.1971/134
- Verdrag tot oprichting van de EEG
Trb.1957/074
Trb.1957/091
Trb.1957/249
Trb.1962/104
- Internationaal verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten
Trb.1969/100
Trb.1974/061
Trb.1978/178
- Rijkswet van 24 november 1978 (Stb.1978/624, inwerkingtredend op 11 maart 1979) houdende goedkeuring van het op 19 december 1966 te New York gesloten Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten.
- Richtlijn van de Raad EG inzake gelijke beloning
PbEG L 45/19 1975
- Richtlijn van de Raad EG inzake gelijke beloning van mannen en vrouwen bij de arbeid
PbEG L 39/40 1976
- Verdrag nr.156 van de Internationale Arbeidersorganisatie betreffende gelijke kansen voor en gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke arbeiders: arbeiders met gezinsverantwoordelijkheid
Trb.1981/244
Trb.1982/202
Trb.1988/029
- Rijkswet van 26 november 1987 (Stb.1987/636) houdende goedkeuring van het dd.23 juni 1981 te Genève tot stand gekomen IAO-Verdrag n.156 (Verdrag betreffende gelijke kansen en gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke arbeiders: arbeiders met gezinsverantwoordelijkheid).

- Richtlijn van de Raad EG inzake de gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke zelfstandigen
PbEG L 359/56 1986

15.2. Literatuuroverzicht

Emancipatieraad

Scenario's voor leefvormen, een advies over leefvormen en recht, Den Haag, 1996

A. Hoogerwerf

'Beleid, processen en effecten', in: Hoogerwerf en Herwijer (red.), *Overheidsbeleid; een inleiding in de beleidswetenschap*, Alphen aan den Rijn: Samson, 1998

S. Keuzenkamp, A. Teunissen

Emancipatie ten halve geregeld; continuïteit en inmenging in het emancipatiebeleid, Den Haag: ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1990

H. Maarseveen

'Internationale instituties en het IVR', in: Maarseveen, Pessers, Gunning (red.), *Internationaal recht en vrouwen, deel I: commentaren*, Zwolle: Tjeenk Willink, 1987

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Voortgangsbrief emancipatiebeleid 1997 / 1998, Den Haag, 1997

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Beleidsbrief Emancipatiebeleid 1997, Den Haag, 1996

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Emancipatie in uitvoering; koersbepaling van het emancipatiebeleid na 1995, Den Haag, 1995

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Om de kwaliteit van arbeid en zorg; investeren in verlof, Den Haag, 1994

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Beleidsprogramma Emancipatie; met het oog op 1995, Den Haag, 1993

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Kansen op combineren; arbeid, zorg en economische zelfstandigheid, Den Haag, 1987

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Beleidsprogramma Emancipatie 1985, Den Haag, 1985

T. Ophuysen

Vrouwen en Europa; over werk, beleid en invloed in de EG, Leiden: Stichting Burgerschapskunde, 1994

Sociaal en Cultureel Planbureau

Sociale atlas van de vrouw, deel 3: allochtone vrouwen, Rijswijk, 1995

G. Vos

Hoe gaat Nederland naar Beijing?; internationaal emancipatiebeleid, 1975-1995, Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek, 1994

'Beleid voor vrouwen en minderheden; vier speerpunten en vijf aandachtspunten', *Onderweg*, nr.10, november, Den Haag, 1993

15.3. Noten

---

¹ Het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk was de taakvoorganger van ons huidige ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

² Er is een rapport institutioneel onderzoek voor het overheids personeelsbeleid in voorbereiding, waarbij zaken als het positieve actiebeleid voor vrouwen bij de overheid aan de orde zullen komen.

³ A. Hoogerwerf, 'Beleid, processen en effecten', in: Hoogerwerf en Herwijer (red.), *Overheidsbeleid; een inleiding in de beleidswetenschap*, Alphen aan den Rijn: Samson, 1998, p.23

⁴ S. Keuzenkamp en A. Teunissen, *Emancipatie ten halve geregeld; continuïteit en inenging in het emancipatiebeleid*, Den Haag, SZW, 1990

⁵ Zie *Beleidsprogramma Emancipatie*, Den Haag: ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1985.

⁶ Zie de weergave van de rede van premier Den Uyl bij de installatie van het Nationaal comité internationaal jaar voor de vrouw in Staatscourant 1974/222.

⁷ Deze laatste taak is met de opheffing van de Emancipatieraad in 1997 vervallen.

⁸ Zie voor een bespreking van de ministeriële coördinatieorganen en ambtelijke voorportalen het rapport institutioneel onderzoek 'Coördinatie op hoog niveau'.

⁹ Een verbod op discriminatie wegens seksuele geaardheid is opgenomen in de Algemene Wet Gelijke Behandeling die in 1994 in werking trad. Een ieder die vermoedt dat hij of zij gediscrimineerd is wegens zijn of haar seksuele geaardheid, kan op grond van deze wet een oordeel vragen van de Commissie Gelijke Behandeling.

¹⁰ Zie de nota van de Emancipatieraad: *Scenario's voor leefvormen, een advies over leefvormen en recht*, p.9, Den Haag: 1996

¹¹ Beleid voor vrouwen en minderheden: Vier speerpunten en vijf aandachtspunten, in : *Onderweg* 10 (1993) ½ november, p.3, Den Haag, 1993

¹² *Sociale atlas van de vrouw, deel 3: Allochtone vrouwen*, Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau, 1995, p.10

¹³ *Sociale atlas van de vrouw, deel 3: Allochtone vrouwen*, Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau, 1995, p.303

¹⁴ Naar dit verdrag wordt veelal verwezen met de term 'Vrouwenverdrag'.

¹⁵ Zie Gera Vos, *Hoe gaat Nederland naar Beijing?; Internationaal emancipatiebeleid 1975-1995*, Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek, 1994, pp.36-42.

¹⁶ Truus Ophuysen, *Vrouwen en Europa; over werk, beleid en invloed in de EG*, Leiden: Stichting Burgerschapskunde, 1994, p.72.

---

¹⁷ Het gaat hierbij met name om pensioenen.

¹⁸ De aanwezigheid van een vertegenwoordiger van de Emancipatieraad in het Raadgevend comité gelijke kansen voor vrouwen en mannen heeft mogelijk de Nederlandse beïnvloeding van het Europese emancipatiebeleid vergemakkelijkt. Ophuysen waarschuwt ervoor hier al te veel bij voor te stellen; volgens haar is de invloed van het comité zelf binnen het geheel van de Europese organisaties klein, en verkeert het comité in een zwakke en afhankelijke positie. Zie Ophuysen, *Vrouwen en Europa; over werk, beleid en invloed in de EG*, Leiden: Stichting Burgerschapskunde, 1994, p.22.

¹⁹ Henc van Maarseveen, 'Internationale instituties en het IVR', in Maarseveen, Pessers, Gunning (red.), *Internationaal recht en vrouwen, deel I: commentaren*, Zwolle: Tjeenk Willink, 1987, p.103.

²⁰ Andere structuurfondsen van de EG zijn: het Fonds voor de regionale ontwikkeling, en het Garantie- en oriëntatiefonds voor de landbouw.

²¹ Ophuysen, *Vrouwen en Europa; over werk, beleid en invloed in de EG*, Leiden: Stichting Burgerschapskunde, 1994, p.98.

²² De instellingsbeschikking uit 1987 was van kracht tot en met 1 februari 1991. Voor een latere datum heb ik geen nieuwe instellingsbeschikking kunnen vinden.

²³ *Emancipatie en subsidie; een overzicht van het subsidiebeleid in het kader van het emancipatiebeleid, 1978 - 1985*, Rotterdam: Instituut voor Psychologisch Marktonderzoek, 1986, p.12

²⁴ Op het moment dat de coördinatie van het emancipatiebeleid in 1981 verhuisde van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk naar het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bleef als enige de Tijdelijke Rijksbijdrageregeling ter stimulering van emancipatie-activiteiten bij het ministerie van CRM liggen. In het rapport institutioneel onderzoek "Welzijn", dat op het ministerie van VWS is uitgevoerd (door B. Jaski) is deze regeling uitgebreid aan de orde gekomen. Voor verdere informatie daarover, en handelingen die op die regeling betrekking hebben, verwijs ik naar het bovengenoemde rapport.

²⁵ TK 1989-1990, 21 361, nr. 2.